

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVI

ГРУДЕНЬ – 1995 – DECEMBER

No. 549

NOVI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOVI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійськиx

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Авіапоштою – \$60.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksyiutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950–1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Микола Козак — "ПОЕМА НЕПОКОРИ" і інші вірші	1
Михайло Савчин — ОЙ, РАДУЙСЯ, ЗЕМЛЕ	4
Наталія Кібець — ОСІННЯ КАЗКА	6
Людмила Самарець — ОСІННЯ ЖУРБА	7
Павло Вакулюк — ВЕЛЕТНІ ХОЛОДНОГО ЯРУ	8
Олексій Дмитренко — "...ЗГАДУЙ ЗРІДКА ЧЕРКАСЬКУ ОСІНЬ" ...	13
Леся Богуславець — СВЯТО ШЕВЧЕНКА ПО-ЗАКАРПАТСЬКОМУ .	15
Юрій Шкрумеляк — ЛИСТИ з ПЕЧОРИ	19
Олекса Пушик — ТРАГІЧНА ДОЛЯ ДВОХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ...	21
В. О. — Проф. д-р МИКОЛА ВІКУЛ	22
Микола Бідочко — ЗУСТРІЧ з УКРАЇНСЬКИМ СПІВАКОМ	24
Федір Стригун, С. Мігус — СЕБЕ БЕРЕГТИ і ВИРОЩУВАТИ	25
Микола Мушинка — ПОВЕРНЕННЯ ХУДОЖНИКА у РІДНИЙ КРАЙ	27
Микола Косий — ПОДОРОЖУВАТИ НЕ ТАК ТО ПРОСТО в УКРАЇНІ	30
Президент Леонід Кучма — ПІДНЯТИСЯ над ЕМОЦІЯМИ, УНИКНУТИ УСКЛАДНЕННЯ СИТУАЦІЇ	31
Степан Семенюк — РАНИ КИЄВА	32
Вячеслав Цветков — ЛІТОПИС ГОЛГОТИ УКРАЇНИ	33
Любомир Винар — УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ ТОВАРИСТВО	34
Іван Мірошніченко — БОРОЗНАМИ УКРАЇНИ	37
Андрій Глинін — ПЕРЕМАГАЛИ ОБМАНОМ і ВИТІВКАМИ	38
Інна Почайна — МАНДРУЄМО з ГАННОЮ ЧЕРІНЬ	39
Ро-Ко — БО ВІЙНА, ВІЙНОЮ	40
ЛИСТИ до РЕДАКЦІЇ	cv. 3
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	cv. 4

На першій стор. обкладинки: Микола Поліщук. Дерві. (Різьба в дереві.)

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Микола КОЗАК

"ПОЕМА НЕПОКОРИ" і інші вірші (Уривки)

"Раз добром нагріте серце, вік не прохолоне".

Тарас Шевченко

Присвячую Василю Боровому

3

Поет починається з бунту,
З непередбачених повстань.
Для дій все меншає ґрунту,
Поки й не станеш... за грань.
Поет — це очі рідного краю.
Оця округа одвіку наша.
Не всім повернутись з повстання
("Суши сухарики, папаша...").
Поет — це пісня з любові сонця,
Не острів зважених міркувань.
Все пожирає пам'ять-стронцій:
Не звикне, людяна, до цькувань.
Поет — це порятунок людства,
Це — перша борозна свободи.
Поет — це відвертість
(затям, тлусте),
Є людці, але є ж і народи!
Поет — починається з бунту,
Із нелогічних міркувань.
Посі! Діждавсь порятунку,
Гори втрат... озеро з ридань...

4

Сто куль моє серце ловить,
А сто перша — спіймає.
Мій чорнобровий,
Досі війна триває.
Останній дійшов поволі,

А шалені згоріли всі.
Страшно народ роздвоєн.
П'ю із листка жалі.
От і спочити треба,
Та ж ніде голову прихилить.
Гостро голють ребра,
Джміль бомбовозить блакить.
Останній дійшов на цвинтар,
Обнявши дубового хреста.
Мертвих зігрію, їм зимно, —
Шепотіли повстанські вуста.

5

Дай мені, голубе, сили, —
Матінка заголосила.
Дай мені, Господи, віри,
Везуть Василя в Сибірі.
А навколо як ті вовкулаки:
"Який син — така й мати."
На вітрі одна голосила —
Україна, одним одна.
Зламають іуди крила.
Серед літа страшна зима...

Василю, хлопче Василю,
Де я голову прихилю?
Затушила Вкраїна за сином,
Затужно...

7

Червоно завітну —
Як голову зігнути,
У колючі драти
Мій дух загорнуть кроти.
Кати, шолудиві, ниці,
Вузьколобі в своїй бійниці.
Симоненка в Смілі
Били — мовляв, божевільні.
Стус — і в концтаборах
Мертвий наводив страх
(Нескорений птах!).
Бондаря Василя
Кинули під трамвай...
Катів носить земля.
О, Слобожанський край!
Коли й згоряти — зоріть!
Ніде не мовчіть,
О, правдолюбні мої —
З правіків бунтарі
На небі і на землі —
Василі, Василі...

9

...А привчали ж вас до покори,
Брав розписку німіти кат —
Коли в хмари ховалися зорі

У твердині з каменю й грат.
Не добивши, душу роздер —
Зло вигадливе, залізною.
І живе ще, ні-ні, не вмер,
Не позбавлюсь жорстоких.
Й досі хочуть, щоб нижче лози,
Чий я син, за що б зачепити?
Невже доля козацька зі сльози?
Не досить пролито і вбито?...
Помоліться за мене, Василю!
Народились, коли копали буряк.
Молодий, молодий, а вже сивий,
Вироблений каторгою отак.
Най щастить.

Людоловам лютим
Не прощаю неправедний суд!
Одного не збагну
(як збагнути?) —
Невже не позбавились іуд?...
10

Справжність не боїться падлюк,
Хай затямить людинокрук!
Скажуть страждальці в сибірах:
Людина страшніша звіра.
Довго, довго конає кат —
Тюрми не знають свят...
Василі, Василі, не спіть —
Павуки заплітають сіть.
Справжність не боїться падлюк,
Хай вжахнеться людинокрук!
Спис у ребра їм —
скретенілим!
Помолимося, мій побратиме, Богу —
Над світом білим!
...Шастали по оселях шакали,
Душі, серця викрадали.
Станьте ж востаннє
на ріднім порозі,
Заберіть із собою мамині сльози,
Щоб не спалили північні морози
Там, де рвуть із корінням життя, —
Поете, вічно дитя.

м. Харків

КАТ

Кат руку простягнув камінно,
Людській долі розтоптавши.
На всіх майданах України
Стоїть, на них не побувавши.
Кат руку простягнув камінно,
Півсвіту обдурив, злодюга...
Ще й досі в нас незримі війни
Продовжують страшну наругу.
Кат руку простягнув камінно —
Його живі ще ідеали.
Розп'явши люд, святую віру,
Народну пам'ять згвалтували.
Кат руку простягнув камінно —
В його долоні плаче небо.
Невинних гнали в божевільню,
А він всміхався: "Так і треба."
Кат руку простягнув камінно —
Козацьким бунтом світ здригнувся.

Сни матерів покрив барвінок —
Синам назад не повертнуться.

***

Україно моя, Україно!
З постаментів на площах своїх
У розважливу сонячну днину
Скинь—но ідолів — мертвих й живих.

***

Моя любове вереснева,
В задумі сад почервонів...
Душа поета — житнє небо
І для повстань,
І для зорі.
Моя відвертосте дитяча,
Блакитні борозни вітрів...
Ой, скільки їх — невинно страчених,
Нема, матусенько, й слідів...
Моя любове дністроока,
З коліски не зробить труну...
Непевність ловить наші кроки,
Збагни прискореність чумну.
Моя любове зоряниста,
На всі світи — печаль одна.
Не страшно бути і освистаним,
Страх — не залишити й зерна...
Моя любове вереснева,
В задумі сад почервонів...
Душа поета — житнє небо
І для повстань, і для зорі.

НЕВІДОМІ МОГИЛИ

Моя ти доленько сумнава.
(Про це, пробач, писав колись)
Кожна могила —
смутку держава.
Глянь, на траві
не посковзнісь.
Ці трави проростають з тих,
З яких — нам досі невідомо.
Тут стільки викопали стріл,
А скільки перегнило...
З грому
Зроблю літак тобі й собі.
Жарини думок і мрій стожари
Кожна могила —
смутку держава.
Пісня викликає з дому —
В голубінь!...

ПТАХИ МОГО СЕРЦЯ

Галині Чарко

1

На вершечку
синьої тополі
Не гойдається
сумнавий шпак...
Зовсім близько
жінки в полі,
Недалеко річечка вмира...
...Дністрооко дивлюся, матусю!...
Накопали гору черепів.
Я ж нікого в світі не боюся,

На свій ріст продовжу дні.
Тільки б Україна не вмирала
Десь отам
аж за Уралом.
Серце з болю застогнало —
Чуєте, мамо...

2

На деревах заплакали птиці.
Я ж не стану батьком
ніколи.
Високочолим народився,
Катюгам не скорився
Ніде...
Ніколи...
Голо...

3

Дощів блакитні ластівки
Летять, летять в моє вікно...
І стало нині страшно так:
Розбилися об скло...
І тільки сум дівочий,
Пророчий сум дівчат.
Блакить летіла сторча,
А сторча, звісно, як...
Дощів блакитні ластівки
Повернулись, повір!...
Важке в них буде щастя
При однім крилі.
...Живи, козака казко.
Щоднини воскресай.
Поліг не зна поразки,
Коли за рідний край!...

4

Птиці радіють, як люди,
Коли пташенята живі.
Вчити літати їх будуть.
Торкатись крилом зорі.
Птиці мужніють, як люди,
Коли відлітають в грозу.
Стрічний вітер впирається в груди,
Викрешує сльозу.
Птиці кричать невгамовно.
Крила втомою налились.
Не зараджу їм, знаю, словом,
Через те і душа болить.

ПАМ'ЯТІ ПЛЕМІННИЦІ ЮЗІ

I

Юзю, коли погибають хлоп'ята,
Боже, як вони кличуть матір...
Юзю, коли помирає дитина,
Горою стає долина.
Юзя, маленька Юзя
Як старенька бабуса...
...Усміхнена в пелюстковій труні,
Барвінок синьо-біло зацвів.
А колись квітнував тільки синьо,
Серед літа-горе-зими
В пам'яті цвях дощі забили,
Тишу високосно розлили.
Груди — мов крила,

Щоб ми не любили,
Землею накрили...

II

Ми в дитинстві
Гралися в смерть...
Обшарпану ляльку
Хоронили в ямі,
Залишаючи самотньо
На день,
А під вечір верталися похмурі.
Коли вмерла маленька Юзя,
Я подумав: на день,
А вона
Залишалася й на ніч...

III

...Ми з тобою давно не друзі!
Як померла маленька Юзя,
Ти ж прийшов тоді (випадково?),
Присутністю прикривши сором...
Голосили рідні на вістрі вітру.
Поволі розходилися.
Не всі.
Одного людолова стріти
Довелось під час голосіння...

IV

Не заходьте в тишу,
Не топчіть надії
Далі голубіють,
Зацвітають вишні...
Не заходьте в душу,
Не спалить її...
Змовкли соловії
З місця сам не рушу.
Поверніть мені
Дитинства вогні
І ляльку, байдужі...
...А очі Юзі —
Криниці в лузі...

Більше про нашого близького співробітника, "адаптованого харківця", поета Миколу Козака читайте у статті Івана Мірошинченка "Борознами України". — Ред.

Микола Козак належить до того гурту поетів-шістдесятників, котрих вчили-перевчали, та так і не навчили писати "правильно". Його поезія — це на наш час і наше занадто організоване мислення і світосприйняття — унікальне явище стихійної творчості.

Поезія Миколи Козака непередбачена і незапрограмована. Внутрішньо-напружена, драматична, вона вражає часом геніально простими образами-узагальненнями, як-то: "кожна могила — смутку держава", "на голові сніг, а з очей — дощ". Такі образи-перлини ясно розсіпані по рядках його поезії.

Не завжди вистачає авторові терпіння чи й бажання низати ці перлини рівно в певній послідовності. Почасті падають вони в гущу дикого, невідшліфованого каміння. Та, можливо, в цій беззастережності, безоглядності, навіть певній незграбності — своя принада. В усякому разі Микола Козак належить до тих авторів, чий вірші я завжди читаю охоче, щоразу відкриваючи для себе нові стежини, котрими ходить людська доля-недоля.

Олександра КОВАЛЬОВА

ОЙ, РАДУЙСЯ, ЗЕМЛЕ...

(Спогад українського січового стрільця)

Важка зима і безуспішні бої Українських Січових Стрільців на Бескиді, в Карпатах 1914–1915 рр. не послабили бойового духа новітнього українського вояцтва. Стільці завжди радо приймали кожний наказ і сумлінно його виконували. У тому часі, оті молоді вояки–романтики, вславилися особливо т. зв. стежами, чи наскоками на ворога малими групами, найчастіше по 20 стрільців. В гористому терені це було не тільки можливе, але і доцільне. Цими наскоками, однаково вдень чи вночі, непокоїли ворога і постійно держали його у виснажливому напруженні. Не раз вміли прослизнутися навіть в запілля ворога, наробити йому там бешкетів і щасливо вернутися назад. Одна з таких 20–ок в повному озброєнні дійшла з Бескиду аж в околиці Дрогобича. Коли з такої ризиковної виправи наші стрільці верталися, тоді з захопленням розказували про свій незвичайний рейд і повною силою молодих грудей сердечно сміялися з несамовитих пригод. Та були випадки, що не всі верталися, що на жертovníку Бога і Батківщини, згоряла не одна прекрасна

стрілецька душа. В таких випадках провідник групи, ніби винувато складав командирові тільки діловий звіт. І не було у нас тоді ні радощів, ні втіхи, зате в душі нашої, хоч на короткий час, всевладно розсидався смуток, жаль і туга за вбитим товаришем. Звичайно, це скоро миналося, бо усусуси були тверді хлопці і плакати не вміли. А все ж бувають в житті такі хвилини, що серце людське не видержує. Одна з таких зворушливих хвилин глибоко врилася в моїй пам'яті.

Це було два дні перед Різдом Христовим 1915 року на Бескиді наших Карпат. Ми стояли готові до відмаршу. Чотовий Іваненко півголосом скомандував: "Ходом руш" і ми пішли. А вслід за нами група стрільців в доброму настрої співала:

*Машерують наші добровольці
На кривавий тал,
Визволяти братів українців
З московських кайдан...*

SO-USE CREDIT UNION STUDENT SERVICE

Our unique STUDENT SERVICE* no-fee banking package provides Ukrainian post-secondary students with worry-free financial assistance, including:

\$100 in So-Use Credit Union shares
Daily interest, No-charge chequing account
So-Use automated banking Membercard
with Interac and Direct Payment access
\$500 Line of Credit
So-Use Mastercard
So-Use Voice - Bank by phone
Scholarships

Call our Member Service Officers for details
of the SO-USE STUDENT SERVICE*

*Some conditions apply.

SO-USE CREDIT UNION BRANCHES

TORONTO
OSHAWA
MISSISSAUGA
SO-USE VOICE

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE.

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

Приємно було, що наші товариші так весело нас проводжали і на непевну дорогу обдаровували до-рогою нам "Червоною Калиною".

Два дні ми борикалися, проходили недоступні дебри, поки "нехотячи" знайшлися в запіллі ворога, в околиці села Мохнате, Турчанського повіту. На третій день, отже на самі наші свята, коли кожна людина спрагнена спокою і погідного настрою, наша 20-ка знайшлася в дуже тяжкому положенні. Зі всіх боків напірали на нас московські військові частини, а ми, немов би "гнані дикими лютими вовками", перекидалися з одної гори на другу. І не одну таку гору за нами москалі брали приступом, на багнети, тільки нас там уже не знайшли.

Хоч стояла гостра люта зима і сніг був по коліна, усім нам було гаряче, тим більше, що набої наші вичерпувалися. А відомо, що без набоїв вояк вже на половину роззброєний... Кілька годин ми в найбільшій напрузі відстрілювалися і, невідомо, чим було б воно закінчилося, коли б не почало вже сутеніти. З поміччю нам прийшла ніч, єдиний наш союзник. Вона скоро накрила нас своєю чорною плахтою і стріли почали рідшати, поки не замовкли. По такій кількогадинній стрілянині настала нестерпна тишина, як нам здавалося. Лише вітер повними пригорщами невпинно і завзято кидав снігом в наші обличчя, ніби намагався заліпити нам очі і вуха, щоб нічого не бачили і нічого не чули. Знеможені і вичерпані триденним змагом з ворогом і з самою природою, ми спрагнено прикуchnули під ялицями і тривожно наслухували. Нічого не нуло чути, тільки високо ген понад нами могутньо шумів старечий ліс. Вершками височенних ялиць неслася могутня мова, незбагнута музика, час до часу перенизувана сильними акордами то грізного стогону, то пронизливого реготу, що наче розбурхана хвиля гналася навздогін... І знову дихав-шумів старий столітній ліс. Шумів і наче старезний дідуган поклавши свої дужі долоні на наші рамена, розказував нам давню, давню казку про велич нашої рідної землі... І від цього стало нам і солодко і сонно... Зачароване казкою, стихало все довкола нас. Згодом і ліс застиг у камінній молитві свято рідвяної ночі... І ніби з'явилася святково прибрана рідна хата, святочно застелений і багато накритий стіл, дід колосистий у куті за столом, і рідна усміхнена мати...

— Вставай, скачи, танцюй, бо замерзаєш, — шарпав кожного з нас наш провідник. Ми наче пробудилися. Кожний дрижав від холоду і дзвонив зубами. Руки і ноги стали штивними. Ми на правду замерзли. Коли згодом трохи прийшли до себе, провідник наказав відворот. Тільки під охороною ночі ми зможемо вирватись з цього перстеня смерті. Та тільки що ми зсунулися з гори і пристанули в річковому руслі, як на малій віддалі перед нами

блідим світлом заблимали віконця бойківської хати. Насторожене вухо ловило притишений людський гамір. Рука міцніше стиснула кріс, сильніше вдарило серце. І раптом ми остовпіли. З цієї хати понеслася незнана нам, чи вірніше, непопулярна ще тоді в Галичині наша прекрасна коляда: "Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся"... Колядували наші брати, українці, вояки російської армії. Яка трагедія! Ще недавно, бо всього кілька годин тому ми можливо завзято одні на одних полювали. Цівками крісів націлювалися, щоб... А тепер? Готову до стрілу рушницю рука опускала до ноги... "Ой радуйся земле, Син Божий народився". Вуха жадібно ловило мелодію і слова та здавалося, що ти не на війні, не в Карпатах, не в темних лісах стоїш і дрижиш у снігу по коліна, а в Божому храмі зустрічаєш і переживаєш наше Різдво. Чудові акорди цієї коляди, що її в таких незвичайних, трагічних умовах принесли наші брати з широких степів України на галицьку землю, всією красою і всім своїм чаром вливалися в захоплену душу і — на хвилину усміхнулося роззброєне серце... І, хоч ми тверді і загартовані були, безмежне хвилювання, що оволоділо нами, прорвало в грудях греблю...

В тяжкій поворотній дорозі несли ми в наших серцях дорогий подарунок, свіжо почуту чарівну нашу коляду: "Ой, радуйся земле, Син Божий народився"... ■

"КИЇВСЬКА БІБЛІОТЕКА ДАВНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА"

1987 р. у США почалося видання "Гарвардської бібліотеки давньої української літератури", яка має складатися з публікацій оригінальних текстів, а також перекладів українською та англійською мовами. Корпус українських перекладів, започаткований торік двотомником творів Григорія Сковороди, видавався спільно з київським Інститутом літератури ім. Шевченка. Згодом було вирішено перетворити цей корпус на самостійну серію, яка одержала назву "Київської бібліотеки давнього українського письменства". Редколегію "Бібліотеки" очолив академік Омелян Пріцак. Також створено підсерію "Студії", першим томом якої став щойно видрукуваний том VI "Історії української літератури" Михайла Грушевського, що готувався до друку ще 1930 року, але досі не був виданий (його машинопис зберігся у відділі рукописів Інституту літератури Академії наук України). У цьому томі глибоко висвітлено український літературний та культурно-національний рух 1610–1633 рр., зокрема ж літературну творчість Мелетія Смотрицького, Касіяна Саковича, Памва Беринди, Тарасія Земки, ранню творчість Петра Могили та інші. Видання підготував д-р Олекса Мишанич. Видає серію київське АТ (Акціонерне Товариство) "ОБЕРЕГИ".

В. Е., червень 1995 р.

ОСІННЯ КАЗКА

Має крилом сумна черниця, і сохне на дереві листячко... Сохне й умирає... Журно мені, — і журлива казка сплітається в моїй голові. Така простенька та щира. Подивіться сюди, он за тополями сховався у хмарах місяць, а за ним і ясна зірка...

У давній пісні співається, що то козак та дівчина. Колись жили вони на землі та вірно кохались, а лихі люди розлучили їх. Тоді вони розійшлися по світах. Пішов козак темними ярами, пішов смутний та невеселий, висох, як билина, та в одну нічку й зійшов на небі ясним місяцем. А дівчина, з вечора пішла до криниці по воду, побачила, та й вийшла проти нього золотою зорею.

Отак, там вони й спарувались. Так, мабуть, воно й було. Зеленіли гаї, цвіли сади, бриніли в садках журливі пісні про кохання. Стали виходити місяць і зірка на небо почали, стали щастити закоханим. Зірка ворожила їм долю, а місяць світив доріжки коли йшов хлопець до дівчини і коли пізно вертався додому.

Одного разу стали вони опівночі над будинком мурованим та сумним. На дверях важкі замки, а на вікнах залізні ґрати. Кинув місяць промінням за ґрати і побачили вони: під мурованою стіною лежав молодий козак, на груди руки поклав. Лице біле, як папір, а на ногах синенькі блиски граються в залізі. Такий він тихий та блідий... І не має в очах ні надії, ні гніву, ні смутку.

— Мертвий? — спитала зірка тихенько.

— Живий, тільки кров з нього випили — сказав тихо місяць.

— Хто, любий?

— Люди, моя зоре.

У той час на калині щебетав соловейко; вийшла дівчина послухати його та й вперше закохалася. А

юнак лежав мов неживий. Довго дивився місяць на мармурово-бліде лице козака, а зірка зоріла в запалі очі і стало їм так жаль юнака, що у зірки покотилися сльози, як блискуча роса.

— Що, вже йому не жити?

— Мабуть не жити, — сказав місяць.

Зідхнули обоє та й зайшли за хижу...

Пожовкло, посохло листячко в калини, упало. А по голому степу, мов та бурлацька доля у світі, помандрувало безрідне покотиполе. І налетів із сумного степу холодний вітер, і шарпонував він гнівно гіллям на дереві. Затремтіло в гаю листячко, посилося одразу. І нагнав вітер чорні хмари на небо й зробилося темно. Загував, зашумів вітер, заголосив... Шумів він про те, що швидко завіє зима і снігом закидає—занесе маленькі хати невольного краю. І прийде туди туга, і прийдуть горе і злидні, заплачуть змарнілі діти, заголосять матері, зажуряться дівчата.

І сумно було кругом: стогнав і зідхав темний гай, як море в негоду. З великим жалем, поволі гойдали старими головами столітні дуби, вигинаючись тонким станом, як рибоньки, вилися стрункі берези. І дзвеніли—бриніли, заливаючись сльозами сосни та ялини. І ламалося гілля на дереві, й зривалося листя, і далеко гонив його вітер в сумне поле.

Зринув із—за хмари місяць, вийшла за ним і зірка, глянули на ґрати й здивувалися. Пригнувшись у куточку, юнак з блідим лицем голими руками ламав кам'яні мурі...

То ж і ви молоде покоління, не дайте, щоб те, що прийшло вам без крові і жертв, повернулося знову в неволю.

37 Літ Існування

SIPCO⁽⁴¹⁶⁾ 232-2262
OIL LTD. Доставка Оливи
 Повна 24 годинна обслуґа печей

SIPCO⁽⁴¹⁶⁾ 233-4820
ENERGIES LTD.

Незалежний Представник LENNOX
Уповноважений Представник CONSUMERS GAS

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK
 OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ З УКРАЇНИ
ТА З ІНШИХ КРАЇН
ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ
ГУРТОВІ ЦІНИ
ТЕЛЕФОНУЙТЕ ТА ЗАХОДЬТЕ
232-1250

83 SIX POINT ROAD
 TORONTO, ONTARIO
 ВІДДІЛ SIPCO OIL

Людоньки любі, брати та сестри,
 Прокиньтесь ви діти України,
 Хоч сон московський
 І приспав наш люд,
 Але в спільній борні за Правду
 І за Волю, за мову рідну материнську,
 Отим у віках знобителям,
 Катам московським,
 Не в силі буде край наш знову
 Довести до загину.
 Дивитись сумно на Вкраїну,
 На тих, що байдуже до гибелі ідуть,
 І слідом всю свою сім'ю ведуть!
 Приведи їх, Боже, до серця Вкраїни,
 Правдиву та чисту любов їм пошли,
 Щоб кожну хвилину були всі готові,
 Віддати Вкраїні і сили, і розум,
 І всі свої знання,
 І всі розуміння на щастя її!...
 О, Боже мій милий,
 Царю Небесний,
 Зглянься на люд той,
 Що в темряві блукає,
 Пішли йому розум ясний,
 Від зла і злих вчинків охорони,
 І не допусти, щоб повстав
 Брат на брата
 В жорстокій, на втіху ворогові — війні!...

Міннеаполіс, Міннесота,
 вересень 1995 р.

Людмила САМАРЕЦЬ

ОСІННЯ ЖУРБА

Відцвіли мої рожі пахучі,
 Сумно сиплется листячко з них.
 І пташнина галаслива, співуча
 Не клопочеться в гніздах своїх.

Спорожніли ліси і діброви,
 Тільки сумно вітрець шелестить.
 Осипається листя додола,
 І задумався ліс, ніби спить.

Скоро прийдуть тріскучі морози,
 Білим снігом усе замете.
 І гойдатиме вітер холодний
 На деревах гілля молоде.

Ліс покриється білим кожухом,
 Куди глянеш — все голе й сухе.
 Лиш ялинка зелена під пухом,
 Як щасливе дівча молоде.

Коли гляну на гарну ялинку,
 То печаль з мого серця втіка.
 Бо то символ весни і надії,
 Що усіх при житті нас трима.

травень 1991 р.,
 Австралія

Д-р Олександр Костирко
 приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
 Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
 Suite 3306, Building B
 Scarborough, Ont. M1P 2V2
 Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
 Toronto, Ontario
 M6S 4W3
 Tel. 766-2853

CONSULTEC LTD.
 consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
 Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
 Президент

● Консультативна інженерська фірма міжнародного
 засягу. ● Виконує всі фази планування, будови
 і перевірки більших індустріальних проєктів.

Firchuk's

Де б ви не звернулися скрізь одержите допомогу і
 ширшу пораду, як найвигідніше відправити посилки,
 гроші, ліки, харчові тички і побутові товари
 в Україну, а також налагоджуємо спадкові справи.

КРАМНИЦІ Firchuk's

New Head Office:

2975 Dundas Street West (at Pacific Avenue west of Keele)
 Toronto, Ontario M6P 1Z2

Tel.: (416) 766-2101 Fax: (416) 766-3416

293 Ottawa Street North
 Hamilton, Ontario L8H 3Z8

Tel: (905) 549-2005
 Fax: (905) 549-2005

992 Main Street
 Winnipeg, Manitoba R2W 3P7

Tel: (204) 586-7094
 Fax: (204) 586-7094

АГЕНТИ Firchuk's

Arka Book Store
 Thunder Bay, Ont.
 Tel: (807) 623-0631

Europa Electronics
 Calgary, Alta.
 Tel: (403) 277-2180

Sonia Bryl Hudym
 Regina, Sask.
 Tel: (306) 757-9196

Yuri International Enterprise
 Cheektowaga NY
 Tel: (716) 685-1505

Paul's Music & Book Supply
 Saskatoon, Sask.
 Tel: (306) 244-6072

Ukrainian Treasures
 St. Catharines, Ont.
 Tel: (905) 935-7778

Orysla's Ukrainian Boulque
 Yorkton, Sask.
 Tel: (306) 782-2800

Polcan Trading
 Oshawa, Ont.
 Tel: (905) 435-5210

70A/94

ПОДЗВОНИТЬ НА БЕЗПЛАТНИЙ ТЕЛЕФОН СЬОГОДНІ
1-800-FIRCHUK

ВЕЛЕТНІ ХОЛОДНОГО ЯРУ

Знаменитий Холодноярський ліс або, як називають його місцеві жителі — Холодний Яр, Мотронинський монастир у центрі лісового масиву — святі місця для українців. Мабуть, нема в Україні мешканців, які б не чули про Холодний Яр або не читали про нього віршів Т. Г. Шевченка. Поряд з Холодноярським лісом на березі річки Тясмин розташоване славетне місто Чигирин — колишня козацька столиця, де витає непокірний дух козацької вольниці і славетних гетьманів та багатьох інших відважних захисників народу, керівників повстань проти гнобителів.

Над Чигирином височіє знаменита Замкова гора, на якій з давніх часів була одна з наймогутніших фортець, яка разом з дрімучими холодноярськими лісами закривала шлях напасникам з Дикого поля. Укріплення на Замковій горі та стіни місцевих монастирів були чи не єдиними фортецями в цьому регіоні... Густі діброви, глибокі балки і байраки, ріки та їх заболочені заплави заміняли простому народові фортеці і замки. Глибоченні балки з крутими схилами, вкритими густими лісами, були вигідними для оборони і схованки.

По території Холодного Яру або поряд з ним проходили сумнозвісний Чорний, а також Кучманський, Залозний і Чумацький шляхи. Багато вчених вважає, що й назва Чигирин походить від слова Чигир — шлях-дорога (з тюркської). Вищезгадані шляхи з'єднували південні райони України з Києвом, Львовом і Польщею.

Холодний Яр — це також реліктовий лісовий масив, який, незважаючи на відносно малу — понад 7 тисяч гектарів — площу, має величезне історичне та природоохоронне значення. Рельєф Холодного Яру горбистий з великою кількістю глибоких балок з крутими схилами, які місцеве населення називає ярами. Кожна більша балка-яр має свою назву. Найглибший і найдовший серед них називається Холодним. Є тут яри Кириківський, Святий, Чорний, Січковий, Гайдамацький, Циганський, Поташний, Гадючий, Червоний, Кривенків, Скарбничий, Чернечий та інші.

По днищах балок протікають понад 160 джерел, струмків і річечок. Найбільші річечки мають назви Сріблянка, Смотрич, Жаб'я, Осота, Косарка, Шумка, Чорнобривка, Лубенка, Розанка, Суботь, Холодна, Лаврусиха, Некрасиха та інші. Всі ці річечки — це потоки Тясмина.

З-під землі на схилах балок б'ють джерела з надзвичайно смачною і холодною влітку водою. Місцеве населення вважає її цілющою і вживає "від усіх хвороб". Очевидно, це так, бо місцеве населення відзначається довголіттям і добрим здоров'ям. Тут часто зустрічаються люди віком понад 90 і навіть 100 років. На базі криниці в селі Жаботин, яку люди називають Святою, діє завод мінеральних вод потужністю один мільйон пляшок на рік. Підземні джерела живлять лісові озера і річечки. Ще порівняно недавно в Холодному Яру нараховували 27 озер і ставків з площею водного

дзеркала 36 гектарів. Тепер залишилися їх 5 з водною поверхнею до трьох гектарів.

У Холодному Яру зростають високопродуктивні дубово-ясеневі деревостани з надзвичайно високою якістю деревини. Тут зустрічається велика кількість реліктових рослин, які збереглися з дольодовикового періоду. Холодний Яр став притулком дуба скельного, азалії понтійської, кадила духмяного, бруслини карликової, підсніжника білого, ведмежої цибулі, орхідеї та багатьох інших рідкісних рослин.

У холодноярських лісах є великі галявини, вкриті суцільними заростями барвінку хрещатого. Таких заростей немає в жодному іншому лісовому масиві України. Тут також нараховується понад 80 видів птахів. Є тут велика кількість лисиць, зайців, диких кабанів та інших мисливських звірів.

Колись холодноярські ліси складалися в основному з багатвікових дерев. Реліктом колишніх деревостанів є 1000-літній дуб-велетень, який народ називає "дубом Залізняка". Цей дуб росте на схилах Кириківського яру поблизу села Буда. Окружність його сровбура на висоті 1,3 м від поверхні землі 8,65 м. Під цим дубом... часто збиралися воїни Холодноярської республіки, більшість яких загинули тоді в нерівних боях з червоними за свободу і незалежність України...

Зустрічаються тут і "онуки" цього патріарха 300- і 500-річні дуби. Лише в Холодному Яру зростають ясени зеленокорий і з мармуровою корою. Вони відрізняються від ясени звичайного циліндричністю стовбурів, вищою якістю деревини, швидким ростом та стійкістю проти грибкових захворювань...

Після заснування Мотронинського монастиря на Холодноярському плоскогір'ї були посаджені плодові сади, а також інтродуковано горіх волоський. Ще й тепер зустрічаються тут дерева горіха віком до 250 років. Недавно найцінніші ділянки холодноярських лісів на площі 560 гектарів з великою кількістю реліктових рослин оголошені пам'ятками природи республіканського значення.

Унікальна краса холодноярських лісів, доленосні для українців історичні події, які відбувалися в цих місцях, величезна кількість пам'яток архітектури завжди приваблювали сюди представників різних верств українського народу. Кожен видатний український діяч намагався хоч би раз у житті побувати в Холодному Яру, Чигирині і Суботві. Неодноразово бував тут і Т. Г. Шевченко. Холодному Яру і подіям, які відбувалися в цих місцях, присвячено велику кількість поезій, повістей і романів. Героїчні події, які відбувалися в цих легендарних місцях і надихали на творчість багатьох поетів і прозаїків: про події в Холодному Яру писали в романах і повістях М. Старицький, І. Ле, П. Панч, В. Дарда, Ю. Горліс-Горський та багато інших письменників.

Багато історичних подій прошуміло Холодним Яром і залишило глибокі сліди в народній пам'яті.

Є чимало легенд, пов'язаних з походженням назви Холодний Яр. У цій назві є якась таємнична, притягальна і магічна сила. Місцеві жителі розповідають, що колись у цих місцях бував великий київський князь Ярослав Мудрий. Уподобавши цю місцевість, він подарував її своєму воєводи Мирославу. Воєвода побудував на плоскогір'ї городище—фортецю і оточив його високими земляними валами та глибокими ровами.

В 1036 році на Київську Русь напали печеніги. Мирослав зібрав воїнів і пішов під Київ, де русичі на чолі з Ярославом Мудрим вщент розгромили напасників. Ідучи в похід, воєвода наказав своїй дружині Мотрі і слугам берегти фортецю від ворогів. Мирослав і його воїни поверталися додому з перемогою. Коли їхні човни наближалися до пристані (тоді західний рукав Дніпра ще омивав підніжжя Скитського городища), воєвода вирішив перевірити пильність захисників фортеці і наказав своїм воїнам переодягнутися в печенізьську одягу і підняти на човнах прапори, захоплені у ворогів. Як тільки перші човни підпливли до пристані, Мотря наказала своїм воїнам вийти з засідки і бити ворогів. Першими ж стрілами Мирослав був убитий.

Довго Мотря оплакувала коханого чоловіка, а потім, для увічнення його пам'яті, наказала збудувати монастир і сама пішла в черниці. З того часу ця обитель називається Мотронинською. Монастир був своєрідною фортецею, яка мала величезне стратегічне значення... Інша легенда свідчить, що в часи монголо-татарської навали в лісових хащах над річкою Сріблянкою заховалася Меланка Холодна з дітьми. З часом до неї приєдналися інші втікачі і виникло поселення з назвою Холодне. Ніби з тих пір і ліси навколо нього назвали Холодноярськими. Ймовірно, що ця назва має кліматологічне походження. Як відомо, в глибоких лісистих улоговинах і балках влітку збирається холодне повітря і з них завжди тягне прохолодою, тому місцеві жителі й назвали цю територію Холодним Яром.

В цьому урочищі є велика кількість пам'яток археології, історії, культури і природи, вивченню яких

присвятив своє життя лісничий Олександр Андрійович Найда. Не за службовим обов'язком, а за велінням серця, як справжній патріот України, по крихтах збирав він інформацію з різних джерел про Холодний Яр і склав детальну схему розташування основних історичних, природничих та інших об'єктів цього урочища. За його активної діяльності були встановлені пам'ятні знаки в багатьох історичних місцях лісового масиву.

За кількістю унікальних археологічних, історичних, наукових і надзвичайно цінних природничих об'єктів, а їх нараховується тут понад 150 найменувань, Холодний Яр займає перше місце в Україні...

В Холодному Яру археологи знайшли сліди всіх археологічних культур, починаючи з трипільської землеробської культури, яка зародилася в лісостеповій зоні України за п'ять—чотири тисячі років до нашої ери. В холодноярських лісах збереглися залишки кількох древніх городищ, оточених височенними земляними валами, висота й ширина яких ще й тепер вражає людину, а також залишки підземних церков і печер. Загальна довжина земляних валів становить тут понад 60 км.

Мотронинське городище внесено до переліку пам'яток культури, що мають міжнародне значення, тобто воно є не лише нашим надбанням, а й надбанням усього людства. З плоскогогір'я, круті схили якого ще й тепер вкриті густим дубовим лісом, відкриваються чудові краєвиди на далекий Дніпро, руїни Онуфріївського монастиря, навколишні поля, луки і ліси та мальовничі села. З цієї височини в ясну погоду видно навіть місто Черкаси, відстань до якого становить майже 30 км.

На Кізієвій горі, яка лежить неподалік від Холодноярського плоскогогір'я, височенні вали оперізують древнє городище площею 150 га.

Скрізь по території Холодного Яру і на навколишніх полях височіють кургани—могильники скитської доби та пізніших епох і найбільша серед них Великодна могила. В кварталах 39 і 49 Креселецького лісництва є велика кількість могил козацької доби. Земляні вали та більшість курганів—могиликів насипані задовго до нашої ери і вкриті тепер віковими дубовими лісами. Вони були збудовані тоді, коли територія тут була ще безлісною. Цей факт ще раз підтверджує, що ліс наступає на степ, якщо йому не заважає людина.

Холодний Яр не має аналогів і за кількістю надзвичайно важливих, в більшості трагічних подій, які відбувалися під шатами холодноярських багатівкових дубів—патріархів. Тут буквально на кожному кроці зустрічаються німі свідки нашої історії, і якби вони вміли говорити, то могли б розповісти про постійні напади кочових народів, сваволю польських магнатів та царських опричників і героїчну боротьбу дідів—прадідів з численними напасниками та гнобителями нашого народу. Вони розповіли б нам про те, що на нашій землі ніколи не було миру і спокою, завжди чувся брязкіт мечів і передсмертний стогін воїнів. Тисячі й тисячі років наш народ був на воєнному становищі, селянин не йшов у поле без списа і шаблі.

Кожна п'ядь української землі зрошена кров'ю, але найяскравіше полита вона нею в околицях Холодного

**УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ
WEST ARKA
BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ — власники**

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"
2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

Яру і Чигирину. Кожен виток української історії закінчувався руйнуваннями і пожежами. В районі Холодного Яру багато разів села і міста руйнувалися вщент і ніби мітичний Птах Фенікс виникали знову й знову. Події давно минулих літ в Холодному Яру відчуються з особливою гостротою — це район, де в тугий вузол заплелися вирішальні шляхи трагічної історії України...

В часи існування Запорізької Січі територія на південь від Холодного Яру входила до складу "Вольностей запорізьких козаків". Холодний Яр і Чорний ліс були прикордонною зоною. До ліквідації Запорізької Січі (1775 рік) Холодний Яр був пересильним пунктом на шляху до о. Хортиці. Втікачі, які добиралися до холодноярських лісів, вважали себе вільними.

Особливу роль у цих краях відігравали монастирі. Всі вони, оточені високими стінами, високими земляними валами і глибокими ровами, були не лише фортецями, а й останніми притулками для православних, які тікали в південні райони, зокрема й Черкащини, рятуючись від покатоличення і сваволі панів. У XVIII ст., крім Мотронинського монастиря, між Ржищевом і Чигирином нараховувалося ще чотирнадцять монастирів: Чигиринський, Медведівський, Жаботинський, Мошногірський, Ірдинський, Корсунський, Онуфріївський, Богуславський, Трахтемирівський та інші. Всі вони, як і Мотронинський монастир, стояли серед дрімучих лісів у добре захищених місцях.

Сотні й сотні років ліси, розташовані в холодноярській окрузі, були в центрі надзвичайно важливих історичних подій. В 1667 році Росія і Польща, навіть не поставивши до відома керівництво України, уклали в Андрусові договір про перемир'я. Згідно цього договору вони поділили територію України по Дніпру. Лівобережна Україна відійшла до Росії, а Правобережна, у тому числі й Чигиринська округа разом з Холодним Яром — до Польщі. Підписавши цей договір, Росія перекреслила Переяславську угоду 1654 року. Спрацював принцип колонізаторів: "Поділяй і володарюй." Поділ України по Дніпру викликав величезне незадоволення серед її населення. "Літопис Самовидця" стверджує, що "от того часу встали шатості на Україні".

В січні 1681 року між Росією і Туреччиною був підписаний Бахчисарайський договір, згідно з яким за Туреччиною лишилась південна Київщина, Брацлавщина і Поділля, а Київ з містечками Стайки, Трипілля і Васильків — за Росією. Решта Правобережжя залишилася за Польщею...

Переяславська угода між Росією і Україною мала гарантувати нашій державі "захист і цілість", а привела її до великої руїни і замість одного окупанта стало три: Польща, Туреччина і Росія. Після підписання "Вічного миру" Польща вирішила ліквідувати козацтво на Правобережній Україні. Спроби польських магнатів здійснити свої наміри, позбавити населення тих вольностей, які завоювало воно під час визвольної боротьби 1648–1654 рр., викликало загальнонародне повстання. Очолив його фастівський полковник Семен Палій. Разом з полковниками Самусем, Іскрою та Абазином він звільнив Правобережну Україну від поляків і дома-

гався возз'єднання її з Геґманщиною. Повстання під проводом С. Палія досягло свого апогею в 1702 році. Поляки не могли самі подолати повстанців, тому в 1704 році Росія ввела свої війська на Правобережжя і допомогла Польщі розгромити козаків Палія. Командування російських військ заманило вождя повстанців в свій табір і арештувало, а Петро I заслав його у Сибір.

Українці не змирилися з умовами Бахчисарайського та Андрусівського договорів і заселяли заборонені зони, зокрема землі навколо Чигирину і Холодного Яру та в інших районах Правобережної України. Поступово вони відбудували ті села, які вже були тут колись, і заснували цілий ряд нових поселень та хуторів. Їх жителі щоденно дивилися смерті в очі, проте були вільними. Розповсюджені в селах навколо Холодного Яру прізвища Отаманенки, Осауленки, Отамасі, Залізняка, Гармаші, Довбуші, Верни-Дуби, Верни-Гори, Козаченки, Бунчуженки, Кошові, Хорунжі та їм подібні свідчать, що тут селилися насамперед вихідці з Запорізької Січі — козаки, які не могли вже воювати, а також гайдамаки та інші борці за волю України.

Після поразки повстанців під проводом С. Палія православне населення Правобережної України було позбавлене всіх людських прав. Сваволі польських магнатів та знуцанню їх над українцями не було меж. Польські магнати посилили колонізацію українського населення, закривали православні храми і монастирі. Польсько-шляхетський гніт викликав гайдамацький національно-визвольний рух українців, який у 30, 50 і 60-их роках XVIII ст. переростав у загальнонародні повстання. Центром гайдамацького руху завжди був Холодний Яр.

Польські магнати за допомогою російських військ придушували повстання і посилювали національно-релігійний гніт. Кожного разу повстанці відступали в холодноярські ліси, збирали там сили і знову йшли в бій. Гайдамацький рух був своєрідною формою партизанської боротьби українського народу проти поневолювачів, центром якої знову став Холодний Яр. В 30-их роках XVIII ст. тут була організована Холодноярська Січ. Цей ліс на десятки років став головною базою гайдамаків на чолі з запорізькими козаками Верланом, М. Гривою та І. Жилою, в 40-их роках Г. Голім, а в 1768 році Максимом Залізником. Великий дзвін Мотронинського монастиря десятки років кликав гайдамаків на боротьбу з гнобителями, а його настоятелі освячували зброю повстанців.

В середині XVIII ст. надзвичайно важливу роль у захисті православ'я відіграв Мотронинський монастир. В 1753 році його ігуменом став Мелхіседек Значко-Яворський. Це була високоосвічена і талановита людина. Він опанував медицину, влаштував у монастирі аптеку. Мелхіседек знав кілька іноземних мов. В 1761 році Мелхіседек, залишаючись ігуменом Мотронинського монастиря, водночас призначається духовним управителем всіх правобережних церков і монастирів Переяславської єпархії. Активна діяльність Мелхіседека на захист православ'я викликала шалену лютю у польських магнатів, вони постійно його переслідували і навіть арештували. Неодноразово монастир

зазнавав польських нападів і руйнувань, що й викликало загальнонародне повстання під назвою Коліївщина. Кривава повинь залила в 1768 році майже все Правобережжя. Центром повстання в черговий раз став Холодний Яр. Саме тут гайдамаки на чолі з Максимом Залізником освятили свою зброю і почали громити поневолювачів українського народу. Дуже швидко повстанці захопили величезну кількість міст і сіл, у тому числі й одну з найбільших фортець Правобережжя — місто Умань.

Катерина II "підтримувала" православне населення України лише для того, щоб мати привід для втручання у справи Польщі, і наказала ввести на Правобережжя російські війська. Командуючий цих військ генерал Кречетников, ніби для зустрічі і знайомства з керівниками повстання, запросив їх до себе в гості, арештував і видав полякам. Після цього російським і польським військам вдалося розгромити повстанців. Деяка частина гайдамаків відступила в холодноярські та інші ліси.

У XVIII ст. землі на південь від Холодного Яру і Чорного лісу зайняли російські війська, а на значній частині території поміж українськими поселеннями появилися села молдаван, хорватів і сербів. Після другого поділу Польщі (1793 рік) землі Правобережної України, в тому числі і Чигиринщини, увійшли до складу Російської імперії. Катерина II почала роздавати

їх своїм фаворитам, російським генералам та поміщикам. Землі холодноярської округи захопив князь Потьомкін. Після смерті Потьомкіна ці угіддя перейшли в користування його сестрам, зокрема Катерині Михайлівні Самойловій — після заміжжя Давидовій. З часом величезні площі сільськогосподарських угідь і лісів стали власністю російських сановників Раєвських, Бобринських та інших. У XIX ст. господарем великих площ ланів та лісів став знаменитий український цукрозаводчик, благодійник і меценат Микола Артемович Терещенко. Саме він став власником холодноярських лісів.

Після поразки Коліївщини населення Холодноярської округи ніколи не втрачало надії на волю. При першій нагоді воно знову піднімаючись на боротьбу з своїми гнобителями. Мало хто в Україні знає, що Холодний Яр став однією з найяскравіших сторінок визвольних змагань. Саме тоді "...повіяв новий вітер з Холодного Яру...". Селяни з сіл, розташованих навколо Холодноярського лісу, активно включилися в боротьбу з більшовиками за незалежність України. Немалі, сильні духом загони холодноярців вели боротьбу до 1922 року.

Холодний Яр був одним з останніх осередків організованої збройної боротьби національно-патріотичних сил проти більшовицьких поневолювачів. З гаслом "Воля України — або смерть" вони вели нерівну боротьбу під керівництвом селянина-бідняка з села Мельники Василя Чучупаки. Були періоди, коли численність повстанців досягала 30–40 тисяч чоловік. В 1920 році для організації боротьби з холодноярськими повстанцями на станцію Знам'янка прибув сам нарком військових справ Росії Лейба Бронштейн (Лев Троцький)...

Холодноярці ще раз рясно полили землю своєю кров'ю, але волі не здобули. Боротьба з навалюю денікінців і особливо більшовиків у 1918–1922 роках була страшною трагедією для місцевого населення. Багато сіл було тоді спалено. Всі повстанці, які потрапили у полон до Червоної армії, були розстріляні. Лише в одному селі Мельники загинуло понад триста повстанців, і серед них п'ять братів Чучупаків. В Холодному Яру на борню з більшовиками стали тоді не куркулі і буржуї, а національно свідомі селяни та нечисленна українська інтелігенція. В цій нерівній борні загинула або змушена була піти в еміграцію еліта українського народу, його генофонд. Нема сумніву — якби Україна в період громадянської війни відстояла свою незалежність, наш народ давним-давно жив би не гірше, ніж населення Західної Європи або Фінляндії, яка до 1917 року була відсталою і бідною країною царської Росії...

До порівняно недавнього часу господарська діяльність людини майже не впливала на стан і поширення холодноярських лісів. Поширення ґрунтів лісового походження, а також численні історичні документи свідчать, що цей лісовий масив до XVIII ст. становив єдине ціле з іншими лісами пристепової зони. Навіть в епоху Гайдамаччини від басейну річки Рось до херсонських степів і від Дніпра до Карпат тягнулися тоді майже суцільні ліси, які перетиналися глибокими бал-

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

ками, численними річками з заболоченими заплавами. Найбільшими серед них були ліси Холодноярський, Чорний, Жаботинський, Круглий, Найдин, Цибульський, Гонтарний, Лебединський та інші. Це був неосвяжний лісовий край, де в диких нетрях привільно жилося різним звірам, зокрема медведям, зубрам і туркам.

Лісистість у районі Холодного Яру становила колись понад 80 процентів, а нині всього лише 13,9%.

Внаслідок антропогенних факторів величезний колись лісовий масив уже у кінці XVIII ст., особливо в XIX ст., виявився розірваним на сотні окремих лісових урочищ, часто віддалених одне від одного на десятки кілометрів. Процес знищення лісів у цьому регіоні набрав масового характеру в середині XIX ст. у зв'язку з будівництвом цукроварень, гуралень та інших промислових підприємств, особливо залізниць. Паливом для них до недавнього часу були дрова. Для їх заготівлі та на інші потреби деревостани без дотримання будь-яких правил вирубували на десятки тисяч гектарів, не трубуючись про лісовідновлення. Значна частина деревостанів була розкорчована і перетворена в сільськогосподарські угіддя. В ті роки виникла сумна приказка: "Де дуб, там і поле." На Черкащині, як і в більшості районів України, деревостани залишилися в основному на ділянках, де їх не встигли зрубати і розкорчувати, а також на крутосхилах та ділянках з бідними ґрунтами, які недоцільно було перетворювати в орні угіддя. Знищення лісів призвело до появи і поширення ерозії ґрунтів, обміління і навіть зникнення значної частини струмків і малих річок...

Надзвичай великої шкоди лісам Холодного Яру було завдано в роки Другої світової війни як надмірними рубками, які проводили німецькі окупанти, так і самовільними рубками. Після війни величезний дефіцит деревини знову змушував проводити в холодноярських лісах надмірні рубки. Ще років тридцять тому щорічно вирубували тут понад 60 тисяч м³ стиглих деревостанів. Лише останнім часом ці рубки зменшені до 1300 м³ на рік і проводяться тепер в розмірі розрахункової лісосіки. З п'ятдесятих років обсяги лісосадов значно перевищують площі вирубок. Найцінніші породи дуб і ясен займають 94% вкритих лісом земель.

З року в рік зростає продуктивність і якість лісів Холодного Яру. Проте історико-археологічні та архітектурні пам'ятки цього урочища все більше й більше деградують. Починаючи з 20-их років XX ст. сучасні нащадки волелюбних запорожців і гайдамаків систематично їх руйнують. Від величезного ансамблю Мотронинського монастиря, змальованого колись пензлем Т. Г. Шевченка, залишилися напівзруйнована Троїцька церква, яка реставрується вже десятки років. На її стінах "туристи" залишили свої "автографи".

Сумне враження справляє урочище Гайдамацькі криниці — невеличкий лісовий ставок, в якому гайдамаки святили зброю. Ставок замулювався і перетворився в болото. Вздовж дороги до ставка скрізь видно сміття і побиті пляшки. В підземних печерах, доступних для відвідувачів, також повно сміття, а стіни спісані різними "автографами".

Занепад Холодного Яру розпочався після закінчення громадянської війни, коли закрили Мотронинський монастир. Роки тридцять тому занепад місцевих пам'яток досяг свого апогею. Тоді знищили рештки монастирських споруд, розкорчували колишній церковний сад, розорали деякі скитські кургани і козацькі могили. Знищення пам'яток історії культури та архітектури, зокрема величних храмів, які вистояли багато віків, свідчить про ступінь морального і духовного розтління керівників різного рівня. Написи на храмах, руйнування і засмічення святих місць свідчать, до якого ступеню розтління можуть дійти люди. Доба Сталіна—Брежнєва зробила свою чорну справу: тепер ми на кожному кроці пожинаємо плоди цієї деградації.

Розмах занепаду і руйнувань пам'яток Холодного Яру був би ще більшим, якби згадуваний вже нами О. А. Найда не став на їх захист. Те, що тут збереглося до сьогоднішнього дня, в значній мірі його заслуга... Завдяки надхненній праці О. А. Найди, починаючи з 50-их років, площа холодноярського лісу не зменшується, а збільшується. Всі невідгіди та інші землі, непридатні для сільського господарства, в Холодноярській окрузі вже залісені.

Павло ВАКУЛЮК,
м. Київ
(Скорочено з "Дзвону")

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:

**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

Олексій ДМИТРЕНКО

"...ЗГАДУЙ ЗРІДКА ЧЕРКАСЬКУ ОСІНЬ"

Імпровізована сцена влаштувалася прямо під соснами, за півсотню метрів од старого білоколонного будинку санаторію "Україна". На середину танцмайданчика винесли з ідальні стола, накрили його червоним оксамитом, поставили чотири стільці, два — для гостей, і два — для мене й для "когось" четвертого (про всяк випадок). Недужі, хто бажав, натягли стільців із "червоного куточка" й палат.

І ми опинилися в тісному кільці слухачів. Доти мало кому з недужих усміхалася доля, щоб отак око-в-око, з відстані серця й доторку руки бачити й слухати, як оповіщала яскрава рекляма-об'ява, пришпилена до стовбура столітньої сосни, "живих поетів і письменників"...

Був тихий, так ніби зоресійний недільний вечір у Соснівці. Маківка жовтня, осені. Ми вийшли з-під сосен і сіли за столика: Василь Симоненко, Василь Оглоблін і я. Передчуття чи не історичної події: сьогодні відкрию людям, що я поет, є можливість порівняти себе з професіоналами. Прожену геть хвилювання й почну. Та Василь злегка обняв мене за плече: "Альшо, спочатку я кілька слів, змалюю загальну картину, потім надам слово. Вірші почтаєш після Оглобліна..."

Він звівся над столиком, узяв карафку з водою, налив собі склянку, промочив свіжицею губи й посміхнувся якомось іронічно й лагідно, до сосен, до неба, до нас, людей, обвів добрим поглядом цілий світ, усіх тих, хто сидів (дехто кутаючись у ковдри, щоб надовго) на стільцях, хто стояв під деревами:

"Люди добрі, світку Божий, доброго Вам здоров'я, Вам у Вашому цілющому бору..."

Словесні каскади Василя, які супроводжують і наповнюють мій спомин, — то не буква, а творіння пам'яті: з відстані, через тридцять два роки, здається, ніби так усе й було, бо ніби так у душі й береглося — і я реставрую все з розпорошених деталей, із розмитих, приснувших вражень, прагну зібрати воедино, уявити й пережити вдруге те, що бачив і чув тридцять два роки тому, що переплів, злигував із новими враженнями.

Високий, із підкреслено гострим кадиком на довгій ший; обличчя аскетичне, землисте, змарніло-бліде, польггреківському видовжене... Повільно, ніби нехотя, він почав свою мову — розтяжно, округло глибинним голосом. Про що казав? Дивно, але по-первах — про погоду на Кольському півострові. Там, буцім, безперестану ллють дощі й дощі з грозами; з неба тече й на Кавказі; підмочений "оксамитовий сезон" і в Криму; холодні опади завіяли Мурманськ та Урал... А в нас,

В. Симоненко

у Соснівці, — любо й тепло, наче на гарячій материній черні. Благодать! Здоров'ям ди-хають сосни, до хвойних п'яних фігонцидів, що розпирають легені, долучається невидимий бриз зарегульованого "великого" Дніпра.

У нащадків гайдамак-коліїв неабияке щастя — вони мають аж цілих 184 теплих днів на рік!... Над осінньою щедрою землею України пливають ясні зорі неба й Дніпра — море рукотворних огнів! Світ відзначає рік французького композитора Клода Дебюссі, а ми, українці, віншуємо полудень Андрія Малишка, ми поглинені поетичними чарами

"Теліжинського літа" Івана Драча — "новобранця поезії"... Не чули? Так це ж він — буревійний поет — устроїв ножа в самісіньке Сонце! Не читали й не чули?! Цілий розворот у "Літературній Україні"! Не потрапляла газета Павла Загребельного до рук? Чи, може, й не чули про таке чудесне видання?

Та гаразд, можна й іншим жити...

Як близько, розумію тепер з відстані, і як далеко те було до нас. І мовив Василь про Уганду пристрасно, якомось ніби неймовірно провіщо, так, ніби те щастя, знав, не забариться прилинути й до його окраденої долею України...

Слово — енергія. Василь знав це. Все почалося із Слова. І Словом усе на світі до Бога вознесено. Треба над усе — любити рідне, материне Слово. Без Нього, без Слова, без Мови — немає народу...

Оглоблін захоплено й довго читав свої вірші. Цибатий, вихудлий, із густими, аж морозяними пасмами кошлатого чуба, витіпаного, наче коноплі в застінках концтаборів чи то освенцімських, чи то бухенвальдських, він закликав аудиторію до уваги вже своєю моторошною біографією — живий експонат дивом уцілілих, піднятих із могил і крематоріїв... До скону днів невідмивна землиста блідість обличчя, зрозумілий, запечений біль рядка:

"И вот
в телеграмме
не радость — слезы:
"Уля скончалась туберкулеза.
Точка.
Главврач санатория два".
Мать на ногах устоит едва..."

То були фрагменти з поеми "Ульяна", з поеми "Настя"...

Пам'ятаю: рвучкі, нервові змахи правої руки й так начеб уривчастий, із задишкою голос. Більше про нього нічого не чув, не читав. Хіба що у Васи-левому "Щоденнику"... Посередність? — не беруся судити про перемученого в гітлерівських лапштун-

ках. Надто — кожен поет має свого слухача й читача. Й тоді з книгарень швидко зникла перша збірка Василя Оглобліна "Ветры гроз". А перед очима санаторійців малювалася картина: на бетоновому овалі камери смертників у Моабіті лежить знеможена дівчинка Уля, що за кілька годин стане сивою, схожою на бабусю. Пошматована вишиванка... Кашель, задушливий крик легень здушує, роздирає зітлілі груди...

Василь підпер кулаком підборіддя й пильно дивився на читця. І коли він сидів, і коли говорив, бачив я Симоненка в профіль. Ось таким — у профіль — ніби гордий сфінкс, цей староегипетський лев, що вибирається з гранітної глиби — з невимовного душевного боляю, з терзань... — невдовзі постав він перед цілою Україною, що враз, в одну мить осиротіла, втратила в його особі свого молодого поетичного витязя. Саме таким був знімок до некролога в "ЛУ": "Література не визнає смерті. Бо в літературу приходять, щоб залишитися в ній: "Чорні від страждання мої ночі, білі від скорботи мої дні!..."

Але тоді я ще жив більше собою. І коли Василь злегка взяв мене за лікоть і заохотливо підштовхнув уперед ("А тепер — ти..."), я голосом, якому, може, в ту мить позаздрив би і громовісний поет Грицько Кириченко, повів:

"ВУЛКАН". Вірш, надрукований нещодавно в "Зорі Полтавщини":

— Роззброєння! —
народжене лісом рук,
зігрітих дружби потиском.
...А дець в океані
холодний крук
стинає тишу
атомним блиском...
Конгрес — вулкан,
а виверги — гнів.
Це Джуді Кук заявляє:
— Ні!
Не лине на Джонстоні більше спів,
не бачить острів спокійних снів...

Не цитуватиму далі цей публіцистичний пасаж, він — шматинка історії (і нас в ній), і це не викреслити, не перелицювати: о як нас вчили тоді ненавидіти і як ми тоді — після найжорстокіших світових бойовищ і трагедій, майже повсюд напівсироти, без батьків... — ненавиділи паліїв війни, хижий світ золотозубого дядька Сема, світ визиску й наруги, в якому і негрів б'ють...

Самозакоханий нарцис, я чув тільки себе та бачив перед собою щирі, зі слъзами на очах обличчя кількох змарнілих, виснажених сухотами жіночок, що от-от могли ридма розридатися й тоді б захрипотіла чи не вся "Україна", мій знещасливлений санаторій. Та раптом я відчув, як Василь закашлявся. То був кашель не від нежиті чи хвороби, а якийсь тривожний, нервовий кашель. Мабуть же, через той Симоненків нервовий кашель я на довгі місяці залишив писати вірші, а політичні й зовсім. Десять років, у Кара-Кумах, у глибинах душі згойдулася

обережна поетична струна, але то вже була лірика просто для себе. Я обрав прозу. Мабуть же, через Василя, з яким (а жити йому залишалося... рік) ще не раз зустрічався в Києві.

Я прочитав про полтавську осінь, про хворобу й кохання, про те, як ми з братом, також Василем, ходили в далекий ліс по ялинку, як нас перестріли вовки...

Мабуть, то був мій успіх. Навіть сьогодні, через десятки літ пам'ятаю, як лагідно Василь дивився на мене, звідтоді він став мені в крутому й несправедливому світі надій і наруги поетичною совістю й поводитирем.

Але я ще не знав того й не відчував у тій зовнішній замкненій, вайлуватій молодій людині солідно яскравий, зрівні спалаху блискавиць Талант.

Василь почав із "Жорен":

Натуга на руках,
від втоми чорних,
здувала жили,
ніби мотузки...

Знову — таки ніби нехотя й спроквола... — так повільно, невідворотно починає зсуватися в горах камінь зачинач, якому через миті судитиметься потягти за собою цілу лаву, гірський громоподібний обвал. Розважливо, розлого і впевнено! З доброю, іронічною, що прошиває тебе наскрізь, усмішкою на відкритих устах:

Задивляюсь у твої зиниці...

Текла не просто прекрасна поезія, вона поглинала всього тебе, все навколо, нітила, щось ламала й переладнувала в душі, щось возносила до приголомшення:

Ради тебе перли в душу сію,
ради тебе мислю і творю.
Хай мовчать Америки й Росії,
коли я з тобою говорю...

Стало якось невимовно радісно й страшно водночас. За себе. Що ти це слухаєш і чуєш. За — Україну. За — Василя.

А він усе далі й далі вів тебе і людей, недужих санаторію "Україна", у буревійний світ непокори. Не цитуватиму більше рядків, їх навіть в останніх збірках, що видані в роки відносно відлиги подано з підкороченням або й геть із пропусками. Бо Симоненко й досі страшить багатьох живих. Страшить, як Тарас Шевченко.

І якщо вже надавати посмертно літературні премії через довгі роки, то я схвалив би їх дві: Василю Симоненкові — Шевченківську, а Тарасу Шевченкові — Симоненківську. Це було б справедливо.

Мій санаторій — для туберкульозних — "Україна" з трепетом чув у той недільний осінній вечір і "Некролог кукурудзяному качанові, що згнив на заготпункті", і "Злодія", і "Ти знаєш, що ти — людина...", і "Світ який — мереживо казкове", і "Герострата", і "Синові, або Лебеді материнстава"...

Немов од вибуху динаміту, що його якась владна, нелюдська сила заклала під нас, здавалося, от-от мали здригнутися стіни давнього білоколон-

ного санаторію для туберкульозних із символічною назвою "Україна", і вперед, кудись тільки вперед, навіть із зрешеченими, понівеченими підступною "паличкою Коха" легенями (бо така враз невстрашима можуть поетичних блискавиць розпанахала знеможені слухачеві груди, шугнула між люди!), їй же, вперед і тільки вперед, звівшись із колін, мали рушити пробуджені Словом горді нащадки Максима Залізняка, Івана Гонти, Тараса Шевченка, піти навіть на палі, аби воскресли в приснулих козацьких жилах непокора й до волі дух!

Що творилося під соснами, коли Василь читав епітафії, свою "Мандрівку по цвинтарю", свій гостроколючий "Заячий дріб"!... — того не передати в слові. Ні мені, ні Василя Оглобліна — як віршувальників — більше не існувало, сам Господь-Бог спослав на землю Генія у двадцять сім літ... Не знаю, чому, але тут, у санаторії "Україна", перед недужими, де стогнала й хрипіла в судах, здавалося, харкала кров'ю вся Україна, вся його нездолена Дніпрова Батьківщина, болючий і непоборний Василь Симоненко відкрився, мов оголений нерв:

Уже народ — одна суцільна рана,
уже від крові хижіє земля,
і кожного катюгу і тирана
уже чекає зсукана петля...

На вечерю до санаторної їдальні Василя занесли буквально на руках. За кавою гість пригадав про свою свіжу публікацію. То була "сьогоднішня", недільна газета "Молодь Черкащини" з його чималою добіркою — чотирнадцяте жовтнєве число. Вона ще пахла фарбою.

І в ній майже на всю другу сторінку Симоненкові прекрасні поезії під загальною назвою "Не знати супокою". Зі знімка — все так, у профіль, — дивився худий, замислений юнак із колючою іронією на вустах...

У тій газеті Василь зробив напис для мене, але того ж вечора негаданий дарунок пробіг крізь десятки рук і безслідно зник. Я не запам'ятав навіть, що там було написано, окрім звертання — "Альошо"...

Повністю есе Олексія Дмитренка мало б бути опубліковано в журналі "Київ" (No.No. 1, 2 за 1995 р.). Наша Редакція його, на жаль, не отримувє, хоч і посилає їм "Нові Дні" "в обмін". Статтю друкуємо до 60-ліття з дня народження Василя Симоненка. — Ред. ■

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
  - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

СВЯТО ШЕВЧЕНКА ПО-ЗАКАРПАТСЬКОМУ

(моя шоста подорож в Україну)

— А чого ти, властиво, їдеш у ту Україну? — запитували мене знайомі. — Ну, хай раз поїхала, хай двічі, як уже так замандрюрилось. Але вшосте!? Там зараз тільки тебе нехватає...

Я жаліюсь про це чоловікові, а він і собі:

— Я теж питаюся, чого ти туди їдеш?

— Бо це моя батьківщина, випаляю перший аргумент, який приходить на думку. — Як же не знаєш, то й не будеш знати, — додаю ображено. Бо й справді, чи можна все так просто пояснити?

Пізніше у філіппінському літаку, коли стиснули мене з усіх боків пасажири, а сам літак почав підкидати, я теж подумки, себе запитала: Чому я їду, трачу тяжко зароблений гріш і відпустку... Але якийсь інстинкт нагадував їхати... І коли, потім, обїхала багато закутків України, побачила її красу і бід, я зрозуміла, що те, на що не міг дати відповідь розум, підказало серце. Ця подорож заповнила Україною мою душу, ту духовну порожнечу у ній, яка, поамалу, створюється, коли довго не бачиш батьківщини і відчуваєш себе "одрізаною скибкою". Мандруючи по Україні я заряджала свої "духовні батареї" українською енергією. Також побачила Україну без чужих "чорних" чи "рожевих" окулярів, а на власні очі.

Ще в Австралії бували люди попереджали мене: — не зупиняйся у готелях, бо обкрадуть; не купуй на вулиці пиріжків, бо захворієш; не їдь таксівами, бо завезуть до чорта накулочки... Звичайно, що написано на роду, того не обїдеш і на льоду, але береженого й Бог береже. А тому я жила і харчувалася в чужих рідинах, їздила тролейбусами, а більше шмагала на батьківських, аж ноги гули.

До Києва прилетіла 13 травня. Цвіли каштани і буюзок. Віяв холодний вітер і накрапав дощ. У літаку було багато чужинців. Чого вони їдуть? Помагати чи грабувати молоду незахищену державу... снувалася думка.

Літак спізнився на годину і годину чекала на валізітку, яка так і не прийшла. Пізніше виповняла форми на неї та згадувала, яке добро в ній було. А все ж таки мені повезло. Адже за мною стояв довжелезний хвіст, таких же втомлених, як я пасажирів. Ціла делегація лікарів з Америки. Вони теж не отримали багажу. Один імпульсивний добродій підсакував, кипів, лаяв адміністрацію, уряд, перебудову і всіх разом. А все надаремно. Бо цим разом недописала чужа авіялінія. Свій багаж я отримала наступного дня.

Та тут мене вразив перший парадокс. Зарплата за місяць починається десь від двадцяти доларів (все тут порівнюється до доларів). Сто доларів за місяць — це дуже добра платня, а за те, щоб привезти речі з Бориспольського літовища наступного дня до Києва, заправили аж сорок американських доларів! І це по знайомству...

Перші три дні моє єство охопила, якась незнана досі мені апатія. Що це було: втома після довгої подорожі, "молоді літа", чорнобильське повітря, чи все разом? Силою волі змусила себе рухатись, дзвонити і домовлятись про зустрічі, інтерв'ю, їти на різні вечори. А пізніше все пішло по старому і закрутилася, як білка в колесі.

Перший тиждень була холоднеца і я надівала на себе все, що мала, а пізніше виглянуло сонечко, почалась спека, яка не припинялась протягом всіх п'яти з половиною тижнів моєї "відпустки".

Перед тим як вирушити з письменницькою компанією до Ужгороду, вирішила заглянути до Верховної Ради. Подивитись чи не б'ються вони часом навкулачки, мовляв, свій на свого, щоб чужий духу боявся... Для цього пішла діставати перепустку. По дорозі, на вулицях міста, побачила багато розставлених столів з російськими книжками. Якась фірма "Діксі" аж з Москви прислала... Українських книжок — ні одної. Продаються сотні пісенних касет: англійською і російською мовами. Українська одна, називається "Горілка".

В будинку адміністрації міліція цвенькає між собою, зупиняють, радять подзвонити урядовцєві.

Дзвоню.

— За півгодини потелефонуйте", — радять пан урядовець. Дзвоню за пів години:

— Що ви мені голову морочите, — чую "ласкаву" відповідь. Тоді я згадую "ясновельможному", ім'я відомого нашого земляка з Австралії, який порадив звернутись до нього. Це діє, як чарівний талісман. Боже, як змінився голос і реторика! Міліціонерам теж попало "на горіхи", що досі мене не пускали в приміщення. Ага, думаю, правду писав славний гуморист Степан Руданський: "треба всюди приятеля мати"...

І ось я вже в будинку Верховної Ради. Тут теж міліція цвенькає на "общепонятному". У вестибюлі продають книжки. Української ні одної. Далі іду до газет. Купую парламентську "Голос України". Що за нечиста сила, теж чужою мовою! — Дайте мені українською, — вимагаю. — А нам сьогодні українською не привезли, — відповідають коротко і ясно. Потішаю себе: є українська держава, а в ній український парламент, отже хорошого погрошку... А тобі, як мед, так і ложкою...

19-го травня о четвертій годині пополудні від будинку письменників, двома автобусами рушаємо до Ужгороду на святкування роковин перепоховання Т. Шевченка. Дорога далека, кажуть вісімсот кілометрів, але саме це мене й захоплювало. Припадаю до вікна. Рідна земля, як радісно тебе бачити без колишніх провідників і "перекладачів", коли вони лише певними дорогами дозволяли на тебе дивитися, нагадуючи на кожнім кроці, що вся ця з діда прадіда твоя земля, нібито вже їхня.

За Києвом бачу цілі шеренги гарних новобудов. Деякі вже закінчені, інші ще будують. Цілі нові селища, де ніхто не живе... Хто в ці часи в Україні може собі дозволити такі, майже палаци? На околицях майже кожного міста та сама картина. Поки їдемо по східній Україні, хатки біленькі, віконця обведені синьою фарбою. В автобусі лунають розмови, час від часу вибухає сміх. Це гуморист Євген Дудар розповідає свою чергову пригоду. Поруч нього сидить поетеса Катерина Мотрич, яку він

називає "мамашею", а вона його "синочком", що і є приводом до комічних ситуацій під час подібних подорожей.

В автобусі їдуть письменники, журналісти, художники. Власне цей старенький транспорт належить останнім. Вони, виходить, трохи багатші... Всі наші розмови покриває хрипливий голос співака, який дереться, плаче, надривається про якусь "жінчину", "любов", "смерть" і якусь "кошку". Яким дисонансом звучать ці пісні в нашій автобусі. Ці касети програють наші два шофери. Але треба пам'ятати, що в дорозі шовер перший чоловік. Та ще в такій далекій дорозі і в такому старенькій автобусі, який час від часу треба зупиняти і щось там підправляти.

Пізній вечір, за вікном вже нічого не видно. І досі лунає сміх. Олесь Лупій закликає до "мертвої тиші". Адже запасному шоферові треба заснути. За п'ятим чи десятим нагадуванням усі, нарешті угомоняються і тишу порушують лише похрапування пасажирів.

О другій годині ночі спиняємось на околиці Львова. Тут нас чекає несподіванка. Львівські солов'ї вирішили влаштувати нам концерт.

Линуть переливаються солов'їні трелі та будять, навіть, найбільших соньків. Надворі холодно, накрапає дощ. Всі виходять надвір, трохи розімнятись. Журналісти записують спів на касети, я теж увічнила ці пісні кохання для своїх слухачів.

О четвертій ранку рушаємо далі. Коли почало сіріти ми вже їхали через Карпати. Боже, яка насолода цілий день дивитися на рідні гори, покриті смереками та іншими деревами (на евкаліптами). Яке все свіже й зелене! Як я шкодую в такі хвилини, що не маю художнього таланту, щоб увічнити хатки, розкидані по горах і долинах. Деякі з них збудовані з цілих колод і приходять на думку пісня: "В мене рублена хата, мене люблять дівчата"... Інші фарбовані в борнзовий колір різного відтінку, а на рівні вікон, кругом хати обведено темнішим чи яснішим кольором. Біля кожної хатини складені дрова. В долині між обістями в'ється річечка. Часом вона має широке русло засіяне рінню або, як у нас кажуть, галькою. Деякі хатки зовсім малі, старі і бідні. Може вдовині?

Церковці виблискують куполами на пагорбах, люди вештаються коло хат, женуть пасти маржину, несуть відрами воду, схилившись з сапкою, доглядають кожен клаптик землі, де можна щось посадити.

Зупиняємось на сніданок—обід. Навколо гори. Виходимо, сідаємо на колоди, хтось вже встиг розпалити багаття, накрапає... Всі підкріплюються запасеним для цього харчем. Чоловіки закроплюють (вже вкотре!) горло оковитою. А я, ні крихти і ані крапельки не беру в рот. Голодую вже третій день. Бо пару днів перед від'їздом, зайшла послухати сесію Верховної Ради. Під час перерви заглянула до їхнього буфету. Тут нечистий спокусив мене купити два млинці з м'ясом. Готували їх, мабуть, за царя Гороха... І в моїм шлунку зразу почалась ціла революція. Який кардибалет чи пак якого аркана ця страва витинала в моїх кишках... Отож тепер хоч не хоч стрибуюсь, щоб потім не оскардитись...

По дорозі нас цілий день минають довжезні чужоземні вантажівки. Чи платять вони за вживання доріг? Чухкаємо і помалу піднімаємось все вище і вище. Ну от, нарешті, добрались до перевалу. Тут на подорожніх

чекають меткі продавці дерев'яних сувенірів (малий вибір), намиста, ліжників. Я перемінила вже гроші на ту-тешні, та хоч гаманець забитий карбованцями, не почую себе мільйонеркою.

Цим разом нас ніде не стрічали з короваем, як було в 1991 році. Що край то й обичай, каже приказка, отож нам назустріч до перевалу прикотило авто з... бутлями місцевого вина. Всі припали до нього і п'ють, "як вужаки". Кажуть, смачне, а мені, хоч би звичайної перевареної води напитись.

Десь о четвертій після обіду прибули до Ужгороду. Другого дня вранці їдемо оглянути картини місцевих художників. На відкритті все начальство і голова парламента Олександр Мороз. Він, мабуть, для прикраси.

О дванадцятій годині відбулося відкриття свята на площі Богдана Хмельницького, напроти нашого готелю "Ужгород". На помості в центрі великий портрет Т. Шевченка, по боках українські прапори. Виступають господарі міста, дають слово голові спілки письменників Юрію Мушкетикові. Я включаю свій касетний записувач: ось головні фрагменти його промови: "— Мене питали, чи був Шевченко на Закарпатті. Я ствердно відповів: він там де є хоч один українець, він у серці кожного українця... І пам'ятники йому стоять у Парижі, Палермо, Буенос Айресі, Вінніпезі і незабаром буде стояти й у вас в Ужгороді (чути сміх)... Шевченко мав три таланти: письменника, художника і співака... Він піднісся до вершин людського духу, людської правди, людської любови, людської гніву... А скажіть, хто ще так співав жінку? Ми не до кінця виконуємо великі уроки Т. Шевченка. Чи ми всі любимо так Україну, як любив він? І хіба немає якоїсь правди у словах: "Доборолась Україна до самого краю, гірше ляха її діти самі розпинають." Хіба не розпинаємо часом ми Україну? Хіба ж не шарпаєм її в усі боки і, навіть, у вашому краю є люди, які хотіли б кудись, сюди і туди і таке інше, але вона одна велика Соборна Україна, за яку боровся Шевченко, яку провістив берегти і любити. Недарма він казав, що "в своїй хаті і правда, і сила, і воля"... Він був творцем української мови, але сьогодні і той закон про мову, який прийняли, виконуємо не до кінця і школи іноді закриваємо українські. Сьогодні і преса наша українська в загоні, книжок українських недостатньо. Якби на це подивився Шевченко, якби він пройшов поміж книжкових прилавків, де часом, немає жодної української книжки? Ми повинні соромитись, повинні казати про це на весь голос скрізь... Пошли ж нам Боже Шевченкового духу, його совісти, його пристрасти, його правди, його любови до України! Цим звольте відкрити мені Шевченківське міжнародне свято "В сім'ї вольний новий"..."

Оркестра заграла гімн. Потім вийшов Микола Яковина (виконуючий обов'язки міністра культури) і прочитав привітання від президента Леоніда Кучми. Після нього виступив голова парламенту Олександр Мороз:

"— Радий бути з вами в цей знаменитий день... не тільки три генії мав Шевченко, це правда, бо він ще мав, мабуть, найбільший геній людини і громадянина... і займе і далі займатиме гідне місце у суспільній свідомості образ Тараса Шевченка. Та хотілося б, щоб ми з нього не робили нову ікону, не творили Бога, бо він Богом і так є. Мені

здається, що почуття до нього і почуття того, що він відчував до рідної землі, повинно творитися природно у кожній душі, без показу, без поспіху і без тієї суєти, котра сьогодні, інколи, відрізняє або означає чи вирізняє стосунки поміж людьми, особливо ті, поміж тими людьми, які якимось чином хочуть підкреслити свою значимість. Шевченко був просто самим собою. Він був генієм, який не потребує перекладу, він був людиною, яка любила так свою землю, так свій край, що не треба сьогодні повторювати, закликати інших любити, або вчити, тим більше, як треба любити цю землю... Ми всі любимо свій край, не треба про це говорити. Буде робота, буде праця розуму сильна і краще стане жити. Я хотів би закінчити свій виступ побажанням усім учитися у Шевченка отої некрикливої, негаласливої, а справжньої демократії, щоб все таки всі рівнялися на його образ, розуміючи, що він недосяжний. Все таки рівнялися на нього, як людину з великої букви."

Дядько збоку зауважує: "має Бога на язиці, а дідька в зубах".

Промова білоруського поета Сяргея Законніка була сприйнята бурхливими оплесками, коли він після привіту і віршів розповів про "вільні вибори" в Білорусії... Увечорі, коли ми зібралися на іншому майдані слухати декламації Шевченкової поезії та виступи гостей-письменників, Сергій розповів про жінку президента Білорусії Лукашенка, яка з молодшим сином живе на селі, працює вчителькою і любить свій край. На запитання репортерів, чому вона не їде в столицю до чоловіка, вона відповіла: "— Та він, що два роки міняє місце праці, так мені нема чого туди їхати."

Другого дня нас розділяють на групи і їдемо в різні місцевості, щоб і там відзначити Шевченка. Я прохаю, щоб приділили мене до Рахова. Кажуть, це найдовша подорож. Чотири години їзди в один бік, але саме це мене й приваблює...

Минаємо поля вкриті виноградниками. А навколо гори... В селищах в усіх перед хатою росте виноград. Збоку, рукою подать, румунський кордон, відгороджений дротом, тягнеться берегом річки. Проїжджаємо румунським селищем: хати гарні двоповерхові, спереду прикрашені малюнками-вишивками.

На жаль, до Рахова і до стовпа "центру Європи", як збиралися, не доїхали. Начальство села Великий Бичків влаштувало концерт у себе. Київська журналістка хотіла передати живе інтерв'ю по телефоні до Києва, але місцеві власті повідомили, що це покищо неможливо, дехто пізніше пояснив, що це очевидно не входить в їхні плани.

Нас запросили за стіл в їдальню. Гостинні господарі подавали страву за стравою. Була славна мамалига зробрена на сметані. Випивали вино і покріпше, виголюшували тости. Накінець один письменник закликав випити "за українську жінку, яку український народ завжди шанував і шанує!"

Тут мене лихий сіпнув за язик і я докинула своїх п'ять: "— Дійсно, шана жінкам велика, особливо тепер. Дозволяють жінкам замітати вулиці, виконувати чорну і нецікаву роботу, якої не хочуть чоловіки. На їх плечах уся важка праця в колгоспах і родинях. Їх не обтяжують

вищими посадами, яскравий приклад чого — склад Верховної Ради та на районному рівні..." Присутні позіхнули, мовляв, ми їй про образи, а вона нам про гарбузи... і далі випивали за шану до жінки—матері...

Вже годину у залі чекали, щоб розпочати концерт, а нас і далі припрошували, частували. Коли після обіду я захотіла побачити місце "куди цар пішки ходить", повели мене десь, аж у підвал. Там ця "установа" була на замку. Знайшли ключі, відкрили і просять: "Ви ж обережно там, не вступіть..."

Не дарма вони замикали!

Я й досі не розумію, як спільнота може рахувати себе, чепурною, культурною і жити отак, наче моя хата скраю, я нічого не знаю... Пригадалися підручники з історії, де мене дитиною вчили про те, що українці охайні в своїй побуті...

Концерт відбувся у великій залі. Нас попередили, щоб не виступали більше, як 3–5 хвилин, бо ж місцеві приготували програму. Я була приємно вражена мистецьким рівнем хору, танцювальної групи, декляматорів. Через те, що був понеділок на залі сиділи учасники концерту, вчителі, начальство та трохи батьків. Письменник Орач звернув увагу присутнім, що на сцені нема українського прапора та символики.

— А це не державне, а Шевченківське свято, — оправдувались господарі.

Після концерту знову застілля у ліску в дерев'яній гарній "Колибі", яка вся прикрашена різьбленням. Щоб їхати до Рахова чи до "стовпа центру Європи" ніхто вже й не згадував. Подорожі до Ужгороду заїхали ще в міліцію, де чекали бутлі з місцевим вином. Приїхали "додому" в дванадцятій годині ночі. Тож бідним втомленим подорожнім ще припало "навантаження" потрудитися і "висушити" сулії до ранку... Наступного дня відвідини музею під відкритим небом та різних установ. Увечері прощальний концерт. Загальне враження у письменників було: "в них те діється, що в нас три роки тому. Національний дух щойно починає оживати, начальство й досі оглядається, чи не буде часом назад вороття..."

О четвертій ранку рушаємо до Києва. І знову навколо чудові карпатські гори. Дивлюсь і згадую розмови почуті за останні три дні.

Якийсь партократ, прийшовши вперше у свій кабінет, заявив: — "Повісьте тут гарну картину". — Підвладні дістали картину відомого художника: море, вечір, місяць світить. — "Подобається?" — питають. — "Ні. Скажіть художникові, щоб замазав луну!" — "Це неможливо, художник давно помер." — "Тоді замажте самі!" — За якийсь час прислали нового начальника і розповіли йому історію з картиною. — "Дурак, сам мусив замазати", — була його відповідь.

У Львові, в кабінеті сина Івана Франка висіло багато портретів вождів, а остеронь невеличкий портрет батька — Івана Франка. Відвідуючі якось запитали: — "Що ж ви батьків портрет такий малий повісили?" — "Та знаєте", — зідхнувши, пояснив Тарас Франко, — "вождів стільки розвелюся... то батькові місця мало лишилися..."

Це розповідалося, після огляду картин в Ужгороді, коли письменники вийшли на подвір'я. А ось ще одна розповідь.

У Києві, у залі, де збирались письменники, стеля була розмальована купідонами та голими тілистими жіночками, як було модно колись. Кожного разу, коли були якісь збори, присутні, замість дивитись на доповідача, поглядали на стелю. — "Ви на мене дивіться!" — не раз закликав їх Загребельний, та все надаремно... перевагу надавали мистецтву... Прийшлося стелю побіліти.

Письменник Степан Пушик своїми розповідями розважає усіх в автобусі. Ось він голосом колишнього спікера парламенту — Івана Плюща повторює його анекдотичні фрази: "Депутат Заєць, не плигайте вище мікрохвона, я вас прошу, і не товчіться у задньому проході... Правильно каже президент, що нам остався один шаг до пропасті, то давайте ступимо один крок... і давайте переходить на українську мову с утра..." і т.д. і т.п. Потім він знайомить з різними місцевими коломийками, які за його словами називалися "зузулицями". Розповідає і про історичні місця: "Ось, подивіться на право, там Тухля, яка була матеріалом для роману Івана Франка "Захар Беркут". "Ой у Тухлі дівки зтухли, либо хорі—босі, а ми підем до Косова, там жовтоволосі"... Оце річка Опір, притока Стрия, зараз будемо проїжджати біля могили князя Святослава, сина Володимира Великого. Там стоїть невеликий хрест... Отут будемо бачити Сколе, за легендами тут скололи воїнів Святослава, потім вбили і князя... З Києва тут проходив шлях на Балкани, звався "Руський Путь"... А гори називаються Бескиди... перевал, який ми переїжджали, називається "Нижні Ворота"... Тут, у Карпатах, водиться ящірка — саламандра чорна з оранжевими плямами..."

До Києва прибуваємо майже опівночі. Багато встає тут і поспішає до метро "Святошино". Було півпершої ночі, коли й мене скинули недалеко від моєї квартири. Щиро дякую шоферам, незважаючи на їхні "пісенні смаки", вони сумлінні і щирі люди. Пробую дати їм "на чай". Але вони категорично відмовляються: "не ображайте нас". Десь на другій вулиці мій під'їзд. Я щойно перейшла до нових господарів день перед від'їздом, а тому не дуже певна чи йду на вірну адресу. З останніх сил тягну свої манатки на п'ятий поверх. Дзвоню... Відчиняють мої господарі, ну слава Богу! Втомлена, повна вражень думаю: скільки зусиль прикладено для влаштування свята, а як все швидко пройшло. Недарма кажуть: три дні заходу, а день празника. Треба спочити, бо сьогодні увечері їду до Харкова. ■

BABY POINT LOUNGE
343 Jane St., Toronto
tel. 767-2623

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗІ**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

ЛИСТИ з ПЕЧОРИ

(Закінчення з попереднього числа.)

17.05.1953 р.

Найдорожчі мої Приятелі і Добродії!

Я так і сподівався, що скоріше від Вас дістану посылочку ніж письмо... Так і сталося. Вчора 16.V. вручили мені прекрасний дарунок з Галича: біла, як сонце, мука, яєчка, цибулька, а в муці "обнаружив" смалець. Коли я кажу своїм львівським товаришам, що посылка з Галича, то вони вже знають, що це від Леся і від Лесі... Сьогодні, в неділю, була "зроблена" і торжественно спожита галицька яєчничка з чотирьох яєць (а п'яте я зараз по відкритті посылки випив!). В наступну неділю, то значить, на Зелені Свята будемо пекти паску. Скільки теплих і сердечних слів і благословенств на Вашу адресу полинуло з Протоки над Вичегдою в Галич над Дністром! Дай Бог, щоб вони всі справдилися на Вас обоїх і на Ваших, дорогих синах, щоб здорові і щасливі були!

Дорогі мої, Олексію — Друже вірний, Лесю — Добродійко сердечна! Ви розумієте, які настрої тепер. Надворі стоїть, цвіте, шумить чудова весна! Вже і тут все позеленіло. День—у—день вилітають звідсіль птахи на свободу. Як хотілося б і мені полинути у край веселий, у мир хрещений, де ясні зорі, де тихі води... Та нас ще не дотикає ця щаслива хвиля. Поки що ходять тільки чутки, т. зв. по—нашому "пароші", вперто звучать і про мій "пункт", однак я не надіюсь. Серце рветься з грудей, але я держу себе в руках, навчився вірити в призначення, в те, що все, що зсилає небо для мене — добре. І все на добре, і все налучше. Вірю, наприклад, що коли мене тепер не відпустять, то і це для мого добра. Таким чином легше мені переносити все. А живу досить можливо і спокійно, уявляю собі, що я старий козак, що на старість постригся в черці і живе в монастирі, покутуючи за гріхи свої. Тільки жінки бідної жаль, вона сподіється мене додому, скоро, найдалі — коли будуть копати картоплю (чомусь такий "срок" мені вдумала бідна). А втім у Бога все можливе. Але, зрештою, мені залишилося ще два роки. Коли загальний стан здоров'я буде довго ще такий, як досі, видержу і ще буду "в формі" фізично і духовно. Вже вісім років живу, не лежу ("грипп" проходжую), працюю в канцелярії, держуся бодро. А такі щасливі моменти, як ось сьогодні, коли дістав Вашу посылочку, тим більше підбадьорюють мене морально, прямо бачу конкретні докази вищої опіки над собою.

І стало веселіше жити, навіть тут. Не скучно. Кожний день буквально приносить якусь новість, яку я жадібно випиваю, як свіжий напйток, а все до кращого. І не сам я, зі мною ще багато товаришів, один—одного підтримує. Всі надіються, всі ждуть кращого, мріють про дім і сім'ю, хвалять, і правдиво, нові прояви життя, однак з філософським спокоєм садять на малих участках по сто—двісті кушків картоплі, сіють мак, соняшник, ба, навіть огірки в парниках (все це дозволяється і придає краси нашій оселі). Читаю книжки, газети, граю в шахи, а сам—на—сам співаю собі наші старі галицькі пісні ("В

гаю зеленім", "Там на горі крута вежа", "Бодайся когут знуdiv", "Верховино" і т. д.), а навіть насвистую арії з опер і опереток. (...)

Я вже геть "зчитав" Ваші дорогі письма, які дістав ще в січні (від Леся і Лесі в однім конверті), дуже часто прочитую їх... Щиро вітаю і пригортаю Вас обоїх до серця, вітаю і цілую Вас і синів, Вам безмежно вдячний —

Юрій А. Ш.

06.04.1954 р.

Найдорожчі мої Друзі!

Несподівано прийшлося мені знову змінити місце побуту і адресу. Як бачите, я опинився знову на півночі, але і тут є Бог. І тут є люди, не трачу бодрости, живу. Я 16 лютого дістав від Вас посылочку і зараз відписав. Ви певно вже отримали моє письмо. Тут мабуть пробуду довше, дуже прошу подати вістку про себе.

Щиро вітаю Вас з близьким празником Світлого Воскресення Христового, бажаю всього найкращого, найсвітлішого, щоб Воскреслий Спаситель дав Вам діждатися потіхи з Ваших діточок! Низько кланяюсь Вам і цілую Вас і Ваших козаків і дівчинку.

Ваш Юрій

Р. С. Тут "Великий Віз" мені просто над головою. Адреса: Коми АССР, г. Воркута, 274/7—18, Шкрумеляк Ю. А.

Мульда, 02.01.1955 р.

Дорогий, Рідний мій Друже Олексію!

Я отримав Ваше цінне письмо, писане на св. Миколая. І щиро зрадив, тим більше, що в останні часи майже ні від кого не дістаю листів (не рахуючи жінки), наче всі мене призабули. Та Ні, може й не забули, а думають, добряче, що я вже дома... Бо чутки про те, що тепер відпускають таких, як я, розійшлися по всіх усюдах, і справді багато людей щасливо пішли додому, а я "собі" ще сиджу, так що хтось міг би подумати, що мені тут дуже подобалося.

Та разом з радістю, Ваш прекрасний лист приніс мені смуток, бо м. ін. пишите, що Ваша Дружина знову, бідна, лежить, і то поважно недужа. Це не вперше вчитую в Ваших дорогих мені письмах про занедужання дорогої нам усім п. Лесі, і не вперше болить і мене серце за неї і за Вас. Бо розумію, яка це прикрість для "голови дому", коли захворіє жінка, а в хаті є кількоро дітей. І жінки жаль, і дітей жаль, і чоловіка обіймає "чорна" меланхолія. Я не знаю, як Ви це переносите, але я в подібних випадках (коли занедужала жінка або дитина) цілком "губився", мене опускали всі сили, я не мав найменшого поняття, що треба робити і, звичайно, звав на поміч тещу або жінчину сестру. (...)

Інша річ, що і жінка мала за мною "хрест Божий", коли я захворів, бо правду сказати, хворий цілком подіб-

ний до розвезеної дитини, і то мужчина прикріший, ніж жінка. Відповідно до того, треба і поводитися з хворим. Мені з самого себе смішно, що я щось на цю тему "поучую" Вас, досвідченого медичного робітника, але я тут маю на увазі не медицину, а психічне, моральне діяння на хворого, і думаю, що не помилюся, коли скажу, що і Вам треба би поводитися з Вашим милим "пацієнтом", як з дитинкою. Розуміється, для цього треба мати "святую" терпеливість, але зате наслідки будуть прекрасні, ніжна поведінка з хворим часто більше помагає, ніж аптечні лікарства.

Особливо ж така "терапія" чудесно може допомогти в даному випадку, бо "сустави", ревматизм і всякі інші "ісхіяси", "ломання" і "кольки" — це все хвороби, які наполовину залежать від погоди надворі і від нервного стану недужого і тих, що біля нього ходять. (...)

Ага, ще про Марточку! Читаючи в Вашому дорогому письмі, як вона цікавиться "літературою" і "мистецтвом" (бо вона певно не тільки "пише", а й "рисує"!), думаю, що вона теж любить "помагати" мамі і батькові в "хазяйстві" і при тому не раз "здеформує" яку філіжанку або тарілку, чи щось інше "вистроїть". Не знаю, як Ви реагуєте на такі признаки її "запопадливості" і тому на всякий випадок осмілююсь висловити свій "педагогічний" погляд: До всього, що така дитинка "строїть" треба ставитись незвичайно вміло і "дипломатично", а саме: що впливає з самої живучості дитини, з її цікавості всім оточуючим, треба одобряти, і все терпіти. Тільки те, що є результатом якоїсь сердитості і "злости" (що рідко буває в дівчинки!), можна спиняти гострішими засобами, однак не лайкою і в ніякому разі не фізичними караннями, а тільки "докорами" (виговорами) і ніжним добрим словом, не погрожуванням.

Не раджу страшити дитини і грозити дитині, збуджений страх у дитини робить її пригнобленою і скритою, відчужує її, принижує її у власних очах і зароджує впертість, нарочитість. Зате треба будити в дитини жаль і навіть до деякої міри стид, сором, збуджувати її маленьке сумління і амбіцію — це дуже і дуже помагає! Коли Ваша Марточка записує стіни, можна їй подати аркуш паперу і "радити" "писати" на ньому (і самому почати), сказати делікатно не пиши на стінах і т. п., а пишуть в зошитах, на паперах і т. д.

Коли Ваша Марточка бачить, як Мама чи хтось інший миє посуду, і вона хоче "помагати" і притому зіб'є тарілку, то не вільно її сварити, а сказати: "Ой, бідна Маргуся, збила мисочку... Ще не вміє добре мити... Таких не мий, Марточко, на цю мий..." — І подати їй бляшану посуду. Одним словом я проголошую такий принцип: Хай живе Марточка, хай процвітає Марточка! І чим густіше записані стіни і "зачитані" ілюстровані книги, і чим більша її зацікавленість у всіх напрямках і "факкультетах", тим краще! Це, видно буде якась активна діячка. (...)

Кінцевий "абзац" про себе самого!! Я держуся, порівнюючи мої життєві умови, досить кріпко і вперто добуваю "срок". Не трачу віри, що добуду і побачуся з Вами щасливо найдаліше в серпні цього року, а коли пощастить раніше, то тим краще. Підкріплює мене в тій вірі і сама природа. Коли я "їхав" сюди (в березні 1954 р.), волосся дубом ставало, зо страху, що я зроблю на тако-

му "севері", а тим часом, на велике моє щастя, показалося і тут, що не все таке страшне, як написане. Уявіть собі, що якраз ця зима почалася тут багато пізніше, ніж починається звичайно (перший сніг тут випадав в половині вересня, а цього року пішов 07.10), і до сьогодні ще не було морозу вище 15 градусів, правда бувають часто приємні метелиці (пурга). Ті, що тут проживають здавна, дивуються такій "людській" зимі, а ми говоримо: "Бог з нами..." Особливо розкошуюся мрією, що в один літній вечір забреду несподівано в старий Галич до моїх най-най-най... друзів і після пережитого за 10 років відтхну хоч годинку у тихому домі з приязними господарями! І може, — так мрію, — застану бодрою і здоровою всю Вашу дорогу сім'ю, і Ваша славна і добра Добродійка буде в доброму настрою і вгостить старого птаха з вірію, чарівними акордами музики Моцарта. Хай будуть благословенні музикально-чутливі пальці Вашої трудолюбивої і талановитої Господині дому! (...)

Ваш Юрій Ш.

Москва, 25.08.1955 р.

Найдорожчі мої!

В кінці прийшов святий Спас і мене спас...

Я освободився 19 серпня. Іду "ледве теплий" до Коломиї, де поки що остановлюсь. Звідти напишу письмо і скажу, коли виберуся до Львова та вступлю побачити Вас, дорогих моїх Друзів і Добродіїв, що так щедро помогли мені перебути моє чистилище. "Морощку" везу, дорога моя Добродійко Лесю!

Тепер до Львова навіть не вступлю, бо одяг хоч "первий сорт", але лагерна, то якось незручно.

Сердечно вітаю і цілую Вас і синів-соколів і Марточку-щебетушку, до скорого побачення з Вами.

Ваш Юрій

Коломия, 27.XI.1955 р.

Дорогий мій Приятелю Олексю!

Я отримав Вашого дорогого листа, писаного в Бовшеві 17.XI. Сердечно дякую за зичливість і за компліменти на мою адресу. Ще раз повторюю Вам і Вп. Добродійці Лесі, що за тих два дні я почував себе у Вас справді, як у своїх рідних (не кажу: "своєків", бо своїки можуть бути всякі), і мені було аж ніяково, що Ви занадто піклувалися мною. Я дев'ять літ писав до Вас з великою пошаною і приязню і вдячністю, але все ж таки якось "теоретично", бо властиво не знав Вас особисто, коли не рахувати кількомінутного нашого знайомства в 1946 році. А тепер Ви стали мені ще ближчі і дорожчі, бо я пізнав Вас як золотих людей на практиці, у нелегких буднях Вашого життя і побуту. Ви належите до скромних людей, яких загал мало помічає, а тим часом Вам належало б бути стократно прославленими труженниками за свою муравлину працьовитість. Як Бог допоможе мені ще написати щось поважніше, то обов'язково згадаю про таких людей — і Ви обоє пізнаєте там себе. Буду радіти, коли так ушаную Ваші золоті серця. Поки що не можу Вам ніяким ділом виявити свою вдяку (і свою поїздку до Вас я також уявляю

собі колись інакше), а самі слова і декларативні заяви не мають великої вартості.

Прошу не дякувати мені за педагогічні "вказівки" щодо Марточки, бо я так дорожу тою чудесною дитиною, що вважаю своїм милим обов'язком щось сказати про її виховання, при чому не маю претензій, щоб Ви (батько і мати) у всьому погоджувалися зі мною. Однак ще раз повторюю короткий "лозунг" (клич) її виховання: "Чим чемніша і скромніша буде Марточка, тим легше дійде до великих успіхів і прославить себе і своїх дорогих Татка і Маму. Найбільш небезпечними для її мистецького росту були б гордість і впертість, почуття якоїсь вищості над братчиками чи навіть над чужими дітьми. Дещо з того в зародках у неї вже є (через часті голосні похвали і захоплення нею), але це ще не біда, бо вона ще надто маленька, і тому скоро можна це все затерти в неї: Ласка Божа, яка вселилася в ній у виді її хисту, буде розвиватися і цвісти тільки на ниві дитячої скромності. Вона не повинна навіть знати, що вона є кимось надзвичайним. До тієї свідомості вона прийде сама в гармонійному розвитку всіх психічних сил і тоді сама зуміє погодити в собі велич і почуття своєї вартості з особистою скромністю, як буває завжди у великих мистців. (...)

Сердечно вітаю Вас, Любий Олексю і цілую Ваших синів і дорогу Марточку, окремо низько кланяюсь і цілую ручки Вш. Добрій Лесі —

Ваш Юрій

ТРАГІЧНА ДОЛЯ ДВОХ СІЧОВИХ СТІЛЬЦІВ

І. Юрій Шкрумеляк

Печорські табори — скільки невинних людей залишили там у вічній мерзлоті свої кості! На протязі півтора року (1941–1942) побудовано там залізничу дорогу Кожва–Воркута довжиною 570 км при допомозі такої "техніки", як шуфля, рискаль і тачки. Люди працювали в холоді і голоді. Вечором приходили з роботи, а вранці виносили по 5–6 трупів з кожного барака. Працювали щоденно по 12 годин, без вихідного. Можна б ще багато писати про страждання цих невинних людей, хоч чимало про них уже написано.

По відбутті своєї "кари" і після довгих митарств, мені врешті дозволили виїхати до свого рідного Галича восени 1946 року. Я зайшов на пересильний пункт, щоб попрощатися зі своїм другом Андрієм Хименком, що працював там лікпомом (лікарським помічником, фельшером). Після короткої розмови Хименко запитав мене чи я знаю Юрія Шкрумеляка. Я сказав, що особисто не знаю, але читав багато його віршів у "Дзвіночку" та інших виданнях (чудову, для молоді — Ред.) повість "Чета Крилатих".

Через кілька хвилин увійшов Ю. Шкрумеляк. По-знайомились. Обмінялися кількома реченнями. Не нагадував він нічим прославленого Січового стрільця, автора "Чети Крилатих". Це була фізично знищена людина, як

говориться — сама шкіра і кості. Попрощалися зі сльозами в очах і розійшлися.

Повернувшись додому, застав неописані "гаразди"... Та порадившись з дружиною, вирішили спасати людину. Нав'язали переписку (дуже небезпечну в той сталінський час! — Ред.) й почали посилати скромні посилки, бо ж, як відомо, 1947 рік був дуже голодний. Для характеристики як ми тоді жили, наведу такий приклад: зварила дружина бараболян у зупу, пісню, без ніякого товсту. Дала хлопцям їсти. Молодший — Богдан питає: "Мамо, а чого в Ореста три кусники бараболі, а в мене лише два?"...

Та з роками наш матеріальний стан поправився, а тим самим і посилки (в печорські табори) стали багатшими. І так це продовжувалось цілих десять страждених років... У 1955 році, Юрій Шкрумеляк, відбувши повністю свою 10-річну "кару" (за любов до України — Ред.) повернувся на нашу землю. Часто бував нашим дорогим гостем у Галичі, а ми з дружиною бували в нього у Львові.

Часто ще досі можна почути закиди покійному Юрієві Шкрумелякові, мовляв, писав і вихваляв радянську владу... А хіба він тільки один? Людина старша, фізично хвора, до іншої праці неспроможна — це треба розуміти й цій трагедії навіть співчувати. Пам'ятаю, як він гірко плакав переді мною, згадуючи про свою післякааторжну "писанину": "Як би ти знав, Олексю, як мені тяжко кривити душею, але жити треба..."

Ті, хто прочитав його листи з Печорських і Воркутських таборів хіба зрозуміли, що він своє цілком "відпокутував". 20-го листопада 1965 року перестало битись серце січового стрільця, воїна Української Галицької Армії, поета і письменника Юрія Шкрумеляка.

Його вірні друзі Пушик О. і О.

Частину його "Листів з Печори" "Нові Дні" надрукували саме до 30-ліття з дня смерті автора і до 100-ліття з дня його народження. А разом нижче друкуємо невідомий епізод з життя Шкрумелякового друга (також січового стрільця) Семена Ткачівського.

Вічна їм пам'ять!

"Нові Дні"

2. Семен Ткачівський

Ідуть роки. Змінюються покоління. Звичайний плин життя. Та ми повинні старатись, щоб не відійшла в небуття і пам'ять про тих героїчних наших земляків, які творили історію, які своєю боротьбою наближали сьогоднішній час, коли незалежність України стає реальністю. Пишіть нам шановні друзі, розповідайте, пригадуйте тих, чий імена повинні бути викарбовані золотими літерами в історії українського народу.

Коли мені було 7 років (а народився я в 1910 році у Вікторіві), пригадую, як моя мама розповідала про свого рідного брата Семена Ткачівського, який вчився у гімназії, а на той час був при війську. А в 1918 році вуйко Семань прийшов до нас і запропонував батькові йти на війну, бо як казав він, коли будемо всі сидіти вдома, то України в нас не буде.

З болем у серці залишив тато п'ятеро дітей на маму і пішов в Українську Галицьку Армію. Повернувся в 1920 році, розповідав, що більшовики розбили Українську Галицьку Армію, багато воїнів загинуло. "А де ж вуйко Семань?" — питаюсь. — "Він сказав, що буде добиратися до Києва", — була відповідь.

Під час війни Семань Ткачівський працював у редакції газети, це все, що ми знали. А далі, не було ніякої звістки...

У 1928 році, коли я вчився в третій класі Станіславської гімназії, нас, гімназистів, повели на книжкову виставку, організовану товариством "Бесіда" на вулиці Голузовського 20. Я, сільський хлопець, що ще дуже мало був знайомий з творами української літератури, до того ж без гроша в кишені, ходив і читав заголовки книжок. Нараз побачив книжечку: Семен Ткачевський "Україна в огні" (або "Україна в крові", уже точно не пам'ятаю). Ця книжечка не давала мені спокою. Але чому Ткачевський, коли вуйко Семань походив з Викторова, а там прізвище було Ткачівський?

Аж у 1945 році, коли закінчувалась моя "кара" в печорських таборах, я одержав листа з Викторова, а в ній адреса Семена Ткачівського — Норильськ... Списався з ним. Довідався, що він з 1937 року працює там (у таборах) лікпомом (помічником лікаря) і ще має працювати до 1947 року. Переписувались ми мало бо в тих умовах неможливо було писати те, що цікавило. В 1946 році я покинув печорські табори і повернувся додому, а в 1947 році приїхав і мій вуйко. Я прийняв його до своєї хати, допоміг стати на роботу в Галичі, де й сам працював і жив. Написав про свого родича Юрію Шкрумеляку, з яким після знайомства в печорських таборах у 1946 році вів листування. Незабаром від Юрія Шкрумеляка надійшла відповідь. У листі були такі слова про С. Ткачівського: "Це мій друг, один з перельотних птиць (січовий стрілець), ми з ним разом ходили на прогулю до Семиковець (біля під Семиківцями). Буду дуже вдячний, коли він напише мені кілька слів."

Проживав Семен Ткачівський в Галичі кілька місяців. Розповідав, що у Києві працював науковим працівником у Академії наук, написав книжку, про яку я вже згадував. А в нагороду за свою працю отримав "премію" — 10 років таборів, які відбув повністю. Недовго довелося нам, "ворогам народу", стрічатися, бо невдовзі Семен Ткачівський безслідно щез. Чорна, кривава рука зробила з ним те, що й з багатьма іншими, такими як він свідомими українцями, що боролися за незалежну Україну...

При розкопках жертв сталінського звірського терору у Галичі було знайдено череп з золотими зубами... Це була моя остання, прощальна зустріч з моїм вуйком Семеном Ткачівським.

Вічна пам'ять і слава героям, що віддали своє життя за волю України.

*Олекса ПУШИК,
пенсіонер, репресований,
м. Галич*

Проф. д-р МИКОЛА ПАВЛОВИЧ ВІКУЛ

(1888–1935)

Минають роки і з ними поступово відходять все далі в глибину історії події і люди, здається, ще зовсім недавнього минулого. Життя йде вперед. Те, що діялося кілька десятиліть раніше, нові покоління вже вважають стародавньою історією, про яку вони — якщо взагалі знають — знають лише в дуже загальних рисах. У їхній пам'яті вже немає тих, що колись творили історію, давали життєві напрямні і знання молодому поколінню, збагачували скарбницю людства своєю творчою працею. А шкода! Бо сьогоднішня молодь могла б багато навчитися від своїх попередників, збагатитися їхнім досвідом, перейняти та продовжувати їхні ідеї, їхню працю.

Вже 60 років минуло з дня, коли відійшла у вічність одна така людина — науковець, дослідник, високошкільний професор, автор підручників і наукових праць, політичний та громадський діяч проф. д-р Микола Павлович Вікул. Доля судила йому прожити усього 47 років, з того останні 13 років — на чужині. Але всі роки його життя були виповнені негласною, наполегливою працею, вірою в українську справу і надією на свободу й незалежність України.

Микола Павлович Вікул народився 3 січня 1888 року в Тбілісі, у священничій родині Павла та Сузання Вікулів. Його батько, випускник Київської духовної академії, був після рукоположення висланий на чотири роки до Грузії, як викладач Тбіліської (Тіфліської) духовної семінарії. Після цього примусового відрадження, отець Павло Федорович Вікул з родиною повернувся в Україну, до Кам'янця-Подільського.

Микола був найстаршим сином і за традицією українського духовного стану мав би піти слідами батька — стати священником. Корячись волі батька, він закінчив духовне училище та духовну семінарію в Кам'янці-Подільському. Але священнича кар'єра не притягала молодого юнака і Микола рішуче заявив про своє бажання вступити до університету.

У 1909–1913 роках Микола Павлович студіював на природничому факультеті Варшавського університету, вивчаючи неорганічну хемію. Незадовго перед закінченням навчання він одружився із своєю землячкою Лідією Феофанівною Сувчинською, що теж вийшла з подільської священничої родини. Здобувши вищу освіту, повернувся до Кам'янця–Подільського, працював лаборантом у технічній школі, а потім учителем математики в учительській семінарії. Відданий українській ідеї, молодий учитель після вибуху революції 1917 року активно боровся за українізацію шкільництва, перемагаючи шалений опір русофілів.

Восени 1918 року уряд УНР заснував у Кам'янці–Подільському Державний Університет, що мав стати прототипом національної університетської освіти в Україні. Миколу Павловича Вікула запрошено на посаду старшого асистента при кафедрі хемії. Але недовго тривала його перша науково–викладацька діяльність. В кінці 1920 року уряд і армія УНР мусли під тиском червоних наїзників залишити Україну і він разом з ними вийшов на чужину.

Перша зупинка Миколи Вікула на еміграції була в Тарнові (Польща). Там він працював у міністерстві віроісповідань УНР, очоленому професором Іваном Огієнком.

На початку 20–их років у Чехословаччині зібрався квіт української інтелігенції, вигнанців з рідної землі. Розпочалась активна культурна, наукова, освітня діяльність. В 1922 році в курортному місті Подебрадах засновано Українську Господарську Академію. Ця вища школа мала готувати фахівців з різних ділянок для майбутньої вільної України, на недалеке визволення якої у той час плекались великі надії. Миколу Вікула запрошено на доцента неорганічної хемії. Його студентами були переважно колишні вояки армії УНР. Як лектор, Микола Павлович був дуже популярний, бо вмів володіти увагою студентів, переплітаючи сухий теоретичний матеріал жартівливими зауваженнями та порівняннями. На його виклади залюбки приходили студенти інших факультетів.

Одночасно М. П. Вікул продовжував збагачувати власні знання, студіюючи в Українському Вільному

Університеті у Празі на природничому відділі філософського факультету. Тут він успішно захистив докторську дисертацію і здобув звання доктора філософії. У 1928 році професорська рада Української Господарської Академії одноголосно обрала його до складу професорів.

1923 року в житті Миколи Павловича Вікула на–стала велика радість: з України, вирвавшись за щільно закриті кордони більшовицької держави, приїхала його дружина з дволітньою донькою Оксаною, якої він ще не бачив, бо вона народилась невдовзі після того, як він вийшов на еміграцію.

До 1929 року родина Вікулів жила в Подебрадах. Того року, під тиском радянської влади, чеський уряд припинив субсидії Українській Господарській Академії та стипендії студентам, і цей визначний український вищий навчальний заклад, що дав фах та відкрив шлях у життя великій кількості молодих емігрантів, почав ліквідуватися. Восени 1929 року Микола Павлович з родиною переїхав до Праги. Оксану він віддав до англійської гімназії, слушно вважаючи, що англійська мова — це мова майбутнього. "Ми ж на еміграції, а не вдома, чужі мови треба знати", — говорив він.

Нелегка була доля науковця–емігранта. Микола Павлович Вікул здобув право користуватися лабораторією в Карловому університеті, але як заплату за це, мусив публікувати свою роботу під прізвищем керівника лабораторії, професора Кржепелки на першому місці, а своїм — на другому. Прибутки з заочних лекцій для УТГІ були невеликі, а тому молодому науковцеві постійно треба було шукати принагідних заробітків. Особливо тяжкою ця проблема стала на початку 30–их років, коли увесь західний світ опинився в лещатах економічної кризи і життя в Празі стало нелегким для всіх, а особливо для чужинців.

Але навіть у цих несприятливих умовах Микола Павлович наполегливо працював над основною тезою — цинк–пероксиди. Протягом шести років він збирав експериментальні дані, поки не досягнув бажаних висновків. Дослідження Миколи Павловича мали довести до революційного відкриття у вибраній ним ділянці. Але він встиг лише докладно описати експериментальну частину своїх досліджень та почав обробляти висновки перед тим, як несподівана смерть припинила його діяльність. Ніхто не міг перебрати розпочатої ним роботи. Всі рукописи його праці залишились у Празі, коли в 1945 році Оксані з матір'ю довелося тікати на Захід після приходу червоної армії.

Наукова бібліографія проф. д–ра Миколи Вікула, опублікована в "Бібліографічному покажчику наукових праць української еміграції 1920–1931 рр." П. Зленка (1932 р.) свідчить про солідний рівень його діяльності, як науковця. Крім наукових праць, серед яких особливо важлива "Початки кількісного хемічного аналізу", він написав підручник неорганічної хемії для заочного навчання УТГІ та "Словник чужих слів і виразів" (цей останній видано задовго перед тим, як з'явилося аналогічне видання в Україні). Як багато він міг би ще дати для науки, якби не передчасна смерть...

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

ЗУСТРІЧ з УКРАЇНСЬКИМ СПІВАКОМ

7 вересня у Львові, а 8 вересня 1995 року в Стрию українська громада зустрічалася з оперним і концертним українським співаком Йосипом Гошуляком з Канади. Ми, українці, з великою радістю і пошаною зустріли на нашій вільній землі того, хто частку свого таланту, життя і патріотизму вніс у скарбницю українського національного музичного мистецтва. Йосип Гошуляк — мій близький земляк, бо народився і виріс, як я, в селі Чортківського району, що на Тернопільщині. Не вдавалося йому повністю скоштувати задоволення, признання і слави від своїх земляків, бо лише один раз поталанило йому виступити перед українською публікою в часі більшовицького тоталітаризму. З цієї пори час непомітно промчав, побілив сивиною скроні та й голос став вже не тим.

Мені особисто не пощастило тоді слухати натурального його співу, а тільки по записах і в телевізорі. Та я відчув його силу, виразність, мелодійність й особливість народної творчості. Його гармонійність і весь зміст співочого жанру тісно пов'язані з чудовою природою Подільського краю. Коли слухаєш його пісню, то здається, що вона пливе над рівнинними полями багатих врожаїв, злітає під хмари і, нарешті, губиться десь у подільських яругах...

Невблаганна і жорстока доля, накинута війною, порозкидала нас по світі, але всіх нас єднає чуття єдиної родини, безмежна любов до України, до її народу, до рідної землі. Тепер Йосип ГОШУЛЯК на заслуженому відпочинку. Він прибув в Україну не тільки, щоб побачити, як живуть його земляки у вільній і незалежній державі, як відвойовують у старих партократів, назвавши себе демократами, право на виживання, як тяжко борються з керівництвом, депутатами — цими державними лицемірами та розкрадачами народного добра, а він приїхав також до Львова і Стрия, аби бути присутнім на презентації своєї книги-спогадів*, його спогадів про пройдений нелегкий життєвий шлях. Адже спогади є додатком до історії нашого народу.

То ж нехай Господь Бог має його в опіці, дає йому сили, здоров'я й довгих років життя на благо українського народу! Микола Бідочко — лікар-поет зі Стрия з цієї нагоди присвятив йому цю згадку і свій вірш, який частково друкуємо нижче і даліше на стор. 40.

В день зустрічі

(Гошуляку Йосипові — оперному і концертному українському співакові)

Гортаємо життя сторінки
Радісних й сумних епізодів:
Голодомор, терор, застілки
В країнах-тюрмах всіх народів!

(Закінчення на стор. 40.)

Микола Павлович Вікул був одним з передових діячів українського націоналізму, одним з засновників Легії Українських Націоналістів та Організації Українських Націоналістів, був учасником I-го Великого Збору Українських Націоналістів 1929 року у Відні. На цьому з'їзді він виголосив реферат "Релігійне питання в Україні". Темі релігійно-церковного життя, взаємин між різними віровизнаннями в Україні, церковної єдності та майбутнього Церкви у вільній українській державі він присвячував багато уваги, висловлюючи свої погляди у статтях, що публікувались на сторінках націоналістичного журналу "Розбудова нації". Микола Павлович був українцем соборником в усіх відношеннях, а почуття справедливості, яке ніколи не покидало його, знаходило вияв у рівному ставленні та пошані до всіх віровизнань та надії, що всі вони колись об'єднуються у незалежний ні від кого Український Патріархат.

В першій половині лютого 1935 року Микола Павлович Вікул несподівано захворів на апендицит, а 14 лютого його не стало. Помер в розквіті творчих сил, широких плянів і мрій на майбутнє.

Його поховали на Ольшанському цвинтарі у Празі біля православної церкви. Над могилою поставлено масивний дубовий хрест проєкту Володимира Січинського і посаджено дві тополі. Там і спочиває він, далеко від свого рідного краю, який він так любив.

Пам'ять про цю талановиту, працювиту, щирю, сердечну людину, яка за своє коротке життя зробила так багато, не повинна відійти в забуття. Треба сподіватися, що його життям та діяльністю зацікавляться в першу чергу його земляки-подільяни на Батьківщині, зокрема науковці, студенти, просвітяни — всі ті, що працюють для відродження рідної науки й культури у вільній українській державі. Що знайдуться ті, які зберуть про сл. п. Миколу Павловича всі наявні матеріали і опублікують їх, як гідний йому пам'ятник.

Вічна йому пам'ять! ■

**Іван
ФІРЧУК**

B.A., LL.B.

АДВОКАТ і НОТАР

Повідомляє про відкриття нового бюро у
Bloor West Village

2 Jane Street (at Bloor) Suite 205
Toronto, ON M6S 4W3

766-0488

• заповіти та майно • оренда за майно • бізнесове законодавство

Приймає також у вечірні години та вихідні дні!
Перші півгодини консультації — БЕЗКОШТОВНО!

СЕБЕ БЕРЕГТИ і ВИРОЩУВАТИ

(З розмови редактора "Гомону" Степана Мізуса з народним артистом України,
художнім керівником львівського театру ім. Марії Заньковецької Федором Стригуном)

— Заньківчани побували й серед української діаспори за океаном, а також зустрілися з українцями в Польщі, зокрема на Вармії і Мазурах. Які Ваші враження від цих поїздок?

— Часто мені кажуть — нам допоможе діаспора, нам допоможе Канада, Мюнхен, дивізійники з Англії. Так можуть казати тільки наївні люди. Ніхто так не потребує допомоги як діаспора, якою б вона багатою не була. Бо допомога повинна йти від матері й від батька. А мати й батько для нас усіх українців — це рідна земля — УКРАЇНА. Це ми українцям поза межами нашої Батьківщини повинні допомагати. Їм і так велика дяка й пошана належить за те, що вони зберегли свою мову, культуру, традиції, багато забутих імен, літературу... Усього й не перерахувати. Українці дуже й дуже багато зробили для добра країн, в яких живуть. Ми, хоч вміли добре шаблею орудувати, нікого не завоювали. Треба було західну Канаду засіяти — українці засіяли; Кубань, Ставропольський край, Зелений Клин аж до Владивостоку також засіяли. Українці довели, що вміють працювати, де б вони не опинилися.

І діаспора допомагає будувати незалежну Україну, ділитися своїми надбаннями. Але суть допомоги в духовному багатстві, а це може дати тільки рідна мати Україна... Враження від глядачів, які приходили на наші вистави в Канаді, дуже в мене суперечливі. Приймали нас там прекрасно. Але якось так сталося, що після театру Добровольської, Гірняка, Блаватського, який вони там створили, а це була солідна українська театральна школа, у тамтешній діаспорі ніхто з таким успіхом не продовжив, не підхопив їх творчого діла. Виняток становить хіба що тільки Ліда Крушельницька в Філадельфії, яку я вважаю — за її театральне мистецтво — святою жінкою. Їй єдиний вдається зберігати найкращі театральні традиції України. Така численна українська діаспора як в Торонто, Вінніпегу, Квебеку мусить мати хоч одну й то сильну театральну групу. І тут можемо допомогти ми, українці з України...

Можна б підібрати в Канаді кращих людей, щоб приїхали сюди, чотири роки повчилися, здобули вищу театральну освіту й кінець кінцем організували за океаном професійний театр. Можна зробити й навпаки — з України поїхали б до діаспори педагоги й організували там театр. І щоб цей театр міг запрошувати з України художників, режисерів, постановників... Щоб цей театр дивував не тільки українців, але й тих же англосасів й французів. І це можна зробити, є бо сили й потуга. Та нікому це якось не болять. Чому нам не гордитися професійним канадським театром так, як гордимся хором Кошиця, ансамблем Шумки...

Театральна справа в діаспорі, на жаль, дуже занеаяна. Дуже вже були здивовані заокеанські глядачі,

які приходили на наші вистави, що є професійне мистецтво в Україні. Та й нема чого дивуватися, до них же присилали не завжди високопрофесійних, а випадкових виконавців з України.

— Як сприймали вас українці в Польщі?

— Українська громада в Польщі дуже тягнеться до театру. Відчувається, що ці люди мають цей дар від природи. Але це зрозуміло. Адже на Перемищині, Ярославщині, Холмщині дуже глибокі були театральні традиції. У кожному селі була "Просвіта", в кожній "Просвіті" прищеплювали любов до українського театру, до історії, традиції. І хоч українців вигнали з їхніх земель, а поки живуть ще люди, яким ця любов до всього рідного зашлеплена з дитинства, від багатьох поколінь, ця пошана, повага до театру існуватиме.

Але вже найвища пора, поки це покоління ще живе, подумати про створення професійного театру в Польщі. Бо молодь, якій тепер двадцять і більше років, це — в мене таке враження — вже не наші люди. Наші до вас поїздки, гастролі концертних груп, все це потрібно, але замало. негайно створювати треба власні професійні колективи на найвищому мистецькому рівні.

Ні Україна, ні Польща чогось у цьому питанні не допрацювали. Це уряди повинні дбати про обмін великими академічними театрами і на всі способи сприяти розвитку театрального мистецтва найближчих вкінці сусідів. Ми ж у Львові, наприклад, давно бачили польський національний театр з Варшави чи Старий театр імені Словацького з Кракова. У Варшаві теж давненько не було українського академічного театру... А ніщо так не робить людини людиною як культура.

— Театрові минуло вже сімдесят років, з того 50 літ у Львові, але й Ви не так давно святкували тридцятиріччя своєї творчої праці. Розкажіть, будь ласка, як складалася, формувалася доля актора, режисера, творця та його сучасників у цей складний, небезпечний час, коли Україна, підневільна Москві, втрачала найвартісніше, тобто те, що дозволяло б мовити про неї, як про різноманітно багату, сильну, а передусім незалежну державу?

— Іван Миколайчук чудовий артист, прекрасний режисер, творець, що міг ще зростати, сказав якось, немов передчуваючи свою смерть: "тільки, курча мати, не брешіть над мою труною". І ось, коли хоронили передчасно померлого Артиста, пам'ятаю, дощ тоді великий ішов, Іван Драч коротко сказав тільки одну фразу: "спасибі, Іване, що ти не скурвився". Уже того, щоб у наш час людина не скрувилася, було достатньо. Я не сидів, багатьох не сиділо. Не сидів Іван Драч, не

сидів Роман Іваничук... Але вони зробили велику справу для України. Я ще не знаю кому було тяжче... Не всі можуть бути такими як Василь Стус. Бо Він — це явище. Але не всі ми можемо бути Стусами. Коли б ми всі були такі як Стус, тоді б, як пише в п'єсі "Меклена Граса" Микола Куліш, трунами тільки з українцями можна буде опоясати по екватору три рази землю. Мабуть таки жити, та ще й до цього творчо, й вижити, теж дуже важливо. У ці складні часи рухати культуру було неймовірно важко, але ми не сумнівалися, що це потрібно. Ми зараз говоримо, що все тоді було погано. А воно тоді не було так однозначно погано. Це ми тепер, і то навіть не всі, серед хоча б творчих людей, щораз краще розуміємо. Немає сумнівів, що тоталітарна бездушна система — це найбільша погань. Але в той час так сформовували свідомість, що виховувана в цій системі людина до кінця того зла не розуміла. Та батьки виховували нас так, щоб ми були порядними людьми. І якщо ти навіть став членом партії, а при тому залишався людиною, то ти вже кар'єри зробити не міг, високо ти вже не вискочив, бо, мовляв, ти політично не дозрів... Нині важко ще розібратися у цьому всьому. Я, наприклад, заховав найкращі спогади про нашого секретаря обкому партії Федора Погребняка. Перше, що він зробив після приїзду у Львів, так це прийшов до театру. І протягом його, здається, трирічного перебування у Львові, не було жодної вистави, щоб він її не подивився, і щоб не запитав, що треба для театру. Чимало доброго, що ми маємо навіть зараз, ми завдячуємо йому. І цього не треба забувати, бо були всякі люди. Якщо людину добре сформували батько, матір і оточення, партія її не зіпсувала. І, мабуть, коли б не моє оточення, тобто Львів, я не був би таким, а, мабуть, іншим. Багато хлопців, які навіть разом зі мною закінчили Театральний інститут імені І. Карпенка-Карого в Києві, поїхали в Москву працювати. І що з цього, що я б туди поїхав, вивчив добре російську мову. Та я ніколи її не буду знати, як, приміром, актор Доровін, Олег Єфремов чи інші родовиті росіяни... Значить кожному своє. Природа. І цю природу, якою наділив тебе Бог, її треба берегти і вирощувати. У Львові була можливість вирощувати оцю природу. І у Львові в людині це підтримували. Тільки треба було сюди потрапити...

Раніше я не знав, хто то такі січові стрільці. Я знав багато їхніх пісень, але не знав, що вони січових стрільців. Серцем я завжди був українцем, але розумом я почав це усвідомлювати тільки у Львові. Але і тут були такі часи, що ставало образливо хоча б тоді, коли ти хочеш прочитати Лесю Українку в прямому етері, і ти вже вивчив її вірші, а тобі раптом кажуть цього не читай, цього не читай і цього також... І, як мені здається, саме тими заборонами система робила собі найбільше шкоди. Вона бо не розуміла, що вказує на найвартісніше.

— Нині широко дискутується про те, чи мистецтво, а зокрема театральне, має бути виразником національної ідеї чи, треба його деполітизувати. Якої думки Ви про це?

— Мені в Києві часто кажуть: ти заполітизований. Вже навіть в одній газеті появилася жарт, що Федора

Стригуна висувають на здобуття премії імені Степана Бандери. Поза політикою мистецтва не буває. І чи не рано ми деполітизуємося? Адже мистецтво ще так мало зробило для української національної ідеї. Ми повинні бути дуже політизовані, щоб побудувати свою державу, відновити в людях гідність. А наша українська культура пребагата. Отже мистецтво має бути ідейне і ми працюймо на самостійну українську державу.

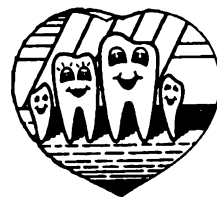
— У кожного режисера, актора є ідея, яку виношував роками, і, звичайно, хотів би її втілити в життя. Про що мрієте?

— Мої багаторічні мрії врешті сповнилися. Нещодавно я поставив в рідному театрі п'єсу: "Ісус, син Бога живого", яку написав Василь Босович. У нас все найважливіший був Маркс, Енгельс, Ленін, а ось філософія Христа заборонялася, хоч вона перш за все возвеличує людину, дає їй віру, сенс життя. І я врешті мав змогу показати це на сцені. ■

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслугову.

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

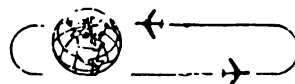

**1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5**

*Приймає за телефонним
домовленням і в нагалих
випадках!*

Тел. 532-3002

**DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED**

**2985 Bloor Str. West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547**

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ, власник бюро, пропонує клієнтам наступні послуги:

- ✍ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ✍ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ✍ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ✍ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ✍ асекурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ✍ доставку доянів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, а Вам завжди буде надана ввічлива та професійна обслуга.

ПОВЕРНЕННЯ ХУДОЖНИКА у РІДНИЙ КРАЙ

З приводу 50-річчя з дня народження Павла Лопати та персональної виставки його картин у Свиднику

Серед десятків художників русько-українського походження з Пряшівщини, які прославили рідний край за його межами, особливо виділяються три імена: Дезидерій Миллий із села Київ, Едні Варголі із Микової та... Павло Лопата із Калинова, який нині живе в канадському Торонто.

Якщо перших двох Пряшівщина вшанувала заснуванням на її території окремих картинних галерій (Галерея ім. Д. Миллого у Свиднику та Музей родини Варголів у Меджилабірцях) то ім'я наймолодшого з них Павла Лопати, який на весні ц. р. відзначив своє 50-ліття, тут майже невідоме.

Відкриття його виставки 16 червня 1995 р. у Державному музеї українсько-руської культури у Свиднику було однією з головних акцій програми ХІІ Свята культури русинів-українців Словаччини. Воно співпало з святкуванням 50-річчя з дня народження художника і пройшло величаво при участі самого автора, його дружини Марійки та сина Петра, нині студента художнього інституту ім. Івана Труша у Львові. Було тут радіо, телебачення, словацькі та закордонні кореспонденти, представники словацького уряду, гості з України, представники наукових та громадських організацій тощо.

Виставку під символічною назвою "Повернення" (повернення художника до рідного краю) відкрив директор музею Мирослав Сополіга, а з творчістю Павла Лопати познайомив присутніх комісар виставки Ладислав Пушкар. Він же підготував до друку прекрасний двомовний (українською й словацькою мовами) каталог зі вступною статтею, біографічною довідкою, переліком індивідуальних і групових виставок та списком усіх виставлених творів. Сам художник у зворушливому слові розповів про свій шлях до вершин мистецтва (див. "Нове життя" 1995 р., ч. 28–29, с. 1 та 5). А цей шлях не був простим.

Павло Лопата народився 20 березня 1945 р. в Калинові, нинішнього Гуменського округу, як тринадцята дитина сім'ї сільського шевця Петра та Юстини з роду Макухів. Страхіття другої світової війни П. Лопата зазнав ще в утробі матері. Та й післявоєнні роки в гірському карпатському селі не були легкими. Зате тут панувала сімейна і громадська солідарність, постійно лунала народна пісня, в серцях людей була закорінена глибока релігійність — віра в Бога, гармонійно переплетена з народними повір'ями, мітами, легендами й переказами. Хата — майстерня шевця Лопати, обвішана іконами, була своєрідним сільським дискусійним клубом. Молодий хлопець уважно вслуху-

вався у розмови селян, які наклали відбиток на його світогляд. Від батьків він успадкував любов до праці та потяг до філософських роздумів.

Початкову освіту він здобув у рідному селі, середню — в Меджилабірцях.

Вже в дитинстві в нього виник сильний потяг до малювання: малював портрети співкласників, учителів, копіював картини майстрів, зокрема ікони, робив зарисовки пейзажів тощо.

В 1966 р. він, пройшовши суворий конкурс, потрапив на живописний відділ образотворчого мистецтва університету в Братиславі. Вже на першому курсі він дивував учителів новизною рішення образотворчих проблем. Йому, студентові з ідеальним "кадровим профілем" ("пролетарське походження", багатодітна сім'я, революційні традиції Калинова, а до того ще й незаперечний

талант) віщували світле майбутнє в соціалістичній Чехо-Словаччині. Вимагали лише одного — сліпої віри в політику комуністичної партії. А ця віра після окупації Чехо-Словаччини військами Варшавського договору в нього не те що похиталася, а назавжди пропала. За участь в антирадянських маніфестаціях П. Лопату в 1968 р. виключили із школи, що в умовах т. зв. "нормалізації", значило кінець щойно розпочатій кар'єрі художника. В Чехо-Словаччині, де кожен крок підозрілої людини контролювався органами комуністичної партії і державної безпеки, він міг працювати лише некваліфікованим робітником. Усвідомлюючи собі цю загрозу, він у 1969 р. емігрував у Канаду, де вже жила його сестра.

Та й демократична Канада не прийняла його з відкритими обіймами. Вивчав англійську мову, відвідував галерії, музеї, художні виставки, читав літературу про модерне мистецтво, недоступну йому в Чехо-Словаччині і підвищував свою кваліфікацію, відвідуванням курсів кількох вечірніх художніх шкіл.

В 1972 р. він одержав диплом "комерційного маляра" у художній школі George Brown College у Торонто. В престижній Ontario College of Arts, Fine Arts Department (Онтарійська школа мистецтва) він поступив вже з ясною уявою про свій власний художній стиль, в якому хотів технічно удосконалитися.

Вихідним пунктом його стилю була ікона (головним чином, карпатська) та народна філософія, побудована на старовинних мітах і легендах. Цю рису в художній манері П. Лопати спостерегла його вчителька Кармен Сеседа — за походженням чілійка, яка у власній творчості йшла подібним шляхом — від романтизму та реалізму до сюрреалізму. Вона запропону-

вала молодому студентові створити монументальну картину на мотиви мітів ацтеків — про створення світу і людських рас Великим Духом.

Проект його картини захопив не лише його вчительку, але й керівництво коледжа, яке призначило для його реалізації одну із стін актові залі школи 16 метрів довжини і 4 метри висоти, виділило полотно, фарби, ризитовання тощо. Над реалізацією цього монументального проекту П. Лопата інтенсивно працював майже два роки. Готова фреска викликала в коледжі великі дискусії. Негативно до неї поставилися саме ортодоксні індіанці та їх прихильники, які вважали, що художник не має права самовільно зображувати те, що становить основу їхньої релігії. Перед відкриттям виставки невідомі вандалі полили її червоною та синьою фарбою і тим її повністю знищили. Перший великий художній твір молодого живописця було знищено раніше, ніж віддати його на суд громадськості та спеціалістів.

Павлу Лопаті в 1986 р. було вручено диплом про успішне закінчення Онтарійського мистецького коледжа. Вже до того часу в нього було кілька персональних та групових виставок у США та Канаді, на яких найбільшим успіхом користалися його ікони. Особливо пам'ятною була виставка його творів у Монтреалі, на якій глядачі й критики найбільшу увагу звернули на літографію картини "Українська Голгота".

У справжнє свято перетворилося посвячення ікон Христа Спасителя та Богородиці з дитятком в Українській католицькій церкві Пресвятої Богородиці м. Гвельф.

В 1988 р. він завершив роботу над розмалюванням 25 ікон іконостасу Різдва Пресвятої Богородиці в канадському місті Кембрідж. Посвячення іконостасу стало центральною подією святкування 1000-ліття хрещення Русі-України в даному місті.

Значну популярність приніс йому короткометражний фільм "Іконописець" Адріана Заброварного, який на загальноканадському фільмовому конкурсі в Калгарі здобув другу премію. До Павла Лопати посилались замовлення на окремі ікони; про нього заговорила преса, радіо, телебачення.

Ікона була лише одним із багатьох видів творчості мистця. Не менш виразний він у пейзажі, у зарисовках карпатських дерев'яних церков, яких створив цілу серію (понад сімдесят) та в портретному живописі. Але найсильнішим він є у символічно-сюрреалістичних картинах, які становлять основу його свідницької виставки.

Живучи у Словаччині, Павло Лопата ставився до своєї національності як до самозрозумілого явища. Відвідуючи українську початкову й середню школи, він знав, що є українцем, однак свідомим українцем він став лише в Канаді. Там усвідомив собі, що коли не хоче сплинути із загальною аморфною масою людей без батьківщини, він повинен свідомо плекати своє національне коріння, зберігати і поширювати рідну мову, вивчати свою культуру. Тому від перших років свого перебування в Канаді, він активно влучився до праці української громади, яка прийняла його як свого члена й морально підтримала його.

Український дух панує і в його родині. Його хата, яку я мав щастя вже двічі відвідати, — це немов український етнографічний музей, створений з великим смаком і почуттям міри. Українська мова є невід'ємною частиною сімейного побуту сім'ї Лопатів, в чому немало заслугу має його дружина Марійка.

Хоч його завантаженість є величезна, він і не думає замикається у стіни своєї хати та майстерні. Як лемко з Пряшівщини, він дуже тісно співпрацює, зокрема, з лемківськими організаціями українського спрямування. З його статей на мистецькі теми та рецензій виставок можна було б створити солідний том. Крім того, він пише вірші та оповідання, але як вимогливий до себе критик, він поки що не наважився дати їх на суд громадськості.

Особливо тісною була є і його співпраця з Канадсько-українською мистецькою фундацією ім. Шафранюків у Торонто. У виставочних залах цієї найвизначнішої української галерії в Канаді він допоміг влаштувати десятки виставок, а після смерті фундатора галерії Михайла Шафранюка, став її екзекутивним директором.

Та П. Лопата проявляє свою активність не лише в українському середовищі. Від був співзасновником мистецької групи "Гілду", яка об'єднувала кілька десятків мистців різних національностей м. Йорк і щороку влаштовувала художні виставки своїх членів. В 1987 р. спеціальне журі кращою картиною виставки (в якій брало участь 18 художників) оголосило олійну картину П. Лопати "Материнство". Управа міста її закупила для оздоблення канцелярії посадики Йорку. Іншу його символічну картину — "Українська Голгота" закупив Канадський музей цивілізації в Оттаві.

В другій половині 80-их років Павло Лопата у своїй новопобудованій хаті зорганізував власну картинну галерію, в якій представлено основний його життєвий доробок. Галерія приступна кожному, хто цікавиться мистецтвом.

Львівський мистецтвознавець Василь Глинчак, відвідавши галерію Павла Лопати, опублікував про неї захоплюючу статтю в американському щоденнику "Свобода" (5.02.1991 р.) та зняв про Павла Лопату і його творчість окремий телефільм, який полонив глядачів України.

Ще влітку 1991 р. у Львівському Національному музеї з величезним успіхом пройшла персональна виставка картин Павла Лопати. Відкрив її директор Національного музею Андрій Новаківський (внук славного імпресіоніста Олекси Новаківського), а з теплими словами про художника виступили мистецтвознавці: Емануїл Мисько, Василь Глинчак, Іван Красовський та інші. В дальші дні, як зазначила газета "Вісті з України", "почалося справжнє паломництво до Національного музею". Газета "За вільну Україну" влучно назвала виставку П. Лопати "Іконостасом душі і болю".

Про Павла Лопату із захопленням писала й столична преса, а львівський кореспондент американської газети "Свобода" О. Росінський повідомляв: "Виставка творів художника Павла Лопати з Торонта в Національному Музеї у Львові стала несподіванкою для всіх, які знають його. Експонованих 18 картин відкрили

масштаб його таланту та викликали почуття до нього" (1991 р., ч. 179).

Влітку 1993 р. в Канадсько-українській мистецькій фундації у Торонто з великим успіхом пройшла виставка Павла Лопати на тему "Лемківські церкви", присвячена горезвісній акції "Вісла". На ній було представлено 55 картин зі збірки родини Попелів, в тому числі і зображення церков із Пряшівщини. Цю унікальну тематичну колекцію його картин варто було б видати окремою книжкою, як документ про шедеври сакральної народної архітектури Карпатського регіону.

Вершиною художнього доробку Павла Лопати була його дванадцята персональна виставка, влаштована в Канадсько-українській мистецькій фундації у Торонто, приурочена до 50-ліття з дня народження художника та 25-ліття його професійної творчості (березень-квітень 1995 р.). На ній було представлено 25 сюрреалістичних картин виконаних в олії й темпері, 14 рисунків олівцем та 16 ікон. Виставка, яку відкрила одна з кращих українських мистецтвознавців Канади — Дарія Даревич, користалася великим успіхом у відвідувачів та у пресі.

Живучи на чужині Павло Лопата весь час мріяв про те, щоб показати свою художню творчість у рідному краї на Пряшівщині. Відповідаючи на питання кореспондента центральної львівської газети про свої майбутні пляни, П. Лопата ще у 1991 р. чистосердечно заявив: "Мрію, щоб побачили мої твори й у Пряшеві, Братиславі, у рідній батьківській стороні" ("За вільну Україну" 1991 р., ч. 130, с. 4).

Ця його мрія здійснилася.

На свідницькій виставці Павла Лопати "Повернення" було представлено 30 картин, писаних олією, темперою та комбінованою технікою. Їх можна поділити на дві групи: 1) сюрреалістичні картини; 2) традиційні ікони.

В картинах першої групи П. Лопата досяг своєї досконалості. Вони відповідають принципам західно-європейського сюрреалізму. На деяких помітний вплив Сальвадора Далі, хоч всі вони вповні оригінальні.

Кожна із сюрреалістичних картин П. Лопати, побудована на символіці, при чому автор вживає не трафаретні, а вповні самобутні символи. Головним символом, який домінує буквально у кожній картині цієї групи є руки. Руки як основне знаряддя творчості, руки, які виростають із землі, із рушника, із коріння, із рам'я хреста, із людського тіла, із голови. Руки, які будують, руйнують, мучать, вбивають, держать, благословляють, охороняють, гладять і навіть... плачуть.

Дальші символи, це: свічка (символ християнської науки), дзвін (символ тривоги, але й радості), яйце (символ народження всього живого), яблуко (символ спокуси), мак (символ поезії), ромашка (символ долі), троянда (символ надії), лелеки (символ далеких країв), вилка (символ жінки), сокира (символ загрози), серце (символ любові), книжка (символ науки й мудрості), ніж (символ ненависти), хрест (символ терпіння), море (символ безконечності), око (символ побожності), Кобзар (символ української філософії).

Ось перед нами картина "Народження ікони" з 1989 р. Автор на ній зобразив своє бачення далекої епохи — палеоліту: за морем, яке тільки що формується сушею, ще зовсім м'якою та фантастичними скам'янілими фігурами. Із земної кори, яка нагадує швайцарський сир, виростають руки, що держать вповні реалістичний сніп з різного роду рослин. В центрі соняшник — символ України. Його широке листя перетворюється у престол, на якому сидить Богородиця з дитиною. Верхня частина її тіла ніби відбивається на обрамленій картині, а нижня частина цієї картини потопає в темному тумані, з якого виступає Боже око та Благословляюча Божа рука. За візією автора отак зродилася клясична візантійська ікона й ціла Вселенна.

В центрі картини "В долонях життя" (1995) 12 різних плодів на фоні земної кулі і сокира, що нагадує художникові дитинство: батько перед Святвечером брав сокиру і загрожував неродючому дереву: "Якщо цього року не зародиш — зрубаю тебе!"

В картині "Покровителька" (1990) художник зобразив під покровом Богоматері себе, дружину Марію та сина Петра. І тут на передньому пляні виступає українська символіка: свічка та писанка.

Три історичні постаті (Липківський, Шептицький та Сліпий) разом з іншими постаттями під покровом Богородиці знаходяться в центрі картини "Бог предвічний народився...". До створення цієї картини спонукала художника колядка. По суті — це ілюстрація до народної колядки такої ж назви.

В центрі картини "Чистилище" (1989) — маса голих тіл. На перший погляд може здаватися, що нагота несумісна з християнською тематикою церков східного обряду. В наш час нагота справді витіснена з церков, однак ще в XVII-XIX ст. майже в кожній церкві Карпатського регіону знаходилася ікона "Страшний суд", в нижній частині якої було зображене чистилище з великою кількістю душ грішників і інколи навіть поіменованих (злодій, шинкарка, чародійниця, мельник, дітогубниця) зображених вповні голими.

На багатьох його картинах є реалістично зображені голі жіночі тіла. Навіть розп'ятого Христа знімають з хреста голі жінки (ангели без крил) під звуки труб херувимів і серафимів, церковних дзвонів, зламного хреста, при затінні Сонця. Картина "Зняття з хреста" (1994) повністю відповідає описові Біблії. В картині "Свята Трійця" (1994) художник дозволив собі обнажити груди Марії Магдалини.

Одною з кращих картин виставки є полотно "У всякого своя доля і свій шлях широкий" (1993), Христос з великої далечини через пустелю тягне на плечах тяжкий хрест, з якого виростають і щастя матері, і страждання проповідника слова Божого, і голод дідуся-кологоспника, і горе матері-селянки, і мудрість української жінки, і відчай вченого-філософа. І на все це дивиться Вишгородська Божа Матір з дитиною, що все це взяла під свій покров та... Тарас Шевченко. Всі постаті ніби списані з натури, хоч не є портретами.

Художник навмисне вибирає для своєї творчості "тяжкі" теми, які змушують глядача задумуватись, шукати відповіді на питання "Чому це так?", "Де причина такого явища?", "Хто завинив?" та багато інших.

Автор ці питання настоліє, однак відповідей на них не дає, залишаючи їх на розсуд глядача.

Часто він рішає і теми сучасності або недалекого минулого, наприклад, тему Чорнобиля: "Чорнобильська мадонна" (1990), "День після трагедії в Чорнобилі" (1991). В центрі першої — розп'яття на фоні Дніпра, омотане мільйонами різнокольорових кульок — атомних молекул, випромінюваних із двох запалених свічок, Небо затягнене чорними хмарами. В картині переважає світло-червоний колір, ніби від страшної пожежі, якої не видно, але яка нищить і людське життя, і дерева, і ромашки, і степові будяки, і воду, і церкву, що видніється в даліні. І під всім цим плачуча мадонна, голова якої виростає з землі і в людські руки перетворюється. На другій картині він зобразив цвинтар з хрестами й голими тілами, над якими голосить українська жінка. На усім цим в повітрі піднімається Бог-Отець, до якого з молитвою звертається Божа Мати на фоні яскравого сіяння від вибуху атомного реактора.

Другу групу картин Павла Лопати, представлених на його персональній виставці у Свиднику, становить вісім ікон з останнього десятиліття творчості (1984–1995): "Спас Нерукотворний", "Різдво Ісуса Христа" та шість Богоматерей. Кожна з них виконана в класичному давньоукраїнському стилі. Це однак не є копії давніх ікон, а оригінальні авторські твори з виразним індивідуальним рукописом. Вони, на відміну від сюрреалістичних картин, позбавлені трагізму і мають високо оптимістичний дух. Для поліхромії ікон художник інколи вживає чисте золото.

Восени 1995 р. всі картини Павла Лопати будуть експонуватися в Гуменському краєзнавчому музеї, а наступного року в Музеї родини Варголів у Меджилабірцях.

Художник Павло Лопата представився в рідному краї кращими своїми творами, які переконаливо свідчать про його великий талант.

Мене зв'язує з ним особиста дружба від 1989 року. В тому році я мав честь побувати в його майстерні...

Наш земляк Павло Лопата відзначив полудень життя, з якого більшу частину прожив у канадському Торонто. Канада стала його другою батьківщиною.

Після 26-ти років він повернувся до рідного краю. Повернувся повністю сформованим художником з міцним індивідуальним рукописом. Творчість Павла Лопати вже зараз займає виразне місце в загальноукраїнському контексті. До березня 1995 р. він намалював 547 картин, які представив на 14 індивідуальних і 42 групових виставках. Значна частина з них знаходиться в церквах, музеях, галереях і приватних збірках Канади, США, Західної Європи, Чехії, Словаччини, України, Польщі тощо. Скрізь вони ширять славу українському мистецтву, бо Павло Лопата хоч народився в Словаччині, а живе в Канаді, вважає себе українським художником.

Бажаємо йому доброго здоров'я, впевненої руки та добрих очей до дальшого життя і творчості. Віримо, що він збагатить українську культуру ще не одним шедевром.

Пряшів, 23.07.1995 р.

Микола КОСИЙ

ПОДОРОЖУВАТИ НЕ ТАК ТО ПРОСТО В УКРАЇНІ

Виїхати з рідного міста, села, а тим паче, терміново — у нас завжди було непросто. Проте тепер поїздка в гостину до близьких родичів у недалеке зарубіжжя чи на відпочинок навіть у межах України стала нечуваною розкішшю. А, не доведи Боже, з ким-небудь із вашої рідні в далекій стороні станеться біда — незапланована поїздка взагалі може стати розоренням для вашого бюджету, якщо не фінансовою катастрофою для сім'ї.

Вигідне географічне розташування, розвинена промисловість, а в минулому й активна торгівля послужили тому, що через Харків пролягли важливі залізничні сполучення, повітряні траси, а від його кільцевої дороги беруть напрямом численні автомагістралі. Проте, якщо раніше тільки до столичного Києва з Харківського аеропорту відлітали щонайменше з десятків лайнерів, то тепер повітряні ворота колишнього аеропорту союзного значення наглухо зачинені.

Приземляються чи злітають звідси лише літаки з президентами або вже досить "кутими" бізнесменами... Та обилишмо авіатransпорт у спокій, — про таку "розкіш" нинішні харків'яни, здається, вже й не мріють. Спробуймо виїхати далеко не романтичним поїздом.

Втім, сподіватися на дизельну чи електричну тягу сьогодні теж доволі ризиковано. У багатьох ще на пам'яті недавнє від'єднання однієї з ділянок Південної залізниці — Харківського вокзалу на кілька годин від електромережі. За несплату боргів.

Проте це, так би мовити, ситуація екстремальна, хоча вона дедалі більше нагадує вже норму. А що ж у повсякденному житті?

Літні відпустки вже давно позаду, і, здавалося б, у залізничних та автобусних касах має бути менше проблем з квитками. Покрутившись пів дня біля одних і других, я зрозумів, що ні пора року, ні погодні умови ніяк не впливають на їхній режим роботи.

За останній рік-два на Південному вокзалі помінявся вже не один начальник, питанням "лівих" залізничних квитків навіть займався місцеве Управління СБУ, однак як продавали їх з-під поли вітричі дорожче, так і продають. І це тоді, коли за дорогу, приміром, до Ужгорода треба викласти лише за тарифою середню на сьогодні зарплату, а на поїздку десь до Уралу — щонайменше мільйонів з п'ять.

Залізничні начальники парують: у поїздах повно народу... Так, навіть більше, ніж "повно", бо загальна анархія не обійшла й залізницю теж, і в окремих вагонах "зайців" не менше, ніж законних пасажирів. Але їдуть, в основному, ділові люди й ті, хто називає себе "діловими". А для простого смертного провідати хвору матір чи попроситися з померлим батьком стало вже не по кишені.

І ще про одне. Збираючи матеріал для цієї кореспонденції, я за редакційним завданням провів невеличкий експеримент: на моє прохання до віконця каси підійшов

(Закінчення на стор. 40.)

Л. КУЧМА

ПІДНЯТИСЯ над ЕМОЦІЯМИ, УНИКНУТИ УСКЛАДНЕННЯ СИТУАЦІЇ

(З приводу подій під час похорону Патріярха Володимира)

Ці події викликають лише глибоке і щире почуття жалю.

Перш за все тому, що в цьому конфлікті постраждали люди. На якому б боці протистояння вони не знаходились, але це наші співвітчизники і їх страждання — це і наш біль.

Добре, що обійшлося без реальних жертв, хоча дехто надто безсоромно вишукує їх там, де їх немає.

І влада, і ті, хто спровокував зіткнення, мають вибачитися перед невинними людьми, які постраждали, перед тими, хто був пораненим під час виконання службових обов'язків.

Але втрати суспільства не обмежуються лише болем конкретних осіб.

В значно більш складних умовах Україна до цього часу знаходила потужні моральні сили утриматися від силових зіткнень. Ми пишалися цим. За це нас поважали в світі.

18 липня, на превеликий жаль, цю межу було порушено. Справа не в масштабах зіткнень і кількості потерпілих. Справа в тому, що обидві сторони переступили ризик, за якою навіть право має підтверджуватися силою.

Певні кола свідомо пішли на конфлікт. При цьому на другий плян були відсунені повага та щире піклування про померлого, істинні інтереси церкви. Вони добре розуміли, що своїми вимогами ставлять владу в ситуацію, коли в неї не залишається вибору, який би не був пов'язаний із серйозними морально-політичними втратами.

Немає сумніву, що дозвіл на поховання на території Софійського собору, який є однією з визначних пам'яток світової культури і знаходиться під охороною ЮНЕСКО, провокував би безпідставний конфлікт держави з іншими релігійними громадами, призвів би до зростання громадської напруги в суспільстві. Відступ Уряду перед ультиматумами, і, тим більше, під прямим силовим тиском ультрарадикальних груп, означав би не просто зневагу до влади, але й фактичну її дискредитацію. Створював би прецедент, який потім не раз використовувався б тими чи іншими силами.

Рекомендації Уряду були найбільш наближеними до оптимальних. Очевидно, саме тому керівництво церкви і сприйняло їх, хоча потім під впливом відомих сил, в т. ч. і конкретних осіб, позицію було змінено.

Однак, в свою чергу, і влада з різних обставин не змогла ефективно використати усі можливості політичного діалогу, пошуку компромісів та взаємно прийнятих рішень. На великий жаль, в неадекватно реальній ситуації була застосована сила. Остаточні висновки

будуть зроблені після закінчення розслідування усіх обставин зазначених подій. Але вже зараз можна попередньо погодитися з тим, що органи правопорядку на Софійському майдані діяли непрофесійно. Наказ про масове застосування сили був невиправданим.

Винні будуть притягнуті до відповідальності. Всі інші посадові особи мають глибоко усвідомити, що сила є невід'ємним атрибутом держави, але її використання — особливо делікатна справа і застосовується вона дійсно лише у виняткових випадках.

При цьому я хочу, щоб не створилося враження, що винуватців будуть шукати серед рядових чинів міліції. Таких дій Президент не допустить. Ми не маємо права перекладати відповідальність на людей в формі. Це нечесно і ми не будемо вдаватися до таких некоректних пошуків виходу із ситуації, що склалася.

Разом з тим, я хотів би, щоб усі ми об'єктивно і глибоко усвідомлювали наслідки того, що відбулося.

По-перше, сили, які прагнули отримати політичні результати із цієї сумної для церкви і віруючих події — їх отримали.

Сьогодні може сформуватися принципово нова розстановка сил на політичній арені. Деякі гарячі голови навіть намагаються демонтувати Конституційний договір. Ті, хто вчора стверджував себе в якості демократів, — нині єднають свої ряди з такими екстремістськими формуваннями, як УНА-УНСО.

Всі ці процеси серйозно дестабілізують ситуацію в суспільстві, можуть повністю його розбалансувати. Лідери національно-патріотичного руху мали б прогнозувати наслідки такого розвитку подій і скорегувати свої дії з реальними потребами будівництва сильної і незалежної України.

По-друге, я не хотів би, щоб хтось плекав надії, що аналогічними заходами можна змінити деякі принципові засади державної політики, в т. ч. і щодо різних конфесій. Держава не буде повертатися до часів, за яких владні інституції підтримували ті чи інші, більш близькі до них церковні організації, сприяли перерозподілу їх впливу, закривши очі навіть на використання ними сили.

Такого ставлення до церков більше не буде. Всі вони є, за законом, рівними перед державою. Такою буде і наша практична політика. А віруючі самі розберуться, яка конфесія їм більше до вподоби.

Звичайно, як громадянин, просто людина і як християнин, я був би щиро радий єдності православ'я в Україні. Водночас, як Президент, я не підтримую та не поділяю закликів і прагнень штучно створювати якусь державну церкву. Як не допускаю навіть думки, що

держава може підтримувати одну церкву на шкоду іншим. Ми не повинні йти шляхом, який не виправдав себе, перерозподіляючи храми, церковне майно, безпідставно забираючи його в одних і віддаючи іншим. Це не може й не повинно бути сферою діяльності держави.

І, як Президент України, я не маю права і не буду ні ініціювати, ні штучно прискорювати будь-які процеси в цій сфері.

Держава також знайде можливості нейтралізувати екстремістські угруповання, які намагаються силовими засобами розв'язувати ті чи інші проблеми, що стоять перед суспільством.

Збереження громадянського миру, політичної стабільності, міжнаціональної злагоди неможливе без цивілізованого, толерантного підходу до проблеми взаємин між церквою і державою, міжконфесійних суперечностей.

В Україні, як і в інших демократичних країнах, церква законодавчо відокремлена від держави і у своїй релігійній діяльності повністю незалежна від неї.

Водночас, і віруючі, і духовні особи, високі церковні ієрархи, політики та парламентарії є громадянами України, і вони повинні суворо дотримуватися законів держави.

І останнє. Я щиро прагну, щоб усі ми піднялися до усвідомлення необхідності запобігання ситуаціям, коли по закону чи без закону в політиці використовується сила. Ми отримали жахливий урок, який свідчить, що така ситуація може вийти з-під контролю, розвиватися за своєю страшною логікою, стати невідчужливою ні посадовим особам, ні політичним лідерам, ні просто розуму більшості учасників тих чи інших подій.

18 липня зашкодило всім. Похитнулося позитивне уявлення світового співтовариства про Україну, як демократичне суспільство, здатне розв'язувати найскладніші проблеми силою розуму. Як виявилось, терпіння та мудрість народу далеко не завжди забезпечують цивілізованість та зваженість політичних та владних інститутів.

Не здобула авторитету і церква, дії якої в тій ситуації, на нашу думку, не узгоджуються із біблійними заповідями.

І влада, і політичні партії не зміцнили повагу до себе у свого народу, оскільки не змогли з честю вийти з обставин, які не були настільки складними, щоб мати такі сумні наслідки.

Політичні дивіденди отримали лише екстремісти, але ми не маємо права віддати їм політичну ініціативу. За це будемо платити занадто дорогу ціну.

Всі ми маємо зрозуміти ці обставини, піднятися над емоціями, уникнути подальшого ускладнення ситуації, якщо ми дійсно дбаємо про Україну та її народ.

Глибоко переконаний: не може праведна справа стверджуватися несправедливими засобами. Намагання силою довести свою правоту перед вратами храму не веде до самого храму. ■

Степан СЕМЕНЮК

РАНИ КИЄВА

Пані Л. Проценко в подяці

Ще на початку XI ст. німецький літописець Титмар писав, що в Києві було 400 церков. Можна сперечатися чи справді стільки церков тоді вже було в Києві, тим більше, що сам Титмар ніколи в нашій столиці не побував, а записав за розповідями "рицарів" німецького імператора, які брали участь в поході польського князя Болеслава Хороброго 1018 року. Але напевно церковних споруд—храмів, монастирів було таки в Києві багато. Адже недарма Я. Келлер написав, що "Київська Русь досягнула високий рівень релігійної культури, яка промінувала до Новгороду Великого, Пскова, Москви..." Але вневдовзі — у 1169 і 1172 рр. — московські (тоді Суздальські) "байстрюки" вчинили дикий наїзд на Київ (за Нестором: "з дикими людьми") і "...Грабили ціле місто: Подол і Гору, і монастир, і Софію, і Десятинну Богородицю, і не було помилювання нікому, ані відкуда церквам, що горіли, і церкви оголили од ікон і книги, і дзвони познімали всі..." Тоді між іншим пограбовано з Вишгорода ікону Богородиці, яка тепер знаходиться в Москві і зветься "володимирською" та бібліотеку св. Софії, яка пропала для нас назавжди. Після цього наїзду Київ властиво не піднявся вже.

Другого нищівного удару Київ, як і всій Україні, завдали монголи в 1240 році. Св. Софію було пограбовано, Десятинну Богородицю знищено. Ірландський чернець Ріянгабар, очевидець і оборонець Києва перед монголами в своїй поезії "Плач над градом КИЯ" писав:

*Апостоле Андрію, поглянь
як попеліє той край,
де Ти ходив, який благословив.
Місто це, що Ти воздвиг
чудотворною рукою,
стало руїною глухою.*

Нищили наші святині і пізніше й то таки брати християни з Півночі і Заходу... Та Київ встоявся! "Київ встоявся... Значить якась могутня животворча сила є в цьому місті", — писав Ф. Гавронський. І так цілими століттями.

Однак, найбільшої руїни і знищення культових споруд: соборів, церков, монастирів тощо, зазнав Київ за новітньої доби в XX ст., коли нищення нашої історично-релігійної, але й взагалі матеріальної культури і пам'яті, сталося державною програмою большевицьких завойовників. За їхніми плянами Київ мав стати "звичайним містом", тобто провінційним, без своєї тисячолітньої історії, без історичної пам'яті. Тому найстарші культові будинки були знищені в 20-их роках, і в післявоєнні, особливо 1960–80 роки. На жаль, ще досі в Україні не dokonано реєстру всіх втрачених пам'яток генія нашого народу, а в першу чергу релігійних, бо вони найбільше втратили. Що ж думає з цього приводу наше Міністерство Культури?

Першу, як здається, спробу зробити запис знищених історичних пам'яток в Києві в XX ст. зробила

Людмила Проценко в 1991 році. Вона опрацювала і видала, мабуть, ще не повну карту: "ПАМ'ЯТКИ КИЄВА ЗНИЩЕНІ У ХХ ст." На жаль, ця публікація пройшла у нас зовсім без відгуку в пресі, аж соромно! Як мені розповідали у Києві поінформовані люди, велику частину накладу цієї КАРТИ "хтось" знищив...

"Київ", — пише Л. Проценко, — "...є винятком серед європейських столиць у розумінні ступеня і причин руйнування". Це дуже важливе ствердження, бо нищення наших історичних пам'яток відбувалося в мирний час "комуністичного будівництва" — пляново і цілеспрямовано, було державною програмою Советської Росії. Завойовники знали, що позбавивши народ історичної пам'яті, його матеріальної культури, він перестас бути народом-нацією.

Карта Л. Проценко складається з двох частин: карти Києва з позначенням розміщень знищених об'єктів і реєстру знищених об'єктів з короткою біографічною довідкою, а також кількадесяти ілюстрацій втрачених споруд, зокрема, церковних. Все це допомагає зацікавленому швидко віднайти на карті знищений об'єкт і де він знаходився в Києві.

На перше місце, серед зруйнованих будинків і інших споруд висовуються якраз церковно-релігійні об'єкти. То з них, власне, почато в 20-их роках нищення нашої історії — найстарші перлини генія наших предків. За кількістю, церковні споруди знищені в ХХ ст. у Києві, становлять в реєстрі абсолютну більшість — з 253 позицій загалом, церковні становлять аж 96. Але коли до цієї цифри додати культові об'єкти вміщені в інших тематичних групах (Києво-Межигірський монастир, панорама "Голгофа" тощо) та окремі будинки, а подекуди і по кілька будинків, які враховано до якоїсь одної позидії (нпр., Михайлівського, Братського, Грецького монастирів) і релігійні кладовища (цвинтарі), то вийде, що в Києві знищено в ХХ ст. понад 140 культово-релігійних об'єктів. Серед них, такі скарби світової культурної спадщини, як: Золотоверхий Михайлівський монастир і Межигірський Спас, оспіваний Т. Шевченком, та інші.

Очевидно, реєстр Л. Проценко не віддає для небізнаного читача повної ваги знищених об'єктів. Не можна ставити на одній площині вартостей, наприклад, Михайлівського монастиря і, скажімо, пам'ятника цареві Ніколаю І чи К. Марксу, хоч кожний з них, річ ясна, має в реєстрі свою окрему позицію. Але Л. Проценко робила реєстр всіх знищених пам'яток і то в 1991 р.

Сором і жаль огортає душу, коли читаєш цю карту наших вірат і ганьби большевицьким завойовникам, карту злочинів проти України, і подумаш, що чинили це також "наші" большевики, допомагаючи наїздникам. Коли ж ми усвідомимо свою трагедію?!

650 років минуло від наїзду монголів, а слова ченця Рігягара (ірландця, ЧСБ) все звучать:

Апостоле Андрію, поглянь...!

Трагедією Києва і нас всіх є те, що загоїти рани завдані йому большевицькими завойовниками годі, в кожному разі в передбаченому часі. Ці рани будуть ятріти віками, віками будуть кровавити і кликати до Неба! Але не тільки, — будуть пригадувати, що інспі-

Щойно вийшов друком другий том багатотомного серійного книжкового видання "Літопис Голготи України" під назвою "Репресована Церква". Ця книга присвячена 50-ій річниці відходу у засвіти великого миротворця, благовісника єдності, святця із Святоюрської гори, Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького та 10-им роковинам упокоєння в Бозі великомученика-ісповідника віри патріарха Йосифа Сліпого.

Книга "Репресована Церква" розкриває таємницю заздалегідь сплянованої в Кремлі операції під кодовою назвою "Собор", яка мала на меті зруйнувати дощенту греко-католицьку митрополію. Гортаючи сторінки книги про Церкву мучеників, читач занурюється в епоху нечуваної сваволі сталінських опричників-чекістів, які вогнем і мечем придушували діяльність уніятів.

Її обсяг 528 сторінок формату 70х90/16. В твердій чорній оправі з позолоченим заголовком, на люксовому білому папері. Десь біля сотні світлин піввікової давності.

Усі, хто бажає придбати книгу летунською поштою рекомендованим пакунком, повинні зголоситися на адресу головного упорядника серії:

293761 УКРАЇНА

Львівська обл.,

смт. Східниця

аб/скр.-13

Головному редактору "ЛГУ"

В'ячеславу Цветкову

Наступна книга, яка змальовує трагічну долю мовчазної і катакомбної УГКЦ, побачить світ найпізніше літа 1996 року. Її назва "Мученики Христа ради". Тут в основному йтиме мова не про вищих ієрархів-достойників УГКЦ, а про рядових священників, сестер-служебниць, монахинь-мироносиць та ченців. Будь-ласка, надсилайте матеріяли до книги "Мученики Христа ради", старі газетні й журнальні вирізки статей, унікальні світлини, які можна було б тут на місці реставрувати і повернути їм друге життя в народному літописі, розрахованому на кілька десятків томів.

"Літопис Голготи України" — це видання Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих осіб та науково-просвітницького товариства "Меморіал" ім. Василя Стуса. В редколегію багатотомної серії ввійшли народні депутати України: Євген Пронюк, Лесь Танюк, д-р історичних і юридичних наук генерал-майор Іван Білас, д-р історичних наук Володимир Сергійчук, професор-історик Петро Арсенич, владіки УГКЦ: Єфрем Кривий, Платон Корниляк, Мирон Дацюк, отці: Іван Шевців, Кость Панас та багато інших релігієзнавців. ■

ратор і головний злочинець МОСКВА, досі не вибачилась перед Україною і не покрила коштів на відтворення знищених скарбів українського народу і всього людства. Хай карта пані Л. Проценко допоможе нам зрозуміти це! і пізнати правду про нашу минувшину та хто її нищив і хто помагає завойовникам. ■

УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ ТОВАРИСТВО: 1965–1995

(З нагоди 30-ліття)

У 1995 році відзначено повстання і 30-літню діяльність Українського Історичного Товариства (УІТ), спадкоємця кращих традицій української наукової історіографії ХХ століття. УІТ розгорнуло свою діяльність в Америці, Канаді, Західній Європі, а від 1990 року в Україні.

У короткій статті зможемо поділитися лише дуже короткими і неповними заувагами і думками про УІТ, що сьогодні є єдиним справжнім науковим об'єднанням українських істориків, дослідників допоміжних історичних наук і любителів історії у світовому вимірі, яке вже довгі роки репрезентує українську історичну науку на різних наукових форумах (українських і неукраїнських).

На початку статті бажаю згадати думки про УІТ Олександра Оглоблина — найвидатнішого українського історика наших днів, співоосновника і першого голови Товариства. Два місяці перед відходом у вічність, він довго говорив про товариство і під кінець нашої розмови сказав: "Любомире, ми своє завдання виконали, **"Український Історик"** і **Українське Історичне Товариство** з честю сповнили свій обов'язок перед українською історичною наукою і перед українською нацією" (Л. Винар, "Записник", 27.XII. 1991 р., стор. 57, рукопис). Він повністю мав рацію, якщо йдеться про розбудову української історичної науки і про довголітню боротьбу УІТ з різними фальсифікаторами історії України в СРСР і на Заході. Ми не лише розбудували УІТ, але вже понад 30 років вдержували і розбудували журнал **"Український Історик"** — головний орган української наукової національної історіографії. Ці факти говорять самі за себе. Тепер УІТ діє в Україні, а журнал спільно видають українські історики з діаспори в Україні — це безпосередньо сприяє відродженню історичної науки, що є основою української національної культури.

Постання і головні завдання УІТ

У 1955 році я звернувся до проф. О. Оглоблина — голови Історичної Секції УВАН, з пропозицією заснувати товариство українських істориків, в якому могли б співпрацювати всі історики різних історичних наук. Рівночасно я звернув увагу Олександра Петровича на потребу видання історичного журналу, що міг би появлятися з рамені УВАН і НТШ. Проф. О. Оглоблин в принципі позитивно поставився до цих справ, але вважав, що ще не настав відповідний час.

Справу **"Українського Історика"** позитивно зреалізовано аж під кінець 1963 року. Два роки пізніше, спільно з проф. О. Оглоблином, ми покликали до життя ініціативну групу УІТ і так формально "народило-

ся" Історичне Товариство. Це пишемо тому, що вже тепер подаються мильні інформації відносно УІТ і **"Українського Історика"** та їхніх основників. Історики мусять брати до уваги факти і документи та лише ними керуватися при насвітленні явищ і подій. Можна ствердити, що УІТ постало завдяки журналові **"Український Історик"**, що мусів мати за собою поважну науково-професійну установу. Членами ініціативної групи були представники різних наукових установ і різних генерацій українських істориків, археологів і дослідників допоміжних наук, більшість з них вже відійшли у вічність. В 30-ліття УІТ згадаємо про тих будівничих української історичної науки в поазбучному порядку із зазначенням їхніх афіліяцій: Марко Антонович (УВАН), Богдан Винар (НТШ, УВАН), Любомир Винар (координатор І. Г., УВАН, НТШ, УВУ), Наталія Полонська-Василенко (УВУ, УВАН, НТШ), Ілля Витанович (УВАН, НТШ, УВУ), Олександр Домбровський (НТШ, УВАН), Василь Дубровський (УВАН), Михайло Ждан (НТШ, УВАН), Ігор Каменецький (НТШ), Роман Климкевич (НТШ, УВАН), Петро Курінний (УВУ, УВАН), Михайло Міллер (УВУ, УВАН), о. Іриней Назарко (НТШ), Євген Онацький (УВАН), Олександр Оглоблин (УВУ, УВАН, НТШ), Ярослав Пастернак (НТШ, УВАН, УВУ) і Микола Чубатий (НТШ, УВУ). 17 науковців з різних українських земель і наукових установ вирішили, що в загальному інтересі дальшого розвитку української історіографії є потреба створити незалежне історичне товариство, подібно, як такі товариства існують в Європі, Канаді, Америці побіч академій наук і інших товариств.

Головними промоторами ІГ УІТ були Л. Винар, О. Оглоблин і Н. Полонська-Василенко. Трохи пізніше ними стали усі члени ініціативної групи, тобто після її оформлення. Ми не звертали уваги на віровизнання членів, їх політичні симпатії чи приналежність до різних угруповань. І так членами-основниками УІТ були гетьманці, націоналісти, соціялісти і інші. В запланованій історії УІТ докладно проаналізуємо питання генези і розвитку УІТ.

В офіційному повідомленні УІТ з березня 1995 року ясно накреслено завдання і цілі УІТ, а саме:

1) Об'єднувати істориків, дослідників допоміжних наук, а також активних прихильників української історичної науки.

2) Пильнувати і боронити інтереси вільної української науки і її кращі традиції.

3) Нотувати і виправляти фальшиві і тенденційні інтерпретації історії України в історичних працях в СРСР і на Заході.

4) Видавати журнал "Український Історик" і допомагати у виданні історичних праць з історії України і Східної Європи.

5) Сприяти виявленню, реєструванню і вивченню джерельних матеріалів до історії України в закордонних архівах і бібліотеках.

6) Співпрацювати з українськими і неукраїнськими науковими установами.

В між часі розпалася "імперія зла" і проголошено українську незалежну державу. Але оборона кращих традицій української наукової історіографії і виправлення фальсифікації історії України в історичних працях в Росії і інших країнах, далі залишається актуальним і головним нашим завданням. Натомість співпраця з науковими українськими установами в Україні і колишніх т. зв. сателітних державах — це вже наше нове завдання. Також вивчення архівних фондів в Україні і спільне видання "Українського Історика" дослідниками з діаспори і України. Проте найголовнішою нашою ціллю є причинитися до повного відродження української наукової історіографії в Україні і виховання нового покоління українських істориків, необтяжених партійною спадщиною, що вже реалізується.

Об'єктивно можна ствердити, що протягом свого 30-літнього існування УІТ задовільно вив'язувалося із своїх завдань і сьогодні є єдиним міжнародним товариством українських істориків, яке є пов'язане з Американською Історичною Асоціацією і співпрацює з різними науковими установами в Україні і інших країнах...

Коротко треба згадати й про організаційну структуру УІТ. Товариство в головній мірі базується на індивідуальному членстві (дійсні-активні дослідники) і членах-прихильниках, (любителі історії). Також протягом свого існування УІТ мало свої осередки і відділи прихильників УІТ. Першим Осередком УІТ стала Мюнхенська клітина Товариства, основана проф. Н. Полонською-Василенко в 1965 р., а згодом її діяльність розвинув прод. Т. Мацьків. Треба згадати про клітини і осередки УІТ у Вінніпегу (д-р О. Герус — голова), Чикаго (д-р М. Біда), Денвер (д-р Б. Винар), Монреаль (д-р М. Антонович), Клівленд (д-р С. Воляник) і інші. На окрему увагу заслуговує розвиток осередків УІТ в Україні. У першу чергу треба згадати Осередок УІТ в Києві, що його очолює д-р М. Брайчевський, Осередок УІТ у Львові (у стадії організації — д-р Я. Дашкевич), а крім того існують ініціативні групи УІТ в Дніпропетровську, Ужгороді і інших містах України. Деякі з осередків в Америці і Канаді припинили своє існування, деякі щойно народжуються.

Перенесення діяльності УІТ в Україну в 1990 році являється винятково важливим кроком в діяльності УІТ. Кордони упали і тепер вже не треба говорити про "вітчизняних" і "еміграційних" істориків, лише про **українських істориків**, які проживають в Україні і поза її межами і яких завдання одне — якнайшвидше причинитися до справжнього відродження української національної історіографії.

"Український Історик" і інші видання УІТ

Показником росту і академічної зрілості наукових установ є їхні видання, які безпосередньо спричиняються до розвитку української науки, культури і взагалі наукового життя. У цьому випадку УІТ, його члени, управа, представники, любителі історії, меценати створили "справжнє чудо" у винятково незадовільних матеріальних обставинах. На увазі маємо вже понад 30-літню появу "Українського Історика" — журналу української історії і наукового українознавства. До сьогодні вийшло 123 числа журналу (8600 друкованих сторінок) з науковими дослідженнями різних періодів історії і важливими архівними матеріалами. Здається, що видання "УІ" — це одне із **найважливіших досягнень Товариства**. Тепер журнал виходить і редагується в Америці і Україні, редакторами є Любомир Винар — основник "УІ" і Михайло Брайчевський — провідний український археолог і історик. До редакційної колегії входять історики з України, Америки, Канади і європейських країн. Свого часу проф. В. Кубійович говорив, що побіч "Енциклопедії Українознавства", журнал "УІ" є одним із найвидатніших досягнень українських вчених. Майбутні дослідники об'єктивно наświetлять роль "УІ" в розвитку історичної науки. Проф. Я. Калакура, який очолює катедру української історіографії в Київському університеті, писав, що велика заслуга "УІ" в тому, що він своїм "міжнародним авторитетом сприяє прилученню української історіографії до світової науки" ("УІ", 1994 р., стор. 12), а цілий ряд наукових і також громадських установ в Україні і діаспорі з нагоди 30-ліття висловили не лише признання, але й бажання, щоб "УІ" рівночасно появлявся в Україні як незалежний журнал української національної історіографії. Крім редакторів "УІ", треба сьогодні згадати таких істориків і суспільствознавців, як: І. Каменецький, А. Жуковський, о. О. Баран, Ю. Бойко, С. Козак, І. Гирич, І. Стебельський, Г. Швидько, В. Сергійчук, Я. Дашкевич, Я. Ісаєвич і цілий ряд інших співробітників, які включилися в УІТ і розбудовують журнал. Докладніша історія "УІ" і список співробітників журналу подані в виданні Академії Наук України "Український Історик: журнал Українського Історичного Товариства" (Київ, 1993 р., 114 стор.).

Треба також згадати періодичне видання "Бюлетеня УІТ" (1967 — з перервами до сьогодні), що його започаткував і редагував великий ідеаліст і ентузіаст УІТ — д-р Роман Климець. У "Бюлетені" поміщено багато матеріалів до історії УІТ-УІ.

Крім журналу, УІТ видає такі видання: "Історичні монографії", "Історичні студії", "Мемуаристика", "Історичні джерела", "Грушевськіяна", "Українсько-жидівські взаємини" і "Бібліографічні дослідження". УІТ видало перший "Історичний атлас України" в 1980 році, як також інші довідкові видання. Деякі видання видаються за співпрацею наукових установ в Україні і діаспорі (Національна Академія Наук України, Інститут української археографії у Львові і Києві, Українська Вільна Академія Наук у США, Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові, Інститут історичних

досліджень Львівського університету і інші). Розглядаються можливості спільних видань з Київським університетом, Ужгородським університетом, Києво-Могилянською академією і іншими установами. Протягом 30-літнього існування УІТ видало понад 80 книжкових видань. Тепер УІТ спільно з Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ у Львові видає біо-бібліографію Л. Биковського. Інститут також запросив УІТ до спільного видання "Історичної бібліографії України". Розглядаються видання деяких фундаментальних праць: "Академічна історія України", "Нариси української історіографії", збірники "Михайло Грушевський", "Біографічний словник українських істориків" і інші важливі проєкти. На днях вийде збірник наукових досліджень проф. О. Оглоблина. Як бачимо УІТ протягом свого 30-літнього існування здійснило на науково-видавничому відтинку конкретну працю з тривалим вислідом. Видання УІТ появлялися в українській і англійській мовах. Треба тут відмітити роль добродіїв і меценатів УІТ, які своїми жертвами уможливили реалізувати бодай частину нашої науково-видавничої програми. За це складаємо їм — цим будівничим історичної науки — нашу щирі подяку з надією, що вони далі будуть допомагати УІТ і "УІ". У цьому ювілейному році УІТ, бажаємо приєднати біля 500 нових передплатників "Українського Історика" в Америці, Канаді і Європі — це значно спричиниться до розбудови цього необхідного журналу української історичної науки.

УІТ і завдання істориків

У 1990 році УІТ започаткувало новий етап своєї діяльності, охоплюючи землі України. Непартійні історики в Україні, або й колишні партійні, які засадничо змінили свої настанови і тепер включилися в розбудову української національної історіографії, пішли назустріч УІТ і стали його членами. Вони поділяють в основному наші думки відносно сучасного стану української історіографії і завдань істориків. Треба з жalem ствердити, що українська історична наука в Україні знаходиться в кризі, якщо йдеться про науково-видавничу діяльність, а також виховання нових кадрів істориків. На українській історіографії і наукових установах ще до сьогодні тяжить у деякій мірі спадщина радянського періоду з псевдонауковими концепціями спільного походження східнослов'янських народів, хибного розуміння української середньовічної держави (Київська Русь), часами проблематичної історичної термінології. Також деякі дослідники з Америки і Канади впроваджують своєрідні "дикі гіпотези" про перманентну бездержавність українського народу протягом його існування, про етнічну окремішність закарпатських українців (русинів), до сьогодні задовільно не впроваджено об'єктивного моделю-схеми історії України пов'язаного з схемою М. Грушевського, яка наświetлює безперервність українського історичного процесу в його державних і бездержавних періодах. Також немає потрібної конструктивної співпраці між поодинокими установами і істориками. Розвиток

історіографії і національної культури треба ставити вище своїх приватних амбіцій.

Ми зауважили, що при організуванні конференцій в Україні з рани УІТ у співпраці з іншими науковими установами, наладнується конструктивна співпраця між дослідниками. Отже і в цій справі, УІТ може зробити позитивну роботу.

Основний наш "мінус" — це брак задовільної матеріальної бази і це спричинилося безпосередньо до незадовільної реалізації декількох важливих проєктів, зокрема, опрацювання модерної історії України і нарисів української історіографії (спільних проєктів істориків з України і діаспори). Хочемо вірити, що цей стан можна направити і ці проєкти зреалізуються з активною допомогою української громади.

УІТ і українські історики мають перед собою вийняткові важливі завдання перед світовою і українською історіографією та перед українською нацією в контексті розбудови української національної культури. В "Ухвалах" наукової конференції, що відбулася у Львові в квітні 1995 року з рани Інституту Археології АН України, Львівського Університету і УІТ в Україні стверджено, що "УІТ перетворилося в головне міжнародне об'єднання українських істориків та дослідників допоміжних історичних наук", яке має перш за все продовжувати видання "Українського Історика" і поширювати його в Україні. Саме "УІ", на нашу думку, стане цією творчою лабораторією для нових кадрів українських істориків, які від нас мають перебрати відповідальність за далішу долю національної історіографії.

На нашу думку, треба ще додати конечність впровадження наукової схеми в історію України з відповідною періодизацією і термінологією — лише тоді можна говорити про тверду історіографічну основу для опрацювання підручників з історії України для різних шкіл і університетів. Йдеться про правдиву реконструкцію усіх періодів історії України включаючи її державні і бездержавні періоди. Історію України треба розглядати як інтегральну частину світового історичного процесу. Вже пора покінчити з гіпотезами про "спільність" походження росіян і українців, які пропагуються російськими і іншими істориками й які спричинюються до суттєвої фальсифікації історії двох незалежних народів. Насвітлення етногенезу українців, відтворення правдивої нашої історичної метрики і поборювання усіх фальсифікацій українського історичного процесу — це, на нашу думку, головне завдання УІТ і українських істориків в 1990-их роках.

З нагоди 30-ліття УІТ, ще раз бажаємо подякувати якнайщиріше історикам і любителям історії й рівночасно нашим добродіям-меценатам, які допомогли нам у розбудові "Українського Історика", УІТ і спричинюються до відродження історичної науки і української національної культури. Ми зробили, що могли і віримо, що в наступних роках спільними силами здобудемо для української історіографії гідне місце в світовій історичній науці.

УІТ перейде в майбутньому в руки надійних українських істориків, які продовжать нашу працю, що репрезентує кращі традиції української історичної науки в ХХ столітті. ■

БОРОЗНАМИ УКРАЇНИ

Багато говоримо про національне відродження, але й далі русифікуємось, європеуємось, духовно деградуємось...

Затамувавши у серці смуток, подумав я отак, та й збунтувався, запалився надією, а таки відродимось, оживемо! Пройнявся вірою у гідне людини прийдешнє України, бо серед кількох випущених у світ цього року фірмою "Майдан" поетичних збірок харків'ян, увагу мою привернула книга віршів і поем Миколи Козака "Молитва" — талановито оформлена художником В. Майфетом, з чудовою передмовою В. Борового "Душа поета — житнє небо".

Зазначу відразу, що перше враження від книги гнітюче. Суцільний біль, стогін душі, безвихідь. І це добре. Бо ж і Шевченків "Кобзар" не навіює грайливого настрою. Бо надто вже тяжка доля України, надто глибокі й болючі борозни лишила в її пам'яті історія.

Читаю, перечитую бентежні рядки знову і знову:

*Лечу й лечу
У давнину строкату.
А гул громів —
Іде стоккато!
Засвічу свічу —
Їх так багато,
Хто в полі впав,
Хто йшов на страту.
Хто за життя
Й Вітчизни славу
Сльозою став
У Ярославни...*

(*"Ярославна"*)

Та ось, торкнувши словом сиву давнину, поет повертає нас у не таке вже й далеке, але невідгойдно пам'ятне для українського народу вчорашнє:

*І тільки вітер, тільки зорі...
Як душу вихлюпнеш до дна?
Не божевільні ми, не хворі —
Доба заярмлена, дурна...
Душі причепить для контролю
Ярлик дебільний санітар.
Ніч для конання, ніч для болю...
Він має владу над тобою,
А влада має стільки кар...
Стоїть дебільний санітар!*

Знову біль, жалючий, аж до прокляття крик душі. Бо ж чи не про сьогоднішній день України пише поет у присвяченій Зеновію Красівському поемі "Правдолюб"?

*О, будьте прокляті, вандали!
О, як мені в очах зірчить...
Пів-України розікрали,
Пів-України ще мовчить...*

І далі:

*Україна — в журбі!
...Бігає Слава
За славою —*

*Ані Вітчизни,
Ані держави.
Блакитні коні
Без вершників
Заїржали...*

Микола Козак — людина трудної і складної долі. Писати вірші почав ще 1954 року. Перша збірка поезій "Розмова з матір'ю" видрукована через 20 років, а ще через 12 — "Молитва". Бо автор "з неблагонадійних".

На творчість М. Козака у кращому розумінні слова наклали відбиток поезії Василя Симоненка і Василя Стуса, Ігоря Калинця і Василя Борового, інших дисидентів-однотумців. Дещо розхристані на перший погляд його вірші написані у традиціях шістдесятників. Те ж прагнення розкутості форми, безкомпромісність і непримиреність до сваволі сильних світу цього:

*Зашили дротом рота поету,
Викололи очі багнетом...
Підлі душі, кричу:
— Гетьте!...*

*Боже!
Змилосьердься над сиротиною.
Ані тата, ані мамі —
хрести.*

*Не всякий стане людиною.
Зумій надумане проростить...
Боже...
Як вони мене цькують і досі,
Видумують кари які Україні!...
Кричать волошки в домовині —
понині...*

(*"Молитва"*)

Осмыслюю, жадливо вчитуюся в кожен рядок. І (о магії поетичного слова!) зникає безвихідь, оживає в душі затишний протест, спалахує віра у гідну долю України. Бо тільки відданий серцем їй поет може так безпосередньо, так відверто зізнатися:

*...То ж нам дано велике право,
Переборовши зло й біду,
Промовить: "Україно, Мамо,
Твоїми борознами йду!"*

Бодай побіжно завважу: викінченістю вражають "Небесні вірші" та поезія "Пам'яті племінниці Юзі", запам'ятовуються "Дай мені в дорогу динаміту", "Моя любов вереснева", розбентежують душу поеми "Камінна сльоза", "Правдолюб" та "Поема непокори".

М. Козак — поет серйозний, талановитий, оригінальний. Тож, можна сподіватися, про його творчість ще скажуть своє слово критики. Моя ж місія набагато скромніша — донести до людей інформацію про те, що є така добротна, потрібна сьогодні Україні книга. Придбати її можна в автора, який має намір провести ближчим часом ряд зустрічей з читачами.

Іван МІРОШНИЧЕНКО

Микола Козак. "Молитва", вірші та поеми. Харків, фірма "Майдан", 1995 р.

ПЕРЕМАГАЛИ ОБМАНОМ І ВИТІВКАМИ

По-різному відзначили 50-ліття закінчення другої світової війни. У ФР Німеччини відзначили цього року 50-ліття, як звільнення від гітлерівської націонал-соціалістичної диктатури. Українці, судячи по статтях в "УВ" та "Нових Днях", підкреслюють свою прогру; винищення окупантами: росіянами, німцями, поляками мільйонів українських людей. І тих українських мільйонів жертв ніхто з західних альянтів не згадує. Всі терпіння воєнного лихоліття записують на conto лише росіян.

Пригадайте "совершенно секретний приказ ч. 078/42 с 22-го іюня 1944 г.", підписаний Л. Берією та Г. Жуковим і завірений Федоровим. В тому "приказе" наказується: "Выслать в отдаленные края Союза ССР всех украинцев, проживавших под властью немецких оккупантов." Продовжували винищувати українців і за мовчазною згодою західних альянтів, бо на українців, бачте, звалили всю вину за війну від 1939 по 1945 рр.

В "Новом русском слове" за 19-го листопада 1994 р. поміщено статтю Марка Дейча "Здобич". Фактично так називається книга історика Павла Книшевського "Тягмичі німецьких репарацій". У Німеччині дуже добре знали, що росіяни колективізацією, поліційним безоглядним терором зруйнували, розграбували і винищили українців, і все ж гітлерівці повалили дограбовувати й донищувати Україну.

На лютневій 1945 р. конференції в Криму Сталін із своєю делегацією висунав перед союзниками московські претенсії на репарації з Німеччини в 10 мільярдів доларів. На конференції говорилося про нанесену війною шкоду, про втрати, що їх має Советський Союз. Ні слова про те, що всю війну, яку затіяли російські комуністи й німецькі націонал-соціалісти, обидва окупанти товклися, донищуючи до основи, переважно в Україні. Сталін зі своїми прихвостнями переконував англо-американських представників, щоб вони погодилися взяти Советським Союзом репарації з Німеччини натурою, — що просто неможливо було б проконтролювати; скільки ж росіяни будуть брати з Німеччини.

Як пригадає тодішній офіцер советської армії, потім дисидент, автор багатьох антирежимних книг Лев Копелєв, що був дозвіл вивозити з Німеччини окупованої росіянами в СССР солдатам до 20 кг награвованого, а офіцерам — до 50 кг, тобто "трофеїв". Але везли, як свідчить Л. Копелєв, багато більше. І коли Сталін із своєю делегацією явився в Потсдам, — пише в книзі П. Книшевський, — де мали остаточно вирішити питання репарацій, то вивіз репараційних доставок у Росію (а не в першу чергу потерпілі від війни "союзні" республіки) йшов у повному розмасі.

Тут же в "Здобичі" Павло Книшевський констатує, що в советській літературі про репарації з Німеччини абсолютно нічого не знайти, бо на все було накладено кремлівським урядом заборону, все було оповите злочинною тягмичею і таким чином легше було влаштувати розкрадати.

Провідну роль в розшуках цінностей і вивозі їх з окупованої советською армією території Німеччини, ві-

дограла російська советська адміністрація. Поряд із нею діяли ще групи фахівців від комітету в справах мистецтв при СНК ("совет народных комиссаров") СССР, від Академії наук СССР, "окремі комісії" окупаційних військ СССР і персонально маршал Г. Жуков. Так і зазначено в книзі П. Книшевського "Здобич", — визначну роль вивозення з Німеччини культурних та історичних надбань відігравав маршал Жуков, не забуваючи при тому і себе.

Персональний "трофейний" меблевий ешелон маршала Жукова складався із семи вагонів залізниці, в яких було 85 скринь із меблями німецької фірми-фабрики "Альбін Май". 194 штуки меблів були з карельської берези, червоного і горіхового дерева з оббиттям золотавим та малиновим плюшем, блакитним і зеленим шовком. Там були комплекти меблів обставити приймальню, їдальню, робочий кабінет, спальню і дитячі кімнати в московській квартирі й на дачі Жукова.

У засекречених советських документах Павло Книшевський знайшов, що Сталін наказав провести негласний обшук московської квартири Жукова. Агенти МГБ виконали наказ Сталіна 5-го січня 1948 р. Шукали за валізою з "трофейними" цінностями. Валізи не знайшли. Але вони виявили в сейфі два десятка золотих із коштовними каміннями годинників, півтора десятка кулонів і обручок та інших золотих виробів.

Трьома днями пізніше обшук повторили на дачі Жукова в Рубльово. Тут сталінські агенти знайшли 51 скриню з "трофейним" добром. У валізах, на стінах і просто на долівках кімнат було накладено чотири тисячі метрів шовку, парчі, пан-оксамиту, вовняних та інших тканин. Вони знайшли тут 323 соболевих, мавп'ячих, лисячих, котикових і каракульових шкір. Тут були вивезені з Потсдамського й інших палаців та приватних німецьких будинків 44 килими і великих gobelenів високовартісної роботи. Занотовано 55 "вартісних картин клясичного живопису великих розмірів у майстерних рамах". Розкрили сталінські нишпорювачі 7 великих скринь порцелянового з майстерним оздобленням і кришталевого посуду та 2 скрині зі срібними столовим і чайним наборами.

Перераховуючи награвовані російським "полководцем" Г. Жуковим речі, П. Книшевський наводить такий фрагмент із документу-доповідного запису Сталінові міністра "держбезпеки" Абакумова: "Все умеблювання, тобто починаючи меблями, килимами, посудом, різними прикрасами й кінчаючи занавісками на вікнах — закордонне, головним чином німецьке. На дачі буквально нема ані однієї речі советського походження, за винятком доріжок, які лежали на вході на дачу..." Жукову, як і всім советським громадянам, була добре відома вартість "отечественной" продукції, тому і віддав він її в диспозицію псів та котів, які вешталися довкола дачі.

Оцей обшук може дещо пролити світла на те, що Г. Жуков під час змови "колективного керівництва" КПСС проти Берії підтримував не того, з ким підписував нелюдський антиукраїнський "приказ", а потяг руку за Хрущовим.

А. ГЛИНІН

МАНДРУЄМО з ГАННОЮ ЧЕРІНЬ

Той, хто вивчав новітню історію України не з со-
ветських газет, знає, як важко було пересічному
українцеві вирватися за кордон. "Сиділи, як миші в
пастці", — влучно визначила наше буття українська
письменниця з США Ганна Черінь.

Часи змінилися. Тури на Канарські острови,
Адріатику, узбережжя Егейського моря чи в Туман-
ний Альбійон оформляють без зайвої бюрократичної
тяганини і обов'язкового колись "чистилища" потрі-
бних перевірок. Отож, якщо півтора роки геть нічого
не їстиму й не купуватиму, то за заощаджену таким
чином зарплатню можу придбати тиждень путівку до
Парижа, Риму чи Лондона. Звичайно трапляються у
нас люди, які заради таких мандрівок можуть і не
голодувати, однак пересічний українець як сидів на
своєму хуторі, так і сидить...

І все-таки минулого року ми дістали прекрасну
можливість розширити своє уявлення про білий світ.
Редакція журналу "Всесвіт" (у столиці України) ви-
дала книжку "Мандри" Ганни Черінь. Нещодавно при-
дбала собі примірник і я, відтак хочу поділитися своїми
враженнями.

Це вже моя третя мандрівка з Ганною Черінь, бо
мала велику втіху подорожувати з нею завдяки двом
попереднім збіркам травелогів, виданим у діяспорі
("Їдмо зі мною!" та "Їдмо зі мною знов!!!"). Тож мене
не треба було довго припрошувати. Не сумнівалася,
що й ця мандрівка стане такою самою захоплюючою.
І не помилилася!

Разом з Ганною Черінь я опинилася в Америці,
коли молода українка, "остівка" з табору "Ді-Пі", пере-
бралася до Нового Світу з Європи і розпочала своє
трудове життя з нелегкої праці санітаркою в дитячій
лікарні. Лавірувала між кучугурами в Чикаго, коли 13
січня 1979 року місто приголомшив нечуваний сніго-
пад, сильний мороз та поривчастий вітер. Побувала в
музеї Прадо в Мадриді, де милувалася шедеврами Ель-
Греко, Мурільйо, Гойї. Відвідала корриду. Рибалила й
ловила крабів на озері Пончартрейн. Крутила рулетку
казино в Лас-Вегас. Каталася верхи на слоні в
тайландському парку. Побувала в буддистському
храмі, на марокканському базарі, навіть на кладовищі
(у Нью-Орлінсі). Завдяки Ганні Черінь перенеслася в
такі географічні точки плянети, про які й гадки не
мала: у Беліз (це країна), на Арубу та Карасао (це
острови). Побувала навіть "там, де наші не бувають"
(назва одного з розділів книжки). Де ж це?! — запи-
таєте ви. Читайте Ганну Черінь і ви дізнаєтеся...

"Побувала", "відвідала", "перенеслася", бо відчут-
тя таке, що все це було зі мною. Травелоги Ганни
Черінь — це не туристичні довідники чи науково-ет-
нографічні розвідки (хоч в канву розповіді авторка
вміло вплітає історичні відомості про ту місцину, якою
мандрує, подає цікаву інформацію про традиції народу,
що населяє цю країну). Жива, колотирна мова, часом
гостре слівце, цікаві спостереження подані з добрим,
незлостивим українським гумором, підсилюють ефект
присутності, як у телевізійнім репортажі. Ба, більше.

Ти не лише милуєшся різнобарв'ям заморських квітів,
екзотикою східних базарчиків і шопів, на власні вуха
чуєш лемент туземних дітлахів, а наче й сам гомониш
з автохтонами, вдихаєш пахощі тропічних рослин,
дегустуєш дивовижні національні страви та напої. Міс-
цеві анекдоти та побрехеньки, чужомовні слівця та
приповідки, звичаї й забобони, ціни, рецепти чужи-
нецьких кухарів, живі сценки на вулиці, у крамниці чи
на борту туристичного судна... Все це встигла вхопити,
зафіксувати в пам'яті, на папері авторка "Мандрів". І
це не просто далекі світи. ЦЕ СВІТ ПОБАЧЕНИЙ
ОЧИМА УКРАЇНКИ. Подорожуючи Америкою вона,
звісно ж, не може проминути шахту Ашлянд, де на
початку нашого століття працювали перші переселен-
ці з Галичини, Закарпаття, Лемківщини... Опинившись
на Алясці, Ганна Черінь знаходить українські корені
декотрих тутешніх географічних назв, розповідає про
українських козаків — першопрохідців цього краю. У
місцевій газеті острова Карасао надібує допис про
Україну та її першого Президента (де про нас пи-
шуть!...). У Гонконгу примудряється попоїсти україн-
ського борщу (непогано його варять на Сході!) і картає
недолугих укладачів меню українського туристичного
судна за "українську" солянку та дивується "україн-
ським" концертним номерам на кшталт "Бирині" та
"Подмасковних вечеров". А тим часом дарує судновій
бібліотеці кілька своїх (українських!) книжок...

Може, ще й тому так важко відірватися від кни-
жки "Мандри": Ганна Черінь під час своїх подорожей
цікавиться тим, що цікавить й мене. А постійний су-
путник письменниці, її чоловік Степан Паньків, дає
змогу багато цих цікавинок ще й побачити — книжку
проілюстровано його світлинами.

Деякі розділи "Мандрів" за браком часу довело-
ся читати в метро по дорозі на роботу або з праці
додому. І тоді вже не відчувала звичайної для години
пік штовханини, давкотні у вагоні. Не так муляла руку
важка господарська торба з харчами для родини, забу-
валися втомі, роздратуванні від службових чи хатніх
негараздів. Бо людина, що мандрує абстрагується від
буденного, дрібного, прикрого. Вона витає в небесах...
Завдяки Ганні Черінь це вмію і я. Вірю, що коли-небудь
слідом за нею зможу відкрити для себе Америку,
Австралію, Африку, Азію та Західну Європу. А поки
що, як писала авторка "Мандрів" в одному зі своїх віршів:

*Маршрути уявні дозволені кожному,
Іх можна добитись без бою,
І найкраща людина, тобою обожнена,
Поїде в ті мандри з тобою.*

Я мандрувала з Ганною Черінь.

Інна ПОЧАЙНА, журналістка, м. Київ

Можна ще набути в авторки: "Мандри" — \$8.00,
"Люстро мого життя" — \$5.00 на адресу:

Halyna Pankiw
652 Norwood Street
Port Charlotte, FL 33952 U.S.A. ■

БО ВІЙНА, ВІЙНОЮ!

(Замість фейлетону)

Чи є щось страшнішого, як війна? Є — програна війна. Бо виграти війну не таке велике страхіття.

Однак війна найстрашніша для тих, що не воюють, бо на них націлюється вся модерна зброя. Але не страшна для тих, що наказують, бо вони вигідно розташовані у безпечному місці.

Війна страшна для людей. То чому війну починають люди? Які люди? І чому? Наприклад, хто почав війну у Чечні? І як почав? І чому почав?

Ось, що кажуть про цю війну незаперечні факти. У травні 1992 року Павло Граčov — міністер оборони Росії (чи Російської Федерації) підписав наказ про передачу Джохару Дудаєву — президентові Чечні, понад 40 тисяч одиниць стрілецької зброї, понад 150 тисяч гранат, понад 150 навчальних літаків і навіть ракетні установки "Луна-8" і системи залпового вогню "Град" (ці дві останні зброї навіть у назві грізно звучать, грізніше, ніж назва Грозний). Якби передбачував, що буде війна й приготував для російських військ не маневри, а дійсне "поле слави".

Сталося, що бажалося. У грудні 1994 року Росія йде з сорокатисячним військом на Грозний. А чому йде? Бо має причину: щоб роззброїти "незаконні військові формування". Чечня — це загроза великій потужній Росії! Якщо Чечня піде "своїм шляхом", тоді будуть такі наслідки в Росії: криза федеральної влади, відставка уряду й дострокові президентські вибори, воєнно-поліцейський переворот. А далі: агонія і крах рубля, неминучий розвал бюджетного і економічного простору. Нема грошей — нема армії і чиновницького апарату. Далі: соціальний вибух, розвал по лінії християнських та ісламських культур носив би лівинний характер, духовна криза, фашизація суспільства. Потім: клясова міграція росіян з Північного Кавказу, переділ зон впливу. Сумна картина закінчується тим, що Росія залишає Закавказзя. За Чечнею слідом підуть Інгушетія, Карачкаєво-Черкесія, Кабардино-Балкарія, розпад Дагестану. Висновок: відпустимо Чечню — втратимо Росію. Такі прогнози публікували анонімні спеціалісти Російського інформаційного агентства "Новості". Книгу розповсюджують безплатно.

Така страхітлива маленька Чечня для великої і потужної Російської імперії! І ще одне твердження: Чечня без Росії нежиттєздатна. І друге: Україна без Росії нежиттєздатна...

Тому в інтересі "загального добра Чечні і Росії" (мабуть, і України) та під приводом "наведення конституційного порядку" треба було винищити тисячі мирних людей та зрівняти із землею міста й села непокірної Чечні? Пояснення для світу: на війні, як на війні. (І це внутрішня справа!)

Чому Чечня втікає від Росії? Бо в Росії, разом із Чечнею, 45 мільйонів опинилося за межею бідності, 15 мільйонів недоїдають, сільське господарство знищене, промисловість на ладан дихає, — каже Сергій

Глазбєв — лідер Демократичної партії Росії. Це одна причина. Однак, хто дійсно винен? Очевидно, Чечня і також... Україна! Бо комісари Дудаєва і пов'язані з його режимом ділки були причетні також до контрабанди зброї з території України.

Усе ясно, як колись в сталінській конституції. Неясне тільки застосування військової доктрини: "Бу-демо бити ворога на його території!" Якщо Чечня невід'ємна територія Росії, то чому, кого і за що не на чужій, а на "своїй" території б'ють? ■

ЗУСТРІЧ З УКРАЇНСЬКИМ СПІВАКОМ

(Закінчення зі стор. 24.)

Згадаєте — став непоправді

В лихоті долі круговерт.

Не раз, не два був на кувалді

Поміж життям і поміж смертю!

Вас вхоронила Божа сила.

Тепер позаду перевали,

Проте і доля пощастила —

Ви піснярем славетним стали!...

Щоби дзвенів завжди між нами

Ваш бархатний, чарівний спів,

Щоб молодими почуттями

Вогонь до волі в серцях грів!

І до мети в ваших змаганнях

Хай Бог від зла охороняє!

В житті буденному, діяннях

Силу й здоров'я посилає!

Микола БІДОЧКО,

м. Стрий, 5 вересня 1995 р.

* Йосип Гошуляк. Й свого не цурайтесь — спогади, листування, матеріали. Львів, "Каменярь", 1995 р., 592 стор., тверда оправа. Багато ілюстрована.

Книгу можна набути в автора (а, може, й в книгарнях):

Mr. Y. Hoshulak

207-557 The East Mall

Etobicoke, Ontario M9B 4A5 ■

ПОДОРОЖУВАТИ...

(Закінчення зі стор. 30.)

сивочолий пенсіонер і попросив квиток на Москву, бо в нього велике горе і навіть є відповідна телеграма. В касі на телеграму не звернули уваги, "відфутболили" до чергового вокзалу. Чергова — червонощока молодиця — лише спромоглася на коротке: на сьогодні місць немає. Мій новий знайомий спробував було з'ясувати, коли найближчий на Москву поїзд, але з ним уже ніхто не бажав розмовляти.

З-під поли на найближчий поїзд продавали купейний квиток за 900 тисяч купонів. І не запитували про телеграму... ■

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

СВІТЛИНА зі СХОДУ УКРАЇНИ

Вже стільки років на чужині, а як часто сниться та стежинка у рідному селі, якою бігав до річки, батьківська хата, обличчя рідних, краєвид, що відкривається зразу за батьківським порогом.

Редакція журналу "Бористен" наблизить до Вас спогади дитинства. Лише у нас Ви можете замовити високоякісні кольорові фото, які повернуть Вас у рідний край. Ви також зможете замовити комплект фотографій з пам'ятних подій Ваших рідних в Україні.

Вартість 20 кольорових фото разом з АВІА-доставкою розміром 9 x 13 см становить \$50.00 США, розміром 10 x 15 см — \$55.00 США.

Термін виконання замовлення — 7 діб з моменту його здійснення плюс близько два з половиною тижні на пересилку.

Вартість замовлення також залежить від відстані об'єктів зйомки від м. Дніпропетровська.

Ви також можете замовити на додаток до свого комплексу й комплект для рідних в Україні. У такому разі його вартість для будь-якого розміру світлин, разом з доставкою становитиме лише \$10.00.

Чеки разом з детальним і стислим переліком об'єктів зйомки слід слати на адресу нашого представника у США пана І. ХЕЙЛИКА:

ILARION CHEJLYK

45 Mountain Avenue

Warren, N. J. 07059

Tel.: (908) 647-3492, Fax: (908) 647-6211

Для виконання замовлення з пам'ятних подій Ваших близьких в Україні, належить повідомити нашого представника у США не пізніше як за 10 днів до призначеного часу їх проведення.

Редакція єдиного українського щомісячника на Придніпров'ї "Бористен" прагне бути Вам корисною. Адреса редакції:

УКРАЇНА 320010, м. Дніпропетровськ

вул. Телевізійна, 3

Журнал "БОРИСТЕН"

тел.: (0562) 448-857, факс: (0562) 420-356

Зверніться до нас і Ви допоможемо рідному слову на зрусифікованому Сході України і зробите собі приємність!

ЛИСТ з АВСТРАЛІЇ

Шановний п. Дальний!

...За останній рік мені довелося пережити два тяжких удари: 1) Смерть дружини і 2) Я осліп. На обох очах маю катаракт і через це не можу ні читати, ні писати. Ось цього листа пишу при допомозі телевізора. 23 вересня мені сповнився 81 рік мого віку. Наші діти і внуки живуть від мене дуже далеко і я їх не бачу. Доживаю свого віку в австралійському старечому домі. Я лиш один українець на 50 родин австралійців...

До Вас я маю респект і пошану за Вашу працю з журналом "Нові Дні". Але як читач і передплатник маю висловити також кілька своїх зауважень: 1) переважна

більшість Ваших переплатників — це старші люди-емігранти. Вони вже погано бачать, а Ваш друкарський шрифт є дуже малий, хоч це ви робите, щоб помістити більше матеріалу; 2) журнал утримується передплатниками з діяспори, а друкуються в ньому матеріали від авторів з України. Звичайно, ми мусимо їм допомогти, але не в такій мірі. Особливо в поезії. Мистецтво поетичного слова і мистецтво художнє падає в прірву. Часом навіть трудно зрозуміти, що воно є: футуризм, абстракціонізм, модернізм чи просто уява автора. В кількох числах журналу були такі картини... Читачів вони не цікавлять, бо не розбереш, що воно і для чого.

Наш читач любить бачити реальну Україну і в слові і на малюнку. Навіть журнал "Україна" колись друкував гарні картини з реального життя, включно з соняшником і вишитим убранням жінки чи дівчини...

З привітом і пошаною до Вас, ваш читач

митр. прот. Сергій Онішко

Всечесний Отче!

Розумію і співчуваю Вашому становищу, в якому опинилась, мабуть, більшість наших читачів-передплатників. І до кращого, на жаль, не йде. Протягом останніх років ми збільшували в журналі шрифт з 8-ки на 9-ку, 10-ку, тепер друкуємо частину матеріалу 11-кою і все ж таки багато читачів жаліються, що для них шрифт ще замалий... Щодо сучасного образотворчого мистецтва — часто і я хотів би розібрати, що воно і для чого, на жаль, не маємо в складі редакції мистецтвознавця, який би пояснив...

Вреїті, це правда, що журнал "Україна" колись друкував гарні кольорові картини з реального життя й чудові вишиті убрання жінок і дітей. Коли ж це не допомогло зберегти тираж — редакція почала друкувати чудових жінок і дітей без... убрань взагалі. Думаєте, допомогло?

У діяспорі маємо тисячі професіоналів середнього віку, яким батьки допомогли завершити курси українознавства, пройти виховні молодечі табори, закінчити високошкільні факультети українистики, здобути добре оплачувані фахи. Думаєте, що назбирається серед них сотня передплатників "Нових Днів"? Чи і для них шрифт у журналі "замалий"? А чи відомо Вам, що серед тисяч найновіших емігрантів з України, переважно з середньою і вищою освітою, більшість з яких тут уже прекрасно влаштувались і роз'їжджають кращими автомобілями, ніж ми з Вами, немає досі й 10 (десять!) передплатників "Нових Днів"?

Тому й друкуємо тих авторів з України, які не рахуються з високою поштовою оплатою і посилаємо безплатно журнал в Україну тим читачам, які справді бажають його читати і передавати іншим. Як довго витримаємо в такій ситуації — справа інша. На цю тему ми готові розгорнути в новому році на сторінках журналу ширшу дискусію й побажання читачів.

Редактор

ЛИСТ з "ПРОВІНЦІЇ"

...Щирісердечно дякую Вам і Вашим подвижникам, які дбають про Україноньку. Київські можновладці дбають головно про себе і своїх ближніх, а провінція їх ніколи не цікавила... Трохи пізніше надішлю до "Нових

Днів" добірку поезій геніяльного Миколи Лукаша, Григорія Кочура, своєрідного Василя Мисика, Івана Виргана.

Є багато імен, які вимагають із того світу, невимовно благають — дайте людям вісточку про них...

Бай Боже!

М. К., Українонька

ВІТАННЯ п. М. КОВШУНУ

Вітаємо письменника Миколу Ковшуну з появою його нової книжки "Месниця Мавра", яку видали в Україні цього року. В ній письменник розповідає про страшні роки сталінського режиму на селах України.

Також вітаємо Тебе, дорогий Миколо Оксентовичу з Твоїм 94-им днем народження! Здоров'я та сил бажаємо Тобі, дорогий друже!

*Григорій, Тетяна Назаренки з родиною,
Детройт, Міч., 17709. 1995 р.*

ПОДЯКА РОДИНІ ФЕДОРА БОЙКА

Прошу Вас на сторінках Вашого видання щиросердечно подякувати подружжю Бойка Федора Опанасовича і Надії Григорівни та сім'ї Марії Федорівни Дяконової, які проживають у місті Пентінгтон, за матеріальну допомогу, яку вони надають моїй сім'ї...

З повагою до Вас,

Антоніна Бойко, м. Сватове, Луганської обл.

КОРОТКО про "НОВІ ДНІ"

Дуже мені сумно Вас повідомити, що я не можу вже нічого читати, то будь ласка, затримайте пересилку мого журналу "Нові Дні"... При нагоді пересилаю 10 фунтів на пресовий фонд журналу. Щастя Вам Боже й надалі в тяжкій, але корисній роботі для нашої громади...

П. Боднарчук, Англія

* * *

...Надсилаю нові матеріали, які розповідають про життя кубанських українців. Може вони стануть у пригоді для Вашого чудового часопису. Завдяки Вам я одержую його постійно і кожне число для мене становиться справжнім святом.

Щиро Ваш

Віктор Чумаченко, Краснодар, Кубань

* * *

...Я Вас прошу спинити мені висилати "Нові Дні", бо стало важко читати, літери стають подвійні. А давати читати комусь, то бояться взяти до рук, як чорт ладану.

П. Діхтяр, Англія

УСІМ НАШИМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ і ЧИТАЧАМ
СЕРДЕЧНО БАЖАЄМО ПРИЄМНИХ СВЯТ
і ЩАСЛИВОГО НОВОГО 1996 РОКУ!

Список жертводавців надрукуємо в наступному числі.

Редакція і Адміністрація

ПОСМЕРТНІ ЗГADКИ

Бл. п. ПРОТОПРЕСВІТЕР ДМИТРО ФОТІЙ

Ділимося сумною вісткою з читачами, що 6-го вересня 1995 р. упокоївся в Торонто на 83 році наш давній приятель, один з найпопулярніших священиків Української Православної Церкви, нагороджений усіма священичими нагородами, о. протопресвітер ДМИТРО ФОТІЙ.

Бл. п. о. Дмитро Фотій народився на Буковині, був висвячений у 1935 році і з того часу віддано служив в українських православних церквах на Буковині, в Західній Австрії, в Західній Канаді, а від 1950 до 1979 року він присвятив всі свої священичі здібності службі і розбудові Катедри св. Володимира в Торонто. Тлінні останки протопресвітера Дмитра Фотія поховані на українському цвинтарі св. Володимира в Оквіл, поруч з його дружиною Минодорею, яка упокоїлася 21 вересня минулого року.

Хай буде вічна їм пам'ять!

Бл. п. д-р МИКОЛА ЦЕНКО

Ділимося сумною вісткою з читачами, що 14-го вересня 1995 року у Філадельфії відійшов у вічність на 86-му році відомий український громадський діяч, наш приятель і добродій, колишній голова товариства "Відродження" в Галичині, колишній голова великого українського переселеного табору в Байроїті д-р МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ ЦЕНКО.

Народжений 10-го травня в Синевідську-Нижнім, Україна; похоронений на цвинтарі св. Марії у Факс Чейсі, Пенсильвенія. Останні роки свого життя присвятив доброчинній діяльності як засновник Фондації д-ра Ценка "Добро творити".

Бл. п. МИКОЛА ЧИШКАЛА

Щойно недавно змогли ми підтвердити, що ще 27-го червня 1995 року, після довгої і тяжкої недуги, в Нью-Йорку помер на 75-му році життя колишній воїн і активний член УРДП бл. п. МИКОЛА ЧИШКАЛА.

Микола Чишкала багато жертвував на різні національні справи, зокрема на українську православну церкву, Фондацію ім. Івана Багряного й належав до нечисленних тисячників "Нових Днів".

Народився М. Чишкала 1921 року в селі Нецетове на Луганщині. Похоронений на українському православному цвинтарі в С. Бавнд Бруці, Н. Дж.

Вічна йому пам'ять у серцях друзів!

В ПАМ'ЯТЬ о. ДЕМ'ЯНА СВИРИДЕНКА

Засмучена родина молить Господа Бога, щоб прийняв душу спочилого отця Дем'яна в Своїй оселі, там де праведні спочивають.

У п'яту річницю з дня упокоєння о. Дем'яна й цим разом пересилаю пожертву на пресовий фонд "Нових Днів", які він поважав.

Добродійка Параскева з родиною